

politički
ZATVORENIK

GODINA XI. - TRAVANJ 2001. CIJENA 15 KN

BROJ

109

Američki predsjednik Ronald Reagan, tada u svojstvu guvernera savezne države Kalifornije, 4. travnja 1969. potpisuje svečanu izjavu, kojom se 10. travanj proglašava Danom hrvatske neovisnosti. Svjesniji pravog značenja Desetoga travnja nego mnogi Hrvati, Reagan je pozvao pučanstvo Kalifornije, da podupre nastojanja svih onih koji se bore za nacionalnu neovisnost i ljudske slobode. Riječ je o ciljevima koje nije moguće trajno kompromitirati, ali i o simbolima, koji trajno motiviraju. (Ur.)

Pretan Uskrs!

USKRSNUO JE...

"Nemoj više gledati grob kao beznađe i kraj, nego rađanje i početak.

Dr. Tomislav Ivančić

politički
ZATVORENIK

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSJEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knežević

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Masarykova 22/IV.
tel: 01/48 72 433, fax: 01/48 72 466

PRIJELOM TEKSTA I TISAK
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja preplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: **Europa** 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***
Žiro račun: 30101-678-75868
***
Rukopisi se ne vraćaju,
list uredjuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***
Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima
***
Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplate tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.
***
ISSN 1331-4688
***
Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn
***
WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Na ovoj je stranici u prošlom broju našeg lista bio naslov "Golgota". Nadam se da će *Zatvorenik* doći u Vaše ruke prije Uskrsa, pa zbog toga moje misli lete na krilima radosnog saznanja daje **Uskrs radost i Nada**. Snaga Uskrsa razbija svaku sumornost "križnog puta" i osobnog stradanja kroz život i rad. Kad izgleda da u tami sve završava, ljubav golgotskog patnika daje snagu za uzdizanje i pobedu koju svjedoči Andeo nad grobom beznađa i poniženja.

Nisam sigurna da je uzlaz na Golgotu uvijek prihvaćen u punom predanju nošenja križa. Nu, svatko od nas ima svoj životni hod "po mukama". Vjerujte mi, križ nije lako nositi i sigurno bi svatko svoj rado stavio na tuđa ramena. Ali, moj križ je samo meni namijenjen i ja sam ga svjesno prihvatile. Treba izdržati sve padove koji su uzročeni još i lažnim optužbama. Kad su ramena ranjena, a duša ucviljena, vapimo: "Oslobodi, Gospodine".

Kristu se našao Šimun Cirenac pri ruci, a ja se nadam da će teret moga križa i obaveza u HDPZ uskoro, po vašoj odluci na Saboru koji se predviđa za kraj lipnja, preuzeti netko mlađi i jači. Nostalgija zarobljuje. Vjera i nuda je putosmjer da HDPZ nastavi dalje svoju ulogu gdje će se svaki naš član osjećati kao i do sada zaštićeno i dobro primljen. Preporučujem da se odlučite za hrabre ljude koji su i do sad bezpoštedno vodili HDPZ ustaljenim smjerom po našem Statutu.

U radosti iščekivanja Uskrsnog jutra od srca želim

radostan i blagoslovlijen Uskrs,

a ujedno čestitam 10. travnja, dan kad je 1941. obnovljena Nezavisna Država Hrvatska!

**Vaša predsjednica,
Kaja Pereković**

ZNANOST I DOGMA

Povjesničarima je dano ono na što ni bogovi nemaju pravo: promijeniti ono što se već odavno zabilježilo, makar osporavani engleski povjesničar David Irving. I doista, ako ozbiljno promislimo, povijest zapravo i nije ono što se stvarno dogodilo, nego ono, oko čega su se povjesnici suglasili i što opstoji kao pretežno mišljenje. Radi toga je odgovornost povjesnika bitno veća i od one, koju joj oni počesto samodopadno pripisuju. U pravu je, dakle, bio Th. B. Macaulay, kad je davne 1828. zapisao: "Pisati povijest pristojno - a to je skratiti izvještaje i izpisati pojedine izreke iz govora, uplesti koliko treba rečenica hvale i mržnje, prikazati oprekama karaktere velikih ljudi i razložiti, koliko je protivnih kreposti i mana bilo u njima udruženo, pa nanizati svu silu 'ma' i 'ali' - sve je to jako lako. Ali biti u istinu velik povjestničar možda je najrjeđe duševno svojstvo..."

Hrvatska s povjesničarima nema sreće. Potanja raščlamba nesumnjivo bi pokazala da je taj manjak sreće posljedicom dugotrajnog manjka naše slobode. Valjda nijedna grana ljudskog umovanja nije toliko podložna političkim (ne)prilikama kao bistrenje povijesnih zagonetki i nedoumica. I što smo bliže događajima kojima bismo htjeli spoznati uzroke i posljedice, to su politički utjecaji snažniji, a izučavanje povijesti na *politički korektan* način naglašenije. I tako se ono što bi trebalo biti znanost, pretvara u dogmu, postajući za ozbiljna čovjeka jednako korisno kao, recimo, telefonski imenik San Francisca iz 1936. godine.

Jedan primjer neznanstvenoga, dogmatskog pristupa, zagrebačka je publika imala prigodu vidjeti početkom ožujka, kad su na temu "Je li komunizam antifašizam?" u Kulturno-informativnom centru trebali raspravljati akademik Dušan Bilandžić, dr. Ljubomir Antić, Ivan Gabelica i mr. Ivan Fumić. Kako je Fumić podvio rep, ne pojavivši se pred stotinjak nazočnih, uvodno je slovo pripalo Bilandžiću. On je izložio niz teza podobnih izazvati pozornost. Jedna od njih jest i tvrdnja, da je Tito još početkom 1963. raskrstio s jugoslavenstvom, a da Jugoslavija kao država nakon 1971. psihološki, a u znatnoj mjeri i politički zapravo više nije postojala, jer je politička nomenklatura sve više poprimala nacionalni predznak. Desetci tisuća političkih progona u ime jugoslavenstva i Jugoslavije nakon toga, rječito bi govorili protiv Bilandžićeve teze, koja tim više u prvi plan ističe pitanje svijesti i povijesne odgovornosti za obranu jugoslavenstva batinom, tamnicom, nožem i tenkom. Nu, svakako je zanimljivija Bilandžićeva možda i nehotična konstatacija, da bi Tito iz 1963. ubio Tita iz 1953., a da bi partizanski komesar Dušan Bilandžić iz 1945. bez razmišljanja ubio onoga Bilandžića iz šezdesetih godina.

Budući da ta izjava ima značaj priznanja, postaje čudnije da je Bilandžić bez isprike napustio tribinu, kad je Gabelica - inače izrazito kritičan i prema nacizmu i prema fašizmu - istaknuo kako se ne može odgovoriti na pitanje je li komunizam antifašizam, dok se ne definira pojam antifašizma, dokazujući nizom povijesnih primjera i naizgled nelogičnih saveza, da je drugi svjetski rat bio interesni, a ne ideološki sukob. Ideološke krialitice i tada su, kao i danas, služile "za obsjeniti prostotu". Još drastičnija bila je Antićeva reakcija na predočenje činjenica. On je pljesak publike na Gabeličino izlaganje ocijenio *revizionističkim*, dometnuvši kako i on i oni koji mu plješču samim time relativiziraju fašističko zlo, dok bi u malo drugačijim prilikama nesumnjivo klicali fašizmu.

Kako su nazočni, skupa s Gabelicom, takvu Antićevu diskvalifikaciju burno i bez oklijevanja proglašili uvredom i krajnje neznanstvenim podmetanjem, taj miljenik Ljube Bobana, nesumnjivo najboljeg poznavatelja Mačekova HSS-a, koji se proslavio "znanstvenom" tezom da je Mačekova pozicija bila "kontrarevolucionarna", jednostavno je ustao i otišao, onoliko brzo koliko muje podvijeni rep dopuštao. I ne bi nevolja bila velika, da Antić - nekadašnji prebjeg iz HSLS-ova u pobjednički (Tuđmanov) šator, a danas uzdanica Granićeva Demokratskog centra - ne spada u počudan krug izabranih, kojima je prepušten odgoj mladih znanstvenika. Kako će izgledati znanstvenik, kojemu mentor zabranjuje istraživanje i kritičko preispitivanje uvriježenih predodžbi, dade se zamisliti. A kako izgleda Hrvatska, u kojoj je na cijeni dogma, a ne znanost, gledamo iz dana u dan.

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

10. TRAVNJA 1981.	2
<i>Luka FERTILIO</i>	
HRVATSKA BI MOGLA POSTATI SAMO ZEMLJOPISNI POJAM	3
<i>Mato MARČINKO</i>	
HRVATSKI JE NAROD PREPOLOVLJEN I PRIBIJEN NA STUP SRAMA U HAAGU.	7
SLOVENSKO-HRVATSKO (NE)PRIJATELJSTVO	11
<i>Drago BIŠĆAN</i>	
ISPLATE I DALJE KOD HRVATSKE POŠTANSKE BANKE	12
<i>Jure KNEZOVIĆ</i>	
PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOŠLUŽJA (3.)	15
<i>Mato MARČINKO</i>	
REPRESIVNOST JUGOSLAVENTSKOG SUSTAVA U HRVATSKOJ 1945. (IX.)	19
<i>Dr. Josip JURČEVIC</i>	
KAZALO ČASOPISA "POLITIČKI ZATVORENIK" ZA GODIŠTE X/2000 BROJEVI 94-105	21
OBRAMBENI GOVOR DRA. NATKA KATIČIĆA U PROCESU NADBISKUPU STEPINCU.	31
USPOMENE JOZE ŠARIĆA (III.)	34
<i>Jozo ŠARIĆ</i>	
SJEĆANJA NA KRIŽNI PUT	39
<i>Vlado SVETEC</i>	

10. TRAVNJA 1981.

Ujedinjeni protivnici hrvatskog naroda nastoje svim silama uvjeriti svijet, da je Nezavisna Država Hrvatska bila samo jedna protupovijesna pustolovina a borci za Nezavisnu Državu Hrvatsku, da su bili samo opasni pustolovi.

Krivotvoreći povjesnu stvarnost, izmišljajući, prešućujući i pretjeravajući stvorili su Crnu Legendu o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj!

To je dobro organizirana, financirana i orkestrirana akcija, koja radi sustavno i uporno protiv životnih interesa hrvatskog naroda, posebno protiv Nezavisne Države Hrvatske. Treba priznati, da je imala pričično velikih uspjeha. Uspjela je zavesti neupućenu stranu javnosti i prikazati NDH kao plod međunarodnih spletaka.

Nije lako pobijati neistine Crne Legende o NDH. Stjecajem prilika našli smo se na strani onih, koji nisu nikada bili naši politički i ideološki istomišljenici. Pobjednici su nas strpali u tabor tzv. ratnih zločinaca i Crna Legenda o NDH je tu "zabunu" temeljito iskoristila. Prikazala je borbu jednog malog naroda - borbu za opstanak - kao ratni zločin a taj mali hrvatski narod kao ratnog zločinca.

Mi se od te potvore i klevete teško možemo obraniti tzv. normalnim informativnim sredstvima. Tu ne pomažu naši polemični članci, naši dokazi i podaci, koji obaraju optužbe i brane našu poštenu stvar. Crna Legenda o NDH sve to izigrava, krivotvori, pobija.

Crna Legenda o NDH je moćna i opasna. Mi se od nje možemo obraniti samo ako je spalimo. Ako je spalimo vatrom u kojoj su dobровoljno, dragovoljno, izgorile žrtve, koje su se žrtvovali za Nezavisnu Državu Hrvatsku. Toj vatri Crna Legenda o NDH ne može odoljeti. Jer nema veće sile od dobrovoljne smrti za jednu ljubav. Ta se ljubav u ovom slučaju zove: NDH!

Oni, koji su za tu ljubav svoje živote žrtvovali, dobровoljno žrtvovali, dokazali su, da NDH nije bila beznadna protupovijesna pustolovina a oni koji su se za nju žrtvovali, da nisu bili pustolovi i špekulatori. Dokazali su - kako već rekli - da je NDH bila uvjet za opstanak i slobodu jednog naroda a, osim toga, i uvjet za međunarodni mir, red i napredak.

Piše:

Luka FERTILIO

U plamenu te čiste hrvatske žrtve izgaraju i nestaju zloče i nevolje svih crnih legenda.

Nemoguće je spomenuti ovdje imena tih žrtava, nemoguće je spomenuti ovdje nekoliko stotina tisuća hrvatskih ženskih i muških imena: Andelka Sarić, Jure

Francetić, Vjekoslav Blaškov, Božo Kavran, Bona Bunić, Erik Lisak, Rafael Boban, Perška! To su samo imena koje je srce nehotice izreklo. To su žrtve, koje treba častiti i slijediti. Na njih treba misliti, njih spominjati, o njima pisati bilješke, članke, knjige, pjesme. Njihov duh mora uvijek živjeti među nama. To je znak naše vremenite i vječne Pobjede!

Nebo i zemlja će proći ali ljepota čiste žrtve neće proći!

Američki predsjednik Ronald Reagan potpisao je prije tridesetidvije godine, kao tadašnji guverner Kalifornije, svečanu izjavu kojom 10. travnja proglašava Danom Hrvatske Nezavisnosti. Reagan je pozvao stanovništvo Kalifornije da podrži nastojanja svih onih koji se bore za nacionalnu nezavisnost i ljudske slobode. Na slici: Reagan potpisuje hrvatsku proklamaciju 4. travnja 1969.

HRVATSKA BI MOGLA POSTATI SAMO ZEMLJOPISNI POJAM

Ako vam je težak stijeg čestitosti, utaknite ga u zemlju gdje počivaju naše kosti. Mi ćemo ga držati.

Natpis na spomen-ploči žrtvama pokolja u Španovici

Činilo se da je pobjednički rat, u kojem je s velikim ljudima i tvarnim žrtvama obranjena sloboda i hrvatska država, u hrvatskom narodu za vječna vremena učvrstio državotvornu svijest i ponos slobodnih ljudi. Trećesiječanski izbori 2000. pokazali su, da to nije tako čvrsto kako se mislio.

Uočljivo je to među ostalim pokazao i onaj sramotni odlazak hrvatskih gospodarstvenika u Beograd uoči zagrebačkoga balkanskoga sastanka na vrhu.

"Balkanski summit u Zagrebu posljednji je u nizu dogadaja iz kojih se može iščitati kako trenutačno kotira ideja narodnjačkoga (ili, kako se često govorilo, državotvornoga) hrvatstva. Kotira različito, ovisno o kojoj je hrvatskoj zemlji riječ: u Herceg-Bosni je ono - pokazali su to nedavni izbori jasno kao i u vrijeme najslavnijih dana nacionalnog deomratskog prevrata. U Dalmaciji.. .tuđmanovsko hrvatstvo vrlo je živo. U Zagrebu međutim - vidjelo se to po propalom prosvjedu protiv balkanskoga sastanka na vrhu - takvo hrvatstvo jedva da ima uporišta" (Joško Čelan u: "Slobodna Dalmacija" od 29. studenoga 2000., str. 6.).

Umjesto gospodarstvenika, Beograd nam je za uzvrat poslao svoje kazalištne družine - Atelje 212 u Rijeku, a Zvezdara Teatar u Zagreb. Te su družine i u Rijeci i u Zagrebu dočekane oduševljeno. Zvezdara Teatar gostovao je s predstavom koja je u Zagrebu godine 1990. izvedena na Danima satire.

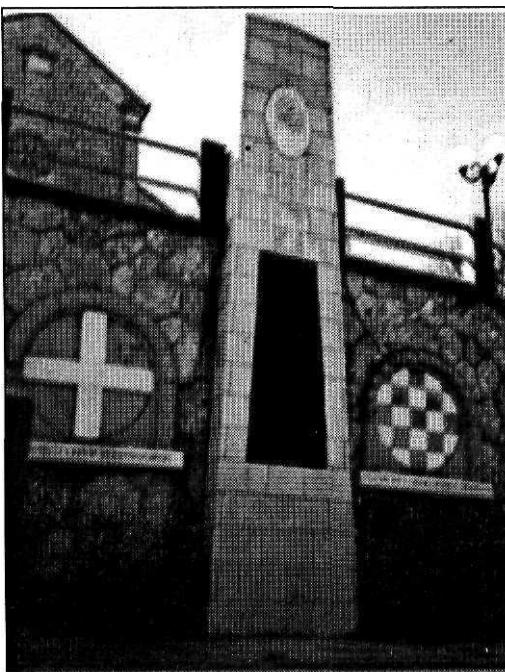
"Zagrebačka je publika, ako nam je suditi po reakcijama odnosno po ovacijama nakon predstave, a i po popunjenoći, s velikim tekom gutala i jelo staro deset godina. Ne bi se moglo reći da su u publici sjedili sve sami Titovi pioniri koji su se s nostalgijom prisjećali starih vremena, jer je veći dio bila mlada publika, oni koji su o tom sustavu slušali uglavnom zlovoljne priče svojih roditelja, a rat osjetili na svo-

Piše:

Mato MARČINKO

joj koži, barem skrivajući se po svojim skloništima" ("Vjenac" VIII./br. 176. od 30. studenoga 2000., str. 26.).

U istom broju "Vjenca" (str. 36.) objavljen je i prikaz retrospektive filmova Lordana Zafranovića u zagrebačkoj Kinoteki, među kojima i osporavani film **Okupacija u 26 slika**. Auktor prikaza napo-

Spomenik tisućitoj obiljetnici hrvatskoga kraljevstva u Drinovcima (Hercegovina)

minje, da su u tom filmu antihrvatstvo prigovarali "(malo)građansko-nacionalistički krugovi" posve neutemeljeno, jer da Zafranović u tom filmu "ne samo da hrvatstvo ne unižava, nego ga jasno afirmira (u sceni pokolja u autobusu čak maksimalno eksplicitno)".

Hrvatski populacijski pokret upozoruje hrvatske političare i hrvatski narod, da je područna suradnja, koju nam propisuje Sporazum o stabilnosti, **demografsko sa-moubojstvo Hrvata**. O tome piše don Anto Baković:

"Kao što je u 15. stoljeću prodor Turaka u srce povijesne Hrvatske, t.j. u Bosnu i

Hercegovinu, a kasnije i ostale krajeve današnje Hrvatske, desetkovao hrvatski narod, tako upozoravamo i dokazujemo... da će ulazak Hrvata u regionalnu suradnju s balkanskim narodima značiti novo desetkovanje Hrvata. Zato će kapitulacija Hrvatske pred Europskom unijom, odnosno tjeranje te Europske unije na regionalnu suradnju s balkanskim državama, imati posljedice i jednog će dana povijest zapisati da je imala karakter turskih provala i osvajanja u 15. stoljeću." (...)

"Kao što su nam naši novi dirigenti tekst deklaracije balkanskog summita u Zagrebu dali u zadnji čas, a Hrvatski državni sabor ga i nije vidio, tako će nam po svom običaju u zadnji čas diktirati točku po točku novog uređenja Balkana i Europe po kojoj, poput Amerike, neće više biti nacija i država, sve će biti - tako na zapadu Europe Europljani, a kod nas na Balkanu Balkanci. Tako ćemo se, nakon što smo 14 stoljeća bili Hrvati, sada polako 'transformirati' u Balkance." (...)

"Vratimo se najpodmuklijoj zamki koja će nas stajati gubitka Lijepe naše, a koja se zove 'slobodan promet ljudi'. Što to znači? To znači zagrljav, susret, zajednički život jedne 'staračke i demografski puste Hrvatske' s vitalno mladim narodima, koji imaju više djece i mlađe negoli Hrvatska stanovnika, da ne govorimo o tome da je to neprirodan susret dviju različitih kultura, dviju civilizacija, dviju vjera i nacija i jezika, da ne spominjemo to što europske neznačilice na čelu s Carlom Bildtom i Chiracom ne znaju da je još rimski car Teodozije rijeku Drinu odredio kao granicu Istočnoga i Zapadnoga Rimskog Carstva, Istočne crkve i Zapadne crkve, istočne kulture i civilizacije i zapadne kulture i civilizacije. Dakle, ono što je gotovo dvije tisuće godina bilo prirodno, sada to Carl Bildt stvara neprirodnim putem. U tome je bezobrazluk i pokvarenost, Hrvatsku s Bosnom i Hercegovinom stavljati zajedno sa Srbijom, Kosovom i Albanijom. Rijeka Drina vjekovna je granica civilizacija. No ostavimo to i vratimo se demografiji."

"Ta će Balkanija biti u znaku spoja staračke Hrvatske i recimo Albanaca iz Alba-

nije i s Kosova, koji imaju milijun djece i mladeži a staraca gotovo i nemaju. Mi Hrvati starce brojimo na milijune, a djecu i mladež na stotine. Što znači slobodan promet ljudi? To znači da će svaki Albanac, bez obzira je li iz Albanije ili s Kosova, jer nema posla a mnogo ih je (u svakoj kući desetero djece) morati ići u svijet. U Europu mu ne će dati, a Europa će reći - eno vam Hrvatska, i oni će se polako nastaniti u Hrvatskoj. Europa će nam tada cinički, pokvareno, bezobrazno i sotonski reći: 'Pa demokracija je i svaki Hrvat ima pravo otići na Kosovo, u Albaniju, u Srbiju ili u Bosnu i Hercegovinu i kupiti zemlju, nastaniti se i ondje živjeti', što nije ni teoretski moguće a kamoli praktično... To će biti regionalna suradnja, a unutar regije svako može živjeti gdje želi, graditi kuću gdje hoće...mi Hrvati ne ćemo nigdje ići nego u crnu zemlju, ili ćemo seliti po Europi, a na naša će ognjišta dolaziti ovi mlađi vitalni narodi, koji nemaju drugoga životnoga prostora nego pustu i staračku Hrvatsku." (...)

"Hrvatska će jednog dana postati samo geografski pojam, nikakva suverena, slobodna, samostalna država hrvatskoga naroda. Bit će država svih onih koji u njoj budu živjeli, a obveza balkanske regionalne suradnje pustit će Kosovo u Hrvatsku, pustiti Albaniju, pustit će Crnu Goru, pustit će Makedoniju...Tako će se na tlu današnje bogate, lijepе, Bogom blagoslovljene Hrvatske dogoditi zagrljaj naroda koji su bogati djecom i mladeži...". (...)

"Umjesto da drug Nadan Vidošević odvede 400 privrednika u Njemačku, Italiju, Mađarsku, Austriju on ih vodi u Srbiju u koju nitko osim hrvatskih izdajica ne želi ulagati niti je posjetiti, i to ih vodi uoči obljetcice vukovarske tragedije. To je tipični primjer kako kriji ludi vode hrvatsko gospodarstvo, a time i hrvatski narod" ("Narod" VI./br. 86, Zagreb, 15. prosinca 2000., str. 2.).

Reformirani komunisti, a oni danas stvarno vladaju Hrvatskom, ni malo ne mare za demografsku obnovu Hrvatske. Za izgradnju socijalizma nije važno, učili su ih u kumrovečkim školama, ako izumru Hrvati. Zamjenit će ih Kinezi. Sada reformirani komunisti načinom prvobitnoga kapitalizma izgrađuju "globalnu demokraciju". I tu će Hrvate, ne bude li ih, zamjeniti - Kinezi. Profesor političke filozofije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i predsjednik Hrvatskoga helsinskoga odbora dr. Žarko Puhovski

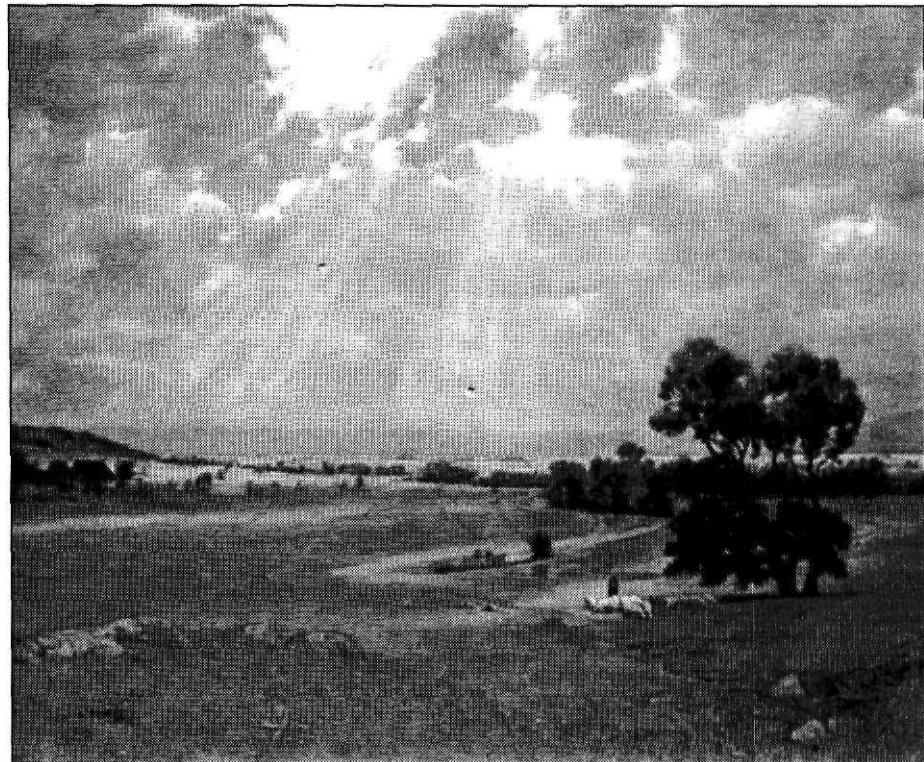
poručuje Hrvatima, da se i uz cijenu gubitka nacionalnoga suvereniteta moraju podvrći globalizaciji. Ona će omogućiti sposobnim Hrvatima, kao što omogućuje davoritim Kinezima, da izgrađuju - Ameriku. Veliki učitelji reformiranih komunista Marks i Engels rekli su, da Hrvate kao zaostao i natražnjački narod treba izbrisati s lica zemlje. Hrvati su bili i ostali opasan narod. Prije za socijalizam sada za globalnu imperialističku demokraciju. Previše su tvrdoglavci, žele biti svoj na svome.

Polustoljetni komunistički **anacionalni** odgoj urođio je plodom u Hrvata. Anacionalizam je nužno prešao u **antinacionalistički**

tika" br. 20., rujan-listopad 1971., str. 768.).

Nacionalni odgoj stožerni je uvjet našega obstanka. Iz hrvatskoga anacionalizma i antinacionalizma nastali su i sveslavenstvo i ilirstvo i jugoslavenstvo. "Antinacionalistički zanijekavši sebe, izbrisavši sebe, mrzeći sebe, mi se, mi se po slomu 'velikih' ideja, kad se pokažu neostvarivima, više, razumljivo i ne možemo okrenuti ni prema čemu - moramo ostati uz njih do posljednjeg među nama!" (Ivan Čaberica).

Od demografske i svake druge propasti može nas spasiti samo država, smatra Ča-

Gabrijel Jurkić: Livanjsko polje

zam. Odgajanja u duhu anacionalizma, hrvatska je inteligencija osim rijetkih iznimaka postala antinacionalistička. Ona u antinacionalizmu vidi "humanost", "kulturnu", "najviši stupanj socijalizma (prije) odnosno demokracije (danasa)". Odbacujući nacionalizam, antinacionalisti misle, da će izgraditi obće svjetsko bratstvo. U svojoj umišljenosti oni sebe vide kao kvassac globalne kulture i humanizacije svijeta. Što je u stvari antinacionalizam? On je "zapravo zločinačka pojava, zločin prema sebi, dakle najveći zločin, jer svojom samozatajom uništavamo sebe a nitko nas drugi u tome ne slijedi" (Ivan Čaberica, **Otvoreno pismo Vlatku Pavletiću**, "Kri-

berica. Ne država kao puki pojam bez sadržaja i moći, nego jaka i suverena. "Država je sud koji sve drži na okupu i čuva od rasula. Država i dolazi od održati, država - održava! Država, makar kako neznatna, i slaba, i nevaljala čuva vlastitost svakog naroda. Vladar, makar kakav, makar loš i opak, brani svoje područje od stranih slobodnjaka, podanike od podpunog stranog utjecaja, spašava im njihovu posebnost. Bezdržavnost je stanje nacionalnog **ništa**. U stanju bezdržavnosti ne može opstojati, ne može se pojaviti nikakva koheziona snaga, nikakva **vlastita** ideja oko koje bi se narod okupljavao, narod se u njemu ne okreće k sebi, odvraća se od sebe. Postoje samo dvije mogućnosti: biti okrenut ili k

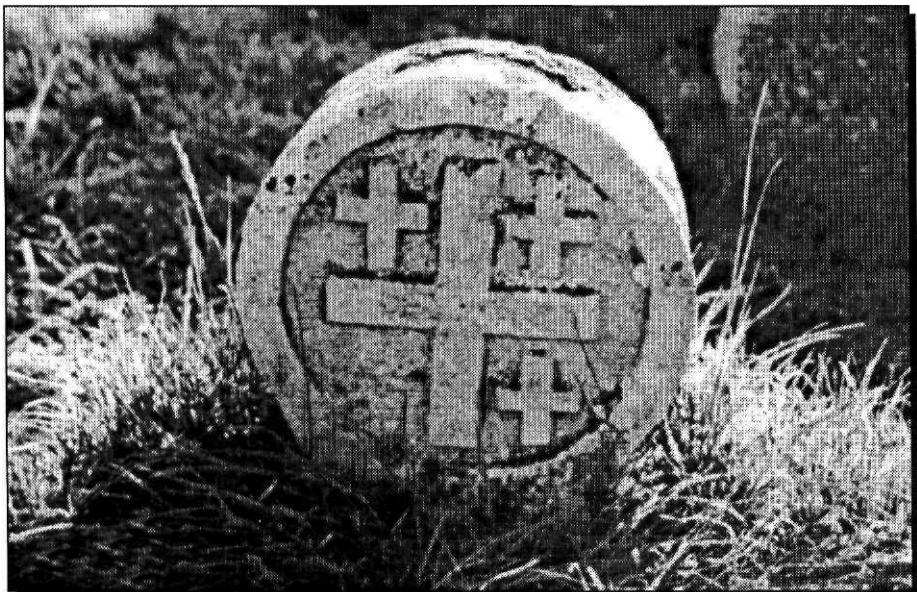
sebi ili k drugom. Trećeg nema. Naš narod, ostavši bez središnjeg žarišta, nužno se počeo okretati k tom drugom, k svima drugima, on se u svakom pogledu počeo rasipati, osipati nužno. Kako više nije mogao razvijati ni svoju sebičnu praksu, nije više mogao razvijati ni svoju, sebičnu teoriju koja bi bila polazište, opravdanje te prakse, t.j. nacionalnu svijest i samosvjjest. Nije mogao više razvijati nikakvu svoju duhovnu nadgradnju, a kako se bez neke takve nadgradnje ne može opstojati, otvorio se u svakoj tuđoj nadgradnji. Postao je njiva na kojoj sam nije mogao sijati svoje sjeme, na kojoj su drugi sasvim slo-

dine 2000. disertaciju pod naslovom **Religioznost adolescenata u gradu Zagrebu**. Što su pokazala njezina socioložko-znanstvena izpitivanja o religioznosti mladih u Zagrebu? Ona sama o tome kaže:

"Istraživanje je, među ostalim, potvrdilo visoku vjersku pripadnost Katoličkoj crkvi (88,6% katolici). Više od 2/3 izjavilo je da im je vjera važna u životu i da vjeru smatraju egzistencijalnom potrebom čovjeka. Ali, isto tako zamjećuje se tendencija vjerovanja bez pripadanja određenoj religiji. Svaki deseti adolescent izjavljuje da vjeruje u Boga ili u nadprirodnu silu, ali se ne prepoznae ni u jednoj religiji. Među

može se identificirati nekoliko životnih područja u kojima se koncentriraju vrednote: materijalne vrednote, međuljudski odnosi, tradicionalne vrednote koje su u službi njihova vlastitog 'ja': prijateljstvo, briga za vlastito tijelo, ljubav, skupina vršnjaka i t.d. Vjera kao vrednota zauzela je tek deseto mjesto. A na samom dnu njihove vrijednosne ljestvice nalazi se politika. Gotovo da se može govoriti o apolitičnosti zagrebačkih srednjoškolaca" ("Glas koncila" XL./br. 10 (1394.), 11. ožujka 2001., str. 9.).

Ako je vjera istinska a ne samo formalna bitna sastavnica hrvatskoga kulturnoga identiteta, onda rezultati ovih izpitivanja pokazuju, da je taj identitet veoma oslabljen. Doda li se tomu apolitičnost kao drugo lice anacionalnosti, uistinu je dvojbeno može li hrvatski kulturni identitet biti čvrsta brana razhrvaćivanju Hrvata i razdržavljanju hrvatske države. U popisu vrijednosti zagrebačkih srednjoškolaca uobće nema nacionalnih vrijednosti. "Svaki nacionalizam uvjetuje izvjestne kulturne osobine, koje bivaju životnom svojinom dotičnog subjekta, koji sebe smatra narodom" (Stjepan Zimmermann) Izočnost dakle nacionalnih vrijednosti u vrijednostnoj ljestvici pojedinca ne slabi samo kulturni identitet kao obranbeni štit, ona znači vlastitu odjelju iz narodne zajednice kojoj taj pojedinac pripada.

Spomenik u Gradcu kod Travnika

godno mogli sijati svoje, tuđe sjeme" (Ivan Čaberica, "Kritika" br. 20./1971., str. 767.).

Današnji hrvatski vladari čista su suprotnost Čabericinu vladaru i po tomu smo jedinstveni u svijetu. Oni svoje područje **ne brane** od stranih svojatanja, podanike od podpunoga stranoga utjecaja, ne spašavaju hrvatsku posebnost. S ugrađenim sluganskim mentalitetom, oni kvislinžki vjerno služe globalističkim gospodarima. Razprodajući Hrvatsku, ponovno je vode u bezdržavlje. Opet ćemo postati njiva na kojoj će tuđinci sijati svoje sjeme. Hrvati već odlaze iz svoje potencijalno bogate zemlje s izseljeničkim zavežljajem u ruki, da se potucaju po svijetu kao prokleti narod.

Dr. s. Valentina Blaženka Mandarić, redovnica Sestara franjevki od Bezgrješne (Šibenik) na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu obranila je prošle go-

razlozima vjerovanja prevladava egzistencijalna potreba i utjecaj okoline, dok u osobi Isusa Krista svoje vjerničko uporište pronalazi svega 2,7% ispitanika. Isto je tako indikativno da veliki postotak adolescenata prihvata dogmatske istine koje se odnose na Boga ('Bog je biće koje oduvijek postoji', 'Stvoritelj i Gospodar svega stvorenoga'), međutim tvrdnje koje uključuju osobnu opciju ('osoba kojoj bih želio sličiti') puno su manje prihvatljive. Opcitno se može reći da je sve prisutnija tendencija definirati se katolikom ili religioznom osobom, a da to nema posljedice na praktičnom i moralnom području. Zapravo, slabi identifikacija s religijskim ustanova. Prevladava geslo kršćanin da, ali na svoj način. Umjesto religioznosti u okvirima crkvenih modela, sve više jača subjektivizam koji se očituje u želji da grade vlastiti odnos s Bogom, Kristom, Crkvom. Na temelju dobivenih rezultata

Ova naša današnja hrvatska država nije *deus ex machina* (bogodana). Ona je težko izvorena, a još teže i krvavije obranjena. "Tko god bi njezin obstanak ugrozio, počinio bi zlodjelo na njenom narodu, koji je vjekovima i krvavoga i kulturnoga života zaslužio slobodu. A sloboda i državnost jesu dva pojma, koja se stvarno, u životu naroda pokrivaju. Narod je sloboden, kad je nezavisan, kad je gospodar u svojoj zemlji, kad samostalno razpolaze u proizvodnji dobara, kad nesmetano upravlja svojim tvarnim blagostavnjem i prosjjetnim napredovanjem, kada dakle sam odlučuje svojom sudbinom. A može li to ikoji narod u robovanju, u oduzetoj i bilo kakvoj skučenoj slobodi, lišen svoje državnosti, izrabljivan i potlačivan od neke druge države?! Ako su Hrvati u pravom smislu narod, kako jesu, onda je bilo nekulturno djelo lišiti ih državnosti, pa je stoga očevidan kulturni smisao uskrišenja hrvatske države: jer kulturni je smisao toga poviestnog čina prvenstveno taj, da jedan narod prestane biti rob" (Dr. Stjepan

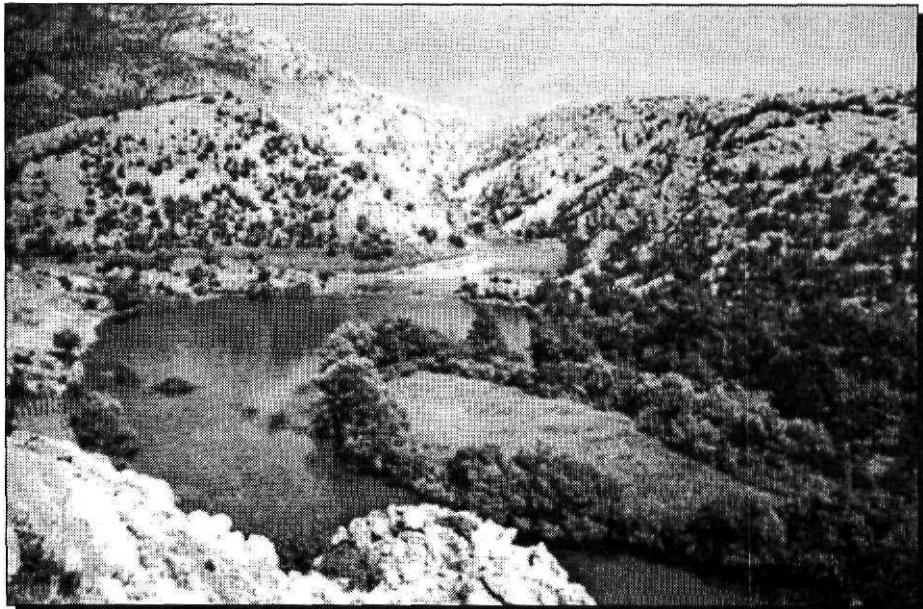
Zimmermann, **Kriza kulture**, HAZU, Zagreb 1943., str. 97.).

Zimmermannove misli imaju trajnu vrijednost. Tko ugrožava današnju hrvatsku državu, čini zlodjelo na hrvatskom narodu. Zlodjeljnika ima i među nama Hrvatima. To su svi oni, koji hrvatsku državu bilo na koji način slabe ili joj odmažu. To su osobito oni, a ti su najopasniji, koji je za Judine škude prodaju tuđincima i pomažu im, da nas podjarme i porobe.

Uvjeravaju nas sa svih strana, da je svako suprotstavljanje globalnim silama štetno i uzaludno. Slikar Bruno Bulić piše u svojim neobjavljenim **Zapiscima**: "Veliki se igraju s malenima kao s pionima na nekoj imaginarnoj dugoročnoj partiji šaha, što se zove društveni ugled i moć. Nu ipak svakom neuglednom pješaku dana je mogućnost, da, ako izigra sve zasjede, može stići do suprotne granice polja i postati - figura." Kad smo stvarali ovu našu današnju hrvatsku državu, doslovno čitav svijet je bio protiv nas. Pa ipak smo umjeli i uspjeli izbjegći sve zasjede i postati figura - država. Kao pobednici danas to možemo lakše, jer mi branimo dobro. Samo ako smo složni. Naša nesloga - u obrani dobročinbe protiv zločinbe naših neprijatelja - zločinba je protiv vlastite države i slobode, vlastito samoubojstvo.

Vladajuća šestorica usmjerila je sve hrvatske putove ne u Europsku Uniju, nego na Balkan. Osamdeset i sedam posto potencijala (ukupnih sredstava) poslovnih banaka već je u rukama tuđinaca. Njima je također prodan i sav vrijedniji narodni imutak (poduzeća, banke, osiguravajuća društva i dr.). Vlada na čelu s Račanom veliko obmanjuje hrvatske radnike i građane, da je najbolje sve privatizirati i prodati strancima, jer čim stranci preuzmu sve što u Hrvatskoj vrijedi, počet će odmah otvarati na tisuće i tisuće novih radnih mesta. Nu okrutna stvarnost svjedoči posve suprotno: što je više narodnoga imutka prepušteno strancima, to je u Hrvatskoj više tisuća radno sposobnih stanovnika ostalo bez posla. Ako se ovako nastavi, pišu čak i vlasti naklonjeni novinari, Hrvatska bi se preko noći mogla zateći ne samo u novim balkanskim okovima, nego i upotpunom socijalnom kaosu.

Ovo mogla već je postala stvarnost. Hrvatska **jest** u balkanskim okovima. Kako izvješćuje "Slobodna Dalmacija" od 15. ožujka 2001., potvrdu nastojanja europskih mogućnika, da se Hrvatska "upakira" u Zapadni Balkan, dobili smo u Biltenu

Kanjon Zrmanje

Europske unije koji je u Zagrebu izdala delegacija Europske komisije kojoj je na čelu Per Vinther. Bilten je izdan dvojezično, na hrvatskom i na engleskom. U gornjem desnom kutu Biltena nartan je zemljovid na kojemu se vide obrisi europskih država. Podebljano su izcrtni obrisi država bivše Jugoslavije - bez Slovenije i s dodatkom Albanije! **Među tim podebljanim obrisima osjenčena je i Hrvatska.** Zašto se ona našla na Balkanu, a ne među državama Mediterana i Srednje Europe? Odgovor ćemo naći u zaključcima zagrebačkoga sastanka na vrhu od 24. studenoga 2000., koje aktualna hrvatska vlast uporno skriva i prešućuje.

Na kraju spomenutoga sastanka predsjednici Mesić i Chirak pročitali su zaključke iz kojih je bilo jasno, da se Hrvatskoj spremi Bildov plan o Zapadnom Balkanu. Taj plan predviđa carinsku uniju, zajedničku vanjsku politiku i uzko povezanu unutrašnju politiku onih zemalja, koje se nalaze unutar podebljanih obrisa na zemljovidu Biltena Europske unije. Za glavni grad Balkanije predviđen je, naravno, Beograd. Zaključak o zajedničkoj vanjskoj politici znači, da Hrvatska ne će moći samostalno u Europsku uniju.

Najavljeni brzi početak pregovora o pristupu Hrvatske Europskoj uniji samo je dimna zavjesa, koja skriva gorku istinu. U ime tobožnjega brzoga ulazka u Europsku uniju od Hrvatske se traže sve novi i novi ustupci, na koje vladajuća šestorica još brže pristaju.

Počelo je sa smjenom hrvatskih generala izniklih u pobjedničkom ratu, uhićenjem Gospičke skupine i - nakon taktičkoga odugovlačenja - generala Mirka Norca Keve, a slijede i nove uhitbe. Iznenadnom brzom izmjenom Ustava ukida se Županijski dom Hrvatskoga sabora, jer je on smetnja — kako se omaklo predsjedniku Sabora Zlatku Tomčiću - prekočnom donošenju zakona koje traži Međunarodna zajednica. Izseleničkim Hrvatima, koji su financirali obranbeni rat, i hercegbosanskim Hrvatima, koji su u njemu sudjelovali, uzkraćuje se pravo glasa na izborima u Republici Hrvatskoj. Po na logu Međunarodnoga monetarnoga fonda (MMF) i Svjetske banke hrvatskim braniteljima ukidaju se povlastice i smanjuju se plaće državnim službenicima, a obećanja šestorice umirovljenicima ostala su ludom radovanja. Svjetska banka i MMF su dvije usnove, kako reče dr. Žarko Puhovski, koje daleko više ugrožavaju hrvatsku suverenost nego Haažko sudište.

U američkom pak Protektoratu, koji se cinički još uvijek naziva nezavisna i suverena država Bosna i Hercegovina, Hrvati se grčevito bore za goli obstanak. Sami. Umjesto da im pomogne na što ju obvezuje i hrvatski Ustav, vlada Republike Hrvatske im odmaže. Hercegbosanske Hrvate obtužuju, da žele podijeliti Bosnu i Hercegovinu i da krše Daytonski sporazum. O pravednosti toga Daytonskega sporazuma pomoćni biskup vrhbosanski dr. Pero Sudar kaže:

(Svršetak u idućem broju)

HRVATSKI JE NAROD PREPOLOVLJEN I PRIBIJEN NA STUP SRAMA U HAAGU

(Govor biskupa mostarskoga, dr. Ratka Perića,
na Hrvatskome narodnom saboru u Mostaru, 3. ožujka 2001.)

U svojstvu mjesnoga biskupa u Mostaru, gdje se danas održava 2. zasjedanje ovoga značajnoga skupa, pozdravljam sve sudionike, napose zastupnike Sabora. Razlozi su za to mnogobrojni, ne mogu se svi ni nabrojiti:

1. Demokracija. Ako u Bosni i Hercegovini, kao i u drugim civiliziranim zemljama svijeta, treba u društvenom smislu funkcionirati demokracija, tj. vladavina narodne većine - a svi se slažu da treba! - onda pozdravljam ovaj Sabor kao građanski iskaz glasačkoga tijela hrvatskoga naroda i kao politički izboren i moralno dopustiv oblik samozaštite ovoga naroda. I za one koji se smatraju učiteljima demokracije vrijedi zakon da ne mogu забilaziti zakon demokracije!

2. Referendum. Ako hrvatski narod u BiH ima pravo na samoobranu svoga bića i svojih prava, obveza i sloboda - a bjelodano je da ima! - onda ovaj Sabor pozdravljam kao plebiscitarno izboren i očitovanu odluku toga naroda na prošlogodišnjem referendumu. Stoga ovaj Sabor kao društvena i politička institucija treba ostati stabilan i trajan, makar se sve stranke promijenile i silom ukinule i svi današnji sudionici ovoga zasjedanja sišli s povijesne tribine; kažem: "institucionalno" ostati, jer je to zahtjev političke volje hrvatskoga naroda, koji će se konstituirati u najprikladniji samoodrživi državni oblik u zemlji.

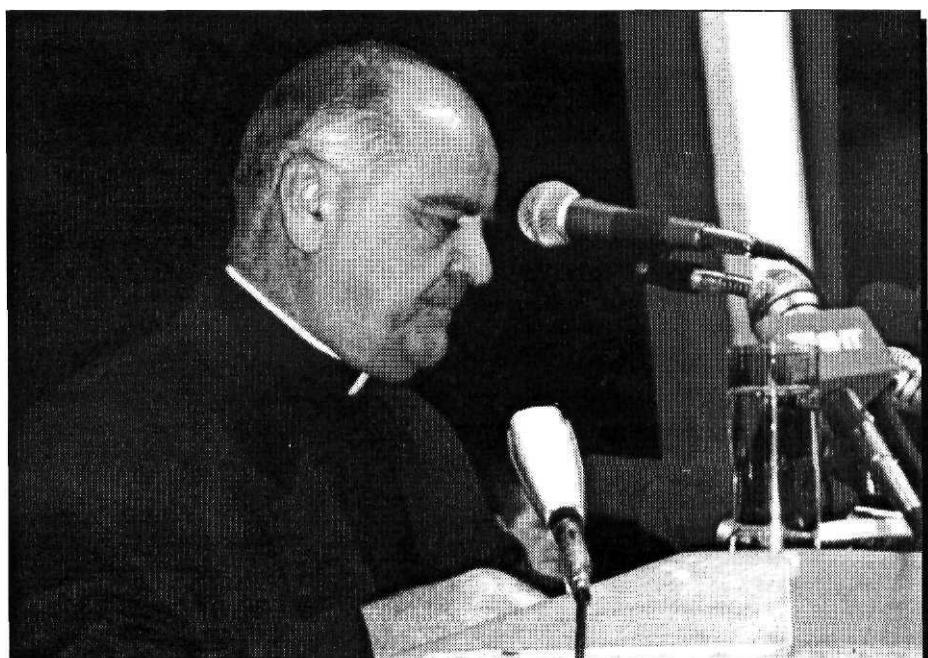
3. Jednakopravnost. Ako u BiH postoje tri naroda - a svima je očito da postoje! - oni su nužno upućeni na uzajamno poštovanje, suradnju i ravnopravnost. Stoga pozdravljam ovaj Sabor kao predstništvo očitovano demokratskim izborom hrvatskoga naroda koji želi živjeti s drugim narodima na osnovi jednakopravnosti, tj. prava na život, na povratak svih na svoje, na osiguran im ostanak dostojan čovjeka, na kulturnu i prosjetnu samosvojnost, na uporabu jezika, na zdravstvenu zaštitu, na vlastitu obranu i mass-medije, na rad i ekonomsku raspodjelu dobara, na vlastito znakovlje, na novne slobode, uključujući slobodu misli, savjesti, religije i uvjerenja, na narodno samoodređenje i suverenost, poštujući

nepovrednost vanjskih granica ove zemlje. Pomažući svomunarodu, Sabor će tako pomoći i drugim narodima.

4. Narod i međunarodna zajednica. Ako je hrvatski narod želio - a jest želio jer se našao u velikoj nevolji! - da u nedavnom besmislenu krvoproljeću intervenira moćna međunarodna zajednica, onda pozdravljam Sabor koji će poka-

Istina rađa pravdu, pravda donosi mir, a iz pravoga mira nastaje opće izmirenje.

5. Revizija. Ako je svaka politička ustanova podložna promjeni i usavršenju - a svima je očito da jest! - onda pozdravljam predstavnike ovoga Sabora kao mjerodavne pregovaratelje s predstavnicima međunarodne političke zajednice, da u ovom traženju izlaza iz BiH krize, nađu

Nadbiskup dr. Ratko Perić

zati da ovaj narod, zahvalan za političku intervenciju austavljajućim jurata, kojije isto tako od te iste međunarodne zajednice mogao biti spriječen u samome početku, nije tom svojom željom htio prijeći iz jednoga bespravljiva drugo.

Niti je mogao potpisati i izručiti svoj identitet, suverenitet i subjektivitet toj zajednici da ga ona prekraja, pretapa i radi od njega kako joj se svidi. Ovaj se narod sprema suočiti s povijesnom istinom, s ljudskom pravdom, željan trajnoga mira i raspoložen na recipročno praštanje sa svima, ali ne na robovanje nikomu. Niti će se Hrvat pomiriti s time da mu se grije na svjetskoj razini medijski i sudske udeseterostručuje, a grijesi i zločini drugih deseterostruko umanjuju.

mirno, pravedno i trajno državno uređenje, revidirajući ne samo pojedine nepravedne zakone već donesene, nego pogotovo revidirajući nesavršeni washingtonski sporazum iz 1994. i još nesavršeniji daytonski iz 1995. Ne prestajemo ponavljati da su ti međunarodni politički akti ozakonili i omogućili da, nepravednom podjelom zemlje, hrvatski narod ostane ne samo prepovoljen, nego, evo, i egzistencijalno ugrozen, iz parlamenta odstranjen i na stup srama na sudištu u Haagu pribijen. Odgovorni predstavnici međunarodne zajednice svega su toga svjesni, pa opet ostaju na ovakve javne vajape više gluhi nego stvarno zabrinuti.

Sabor svojim miroljubivim radom može biti jasan odgovor svjetskoj političkoj strategiji i njezinoj taktici s Haaškim sdom kojem je, kako narod ovdje općeni-

to shvaća, bitna namjera da se zemlja, daytonski pacificirana, ovako kontradiktorno konstituira, pa i pod cijenu presuda od 15, 25 i 45 godina robije braniteljima hrvatskoga naroda, koji su se većinom svojevoljno prijavili na suđenje i, nakon više godina čekanja sudskega procesa, nije im dokazan nijedan individualan zločin.

Međunarodna je, kažu, previše utrošila na ovaj BiH projekt da se sada vraća s krovoga puta. Pametan čovjek, kad zakuta, zna da ga manje košta, ako se natrag vrati, nego da i dalje luta!

Ovaj Sabor svojim odlučnim, odgovornim i ozbiljnim djelovanjem, prema međunarodno prihvaćenim načelima, može pomoći i svomu narodu i spasiti časte nagluhe i lutajuće međunarodne politike u BiH!

Sudionici Hrvatskoga narodnog sabora

Puk očekuje rezultate Sabora

6. Narod, ne "ostali". Ako su Hrvati samostojan, samonikao, izvoran narod u BiH - a jesu, i to ne od jučer — onda pozdravljaju ovaj Sabor koji će kao mjerodavan faktor međunarodnoj zajednici reći da ne smišlja zakone koji će dva druga naroda promicati u prave narode s pravnim, političkim i državnim institucijama, a Hrvate postupno micati u rubriku "ostali", ugrožavajući im političku volju, i stoga također ime, jezik, vjeru, kulturu i sve ono po čemu se narod smatra narodom. To ne bi smjela dopustiti ni druga dva naroda. S njihovim će se narodnim predstvincima ovaj Sabor na ravnopravnoj nozi nositi i konsensusom donositi najbolja rješenja, pa ako treba i u prisuću međunarodne zajednice.

7. Divide et impera. Ako je međunarodna zajednica - jesu li to predstavnici Europske unije, Sjedinjenih država ili Ujedinjenih naroda, ne znam - uvjerenia

da silom SFOR-a može implementirati ili odjelotvoriti političku kontradikciju, tj. na papiru priznavati hrvatski narod, a u praksi mu ignorirati političke glasove i volju — onda pozdravljam ovaj Sabor koji će kao legitiman subesjednik tražiti od te međunarodne političke zajednice da prema hrvatskomu narodu i njegovim zakonitim zastupnicima prestane s metodom "kandžije i mrkve". Sankcije koje se poduzimaju samovoljnim svrgnućem političkih predstavnika, nasilnim provaljivanjem sforovaca u hrvatske institucije, manevriranjem predizbornoga zakona, pristranom podjelom ekonomске pomoći i tomu slično, niti su za jedan narod pedagoška, demokratska i moralna mjera, niti su na čest onima koji ih tako primjenjuju. Isto tako, ako međunarodni arbitar

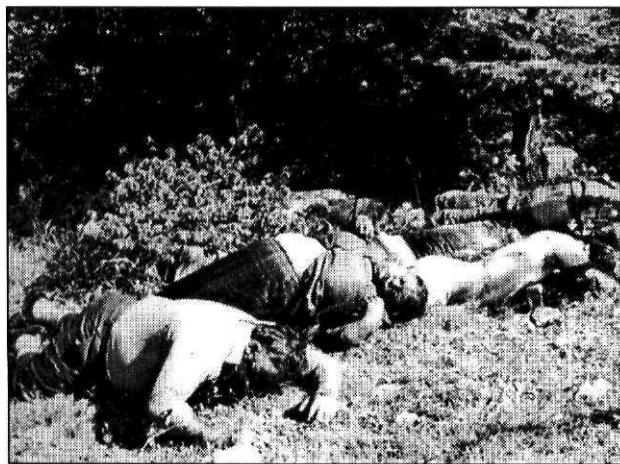
u Egiptu ne kao narod, nego kao raja, kao bijelo i crno roblje crnčeći na faraonskim plantažama i piramidama. A uvijek su nazivani takozvanim "građanima" koji su bili bez ljudskih prava i građanskih sloboda s drugima, a u neka doba čak bez prava na život rođene muške djece, pa prema tomu nisu bili građani ni drugoga, nego dvadeset i drugoga i nikakva reda. Mojsije je s bratom Aronom, po nadahnuću Boga stvoritelja i oslobođitelja, stao pred silnoga faraona, stavio se na čelo tih robijaša i "građana". Među pučanstvom vladao je do tada zakon bez zakona: otmi, prevari, ubij, samo da se ne zna ili da te nitko ne može uhvatiti. Tako bijaše sve do onoga trenutka dok nije Mojsije sišao s Božjega brda Sinaja s Djvema pločama u rukama i narodu predao Ustav i sustav zapovijedi

federalne, državne i daytonske ustave arbitarno mijenja — a očito mijenja, pa potom ponekad arbitarno pere ruke da nije u njegovo moći opozvati što je sam nametnuo — onda pozdravljam ovaj Sabor koji će kao legitiman i respektabilan sugovornik od međunarodne zajednice tražiti da se domaćim političkim pojedincima, koje narod kao takav nije delegirao, ne služi, uzaludno dokazujući narodu da mu tako služi, i to na njezinu političku kompromitaciju, a na opću hrvatsku narodnu štetu. Nije ljudsko pravo i sloboda u međunarodnom ni vojnom potencijalu, ni novčanom kapitalu, ni Haškom tribunalu, nego u Božjem zakonu, u dostojanstvu čovjeka i naroda, koje mu je Stvorac njegov dao. A kao razuman narod, Hrvati će sa zahvalnošću primiti međunarodne "dobre usluge" za opće dobro.

8. Zakonita borba. Židovsko je plemensko pučanstvo živjelo 400 godina

Božjih: Boga se boj! Roditelje poštuj! Blizinjega ne ubijaj! Tuđe ne otimaj! Na susjeda ne potvaraj! Na bližnjega lažno ne svjedoči! Griješno ne bludniči! Dapaće, niti poželi tuđega ženidbenog druga — niti ikakve tuđe stvari. Hrvati, pa tako i hrvatski katolici, na ovim su BiH prostorima bili preko četiri stoljeća više na otomanskom čitluku i u zatvoru nego na svojoj njivi i slobodi. A sedamdeset godina prošloga stoljeća više u emigraciji i u jugoslavenskom zatvoru i strahu nego na svome slobodnome okraju. Hrvatski narod ne želi biti ni u čijim, ni domaćim ni međunarodnim lancima, nego narod na svojoj zemlji, svoj na svome, s ljudskim dostojanstvom, samopoštovanjem i poštovanjem drugih. On želi poštovati sve Božje zapovijedi i sve pravedne ljudske zakone.

Zaključak. Sudski činovnik u Austro-ugarskoj monarhiji **Martin Đurđević**

Hrvatske žrtve u Grabovici (1993.)

u svojim "Memoarima sa Balkana" pretiskanim prošle godine u Stocu, donosi ovu zgodu. U vrijeme Tursko-austrougarskoga rata (1875.-78.) na sugestiju otomanskoga sultana, koji je stao kršćanskoj raji obećavati brda i doline, "blagostanje i reforme" (str. 83) samo da ne ide u borbu za svoja prava i slobode, zapadni su se konzuli kao sultanovi glasnogovornici javili te pošli na pregovore s vodama jugoistočne Hercegovine. Dođu tako konzuli međunarodne zajednice određenoga dana na hercegovačko-dalmatinsku granicu između Dubravice i Bijelo-

ga Vira (str. 10). Taj se dialog odvijao ovako: "Vaš ustanak i postupak nije opravdan", rekoše konzuli. "Dugovječne mukotrpne opravdavaju naš ustanak...", odgovoriše vođe. "Ali je u sultana silna snaga i vojska, pa će vas sviju smrviti", dočekaše konzuli. "Mrvi nas i tare već od 500 godina, pa evo nas još ima živih, da krv do zadnje kapi prolijemo za slobodu", repliciraše vode. "Kad to malo hljeba, što imadete u torbi, pojedete, čim ćete se hraniti? Ta pomrijet ćete od gladi", zaprijetiše sankcijama konzuli. Mijo Ljuban iz Sjekosa pograbi šaku zemlje ispred sebe, turi zemlju u usta, prožvaka i proždrije na očigled sviju, te reče: "Evo ove Božje hrane neće nam nikada nestati." Kažu da je engleski konzul Holmes zaplakao, kad je video taj prizor (str. 84). Kad je ovaj odlomak pročitan suvremenom engleskom "konzulu na Balkanu" lordu David Owenu, on se samo osmehnuo (str. 8). To je ujedno razlika u ondašnjem i sadašnjem mešunarodnom političaru, koji je i onda i sada branio

samo jednu stranu, a naša je situacija i onda i sada gotovo identična. Ali nećemo mi ovu zemlju jesti, kao legendarni Mijo iz Bajovaca. A hoćemo je, po Božjem određenju, obradivati, po njoj saditi, natapati je, Božji blagoslov na nju zazivati, jer taj narod može živjeti u svojoj zemlji od roda svoje zemlje i od rada svojih ruku. Kad prestane rat, nastupa red i rad!

Mi u ovoj zemlji, uređenoj po Božjim zapovijedima i ljudskim zakonima ljubavi prema začetu i rođenu životu, zakonu obiteljske snage i slega, vanjskoga uređenja i mira, zdravih međunarodnih odnosa, u zemlji u kojoj neće sedam puta ljudi više ginuti na cestama nego na bojišnicama, želimo čestite i pravedne zakone poštovati, pa će nas onda i drugi poštovati i - bez velika odgađanja priznati, uvažavati i u europske integracije uključiti.

Gospodine predsjedniče! Poštovani zastupnici Hrvatskoga narodnoga Sabora: Narod vam je dao političko povjerenje, jer ste mu dali konkretno obećanje. Ako vi svoje obećanje zaboravite, narod vam to nikada zaboravit neće! A ako vi to obećanje ispunite, učeći na prošlosti, pa i na negativnoj prošlosti, narod će vas znati počastiti i na tome zahvaliti!

ZAHUKTALO NASILJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Nisam političar i teško mogu dokučiti posljedice koje mogu užvitlati miran život Hrvata u BiH. Ali, gledajući televiziju i čitajući tisak, osjećam da je opstanak Hrvata u BiH ugrožen do nestanka suludim i diktatorskim postupcima sadašnjih "guvernera", pogotovu Wolfganga Petritscha. "Ono što se ovih dana zbiva s Hrvatima u Bosni i Hercegovini, nakon što je gaulajter tzv. Međunarodne zajednice u Sarajevu, ponjemčeni austrijski Slovenac ('nemčina', kako su slovenski patrioci u Koruškoj nazivali svoje odmetnike, bivše sunarodnjake), 'tragedija Hrvata u Bosni i Hercegovini tragedija je tamošnjeg katoličkog naroda, jer Hrvati 99% slučaja priпадaju toj konfesiji' (Slobodna Dalmacija od 17. ožujka o. g.)

Zar je onda čudo što je na Hrvatskome narodnom saboru 3. ožujka u Mostaru biskup Ratko Perić izrekao povijesni govor, kojeg objavljujemo u cijelosti.

A na molitvenom skupu u Mostaru, pred više od 15.000 okupljenim podsjeti biskup Perić: "Ne ćemo se klanjati Daytonu". Citram: "Mi smo na ovim prostorima postojali, a da od Daytonu nije bilo ni jednog slova, ni naslova, ni stanovnika. Mi sežemo duboko u povijest i nitko pametan ne će od nas očekivati da se klanjam i širim daytonsku idolatriju i javno pitamo, tko to može sprječiti hrvatski narod da se ne organizira u pravednu samoobranu svoga bića, prava i slobode".

Pitam, što nam je činiti? – Svakako moramo poduprijeti razumno nastojanje naše braće po imenu i koljenu, da ne klonu duhom i ne osjete se napuštenima.

HDPZ ima svoje članove u BiH. Oni su robijali za Hrvatsku, pa su slijedom toga, kao Hrvati i velikom većinom, ako ne i bez izuzetka hrvatski državljanji, dobili rješenja od Vlade RH. Prema tome, hrvatska država ne smije na njih primijeniti drugi aršin, no prema nama koji živimo na tlu današnje Republike Hrvatske. A mi nikad ne smijemo zaboraviti, da smo grane istoga, jedinstvenoga hrvatskog stabla!

Kaja PEREKOVIC

POLITIKA KAO RIZIK

Piše: Dr. Ivan ŠIMUNDIĆ

Povijestnom se i izkustvenom percepcijom sama politika može promatrati kao rizik. Ka ovakvoj formulaciji u novije vrijeme idu u prilog razne teorije, koje se zasnivaju na racionalnim poimanjima vjerojatnosti, očekivanoj koristnosti, eksperimentalnim studijama stratežkoga razmišljanja unutar konteksta konfliktnih stanja kao i matematičkih modela kontrole kaotičnih stanja, koji se mogu primjenjivati na društveni i kulturni status određenih geopolitičkih individualnosti.

Već iz navedenih natuknica vidljiva je manipulativnost kao osnovna značajka cijelog ovog područja. O samom se riziku može govoriti i kao o psiholožkom konstruktu, i polazeći od te činjenice možemo mu odredjivati percepciju u javnosti, stupanj kvantifikacije, odnosno izčitavati odgovor od strane javnosti. U ovom se kontekstu procjena utemeljuje na stupnjevanju straha i bezobzirnosti.

Možemo kazati da su individualne geopolitičke posebnosti kao i njihove elite (vlada, znanstvenici, javni djelatnici), bez obzira na izkazani ili neizkazani odgovor prema vlastitoj javnosti, konkretnije izbornoj masi, često ignorirane i izmanipulirane od globalnih stvaratelja kaotičnih stanja. Elite mogu pak biti manipulativno uvjerene, da same uspješno i plodonosno, nadasve konkretno u danom trenutku i mjestu, sudjeluju u rješavanju problema, dokim svojim postupcima, već prema odabranim varijantama, proizvode novi rizik ili produbljuju već postojeći u interpretaciji psihičke, psihološke i socijalne nestabilnosti vlastite sredine iz koje su se iznjedrile.

Države, prvenstveno nacije, koje su se kroz povijest kulturoložki izoblikovali s različito iskazanim etnopsihološkim stupnjevanjem te koje su izgradjivale uzporedne geopsihe, koje su bile u medusobnom djelatnom ili prikrivenom sukobu, daleko su podložnije spomenutim manipulacijama, djelomice i poradi srušena ili jako urušena

sustava vrijednosti, koji bi morao biti ugaoni kom nacionalnih interesa. Gdje je tako, kako jest, politički rizik nalazi se u usponu. Kačko bi se imalo ovo stalno na pameti potrebno je znati i pamtitи da je percepcija političkoga rizika uvjetovana prvenstveno: atomizacijom samoga društva, stupnjem društvenoga fatalizma, hijerarhiskim kolapsom (nepovjerenje u sve stupnjeve vlasti), generiranom individualizacijom, odnosno tendencioznim razbijanjem kritične mase, tj. potrebnoga broja sposobnih ljudi da naciju izvuku iz entropije, kao i manjkom kritičnoga pogleda, koji bi imao zadaću podučavati neuke i osjećivati zabludje. Naravski, navedene se kategorije podrazumijevaju u dinamičkom konceptu s povremenim prevladavanjem neke od njih nad drugima, onako kako to u stvarnome životu i jest.

Bilo je i ostalo pokušaja po sociologiskim savjetima da se rizik nadvlada ili barem smanji na podnošljivu mjeru u širem društvenom i ideoložkom kontekstu. Većina se dobromanjernih rješenja nasukala zbog ciljanoga napada neoliberalistički kontroliranih medija, zbog koprumpiranosti znatnoga dijela znanstvene zajednice kao i manjka dobre volje da se politički rizik ne prihvaca kao nužno zlo, manipulativna determinacija bez etičkih zasada i opravdanih emocionalnih atributa.

Ljudska argumentacija, a ostale i ne moramo spominjati, ma koliko to zvučalo potrošeno, mora se braniti i obraniti. Objasnjenje je vrlo jednostavno, naime, svaki je rizik, uključivo i politički rizik, manipulativna kategorija, koja se generira kaosom. Kaos što ga proizvodi nečiji ne-um, samo je naliče puta u ništavilo, puta bez povratka.

BRUNO ZORIĆ

MOJ GRAD U SVJETLU SPAVA

*U prvoj polovici nići,
Kad nema buke,
Moj grad osvjetljuju zvijezde.
I tada pokucam na gradska vrata,
Da u svjetlu odmorim oči.
I slušam kako sova na gradskom satu,
Broji uzdisaje,
Usnule snove.
U gradu opasanom stijenama,
Pokraj stupa sramote.
Zamislio sam usamljene kako stoje
U gradskom svjetlu
Zadre,
Za dar onima koji pate i vole kamenje tvoje,
Pokaži mjesečevu stazu
I skrij ih u njedra
Na glavnom gradskom trgu.
Oni koji su unutra tvojih zidina
I koji spavaju,
Ne slute kako netko u noći,
Prolazi ulicama tvojim
I razgovara
Kao s bratom.
Brat s bratom.
Budna je Gradska straža,
Željeznih ljestava koje vode
Do krova
I prozirnog neba.
Na kojem je slikar naslikao
Usnule zvijezde.*

•

*Samo sat udara tromo
Valja stoljeća,
Kao skitnice,
Koji su slučajno
Zadrijemali na pločniku.
Moj grad u svjetlu
Spava.*

SLOVENSKO-HRVATSKO (NE)PRIJATELJSTVO

(Čemu služi slovenski imperijalizam u knjizi o ratnim i poratnim žrtvama?)

Društvo za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava iz Varaždina i Društvo za ureditev zamolčanih grobova iz Ljubljane, nakon potpisivanja povelje o suradnji, upriličili su u Varaždinu 22. veljače 2001. javno predstavljanje zbornika "Slovenija 1941-1948- 1952" s podnaslovom "Tuđi mi smo umrli za domovino". O knjizi su govorili i dvojica od petorice članova uredničkog odbora Zbornika: Franc Perme i Anton Žitnik. Potonji je naglasio kako je ta knjiga, pisana bez bilo kakvih utjecaja aktualne politike, slovenske ili hrvatske, bez političko-stranačkih opredjeljenja, opsežna i istinita faktografija užasnih stradanja hrvatskih i slovenskih vojnika i civila na tlu Slovenije u drugome svjetskom ratu i poraću što su ih učinili partizansko-komunistički naredbodavci i njihovi izvršitelji. Zaista je taj dio knjige vrijedan prinos još uvijek nedovršenom istraživanju povijesne tragedije žrtava komunizma.

U razgovor koji je slijedio nakon predstavljanja knjige uključio se i potpisnik ovih redaka, izazvan neistinitom tvrdnjom da je knjiga politički neutralna. Naime, ono što je u njoj politički izazov, predstavljači su lukavo prešutjeli, a bilo bi dolično da su se barem ogradi od jednoga teksta koji zasigurno ogorčuje hrvatski Varaždin i demantira službene izjave o hrvatsko-slovenskim prijateljskim odnosima. Kad je riječ o tim odnosima, hrvatska se javnost obmanjuje izjavama o lakoći rješavanja krupnih problema, koje je nametnula slovenska strana. Upravo ti problemi našli su se u toj knjizi, a u nju ne spadaju, te je knjiga tematski disparatna. Tekst koji su predstavljači knjige prešutjeli, protuhrvatski je politički pamflet što ga je napisao neki anonim, zamačući svoje šovističko pero u žučljiv talog novokomponirane slovenske iredente, koja dobiva nove poticaje u tradicionalnoj agresivnosti spram rubnih hrvatskih teritorija.

Paradigma te agresivnosti je pop Korošec, ministar u nizu protuhrvatskih beogradskih vlada u prvoj Jugoslaviji, koji je u suradnji s Beogradom uspio 1931. pripojiti Štrigovu Dravskoj banovini, to jest Sloveniji. Sablast popa Korošca ponovo kruži Slovenijom. Po logici oživljenog iredentizma Štrigovu bi trebalo

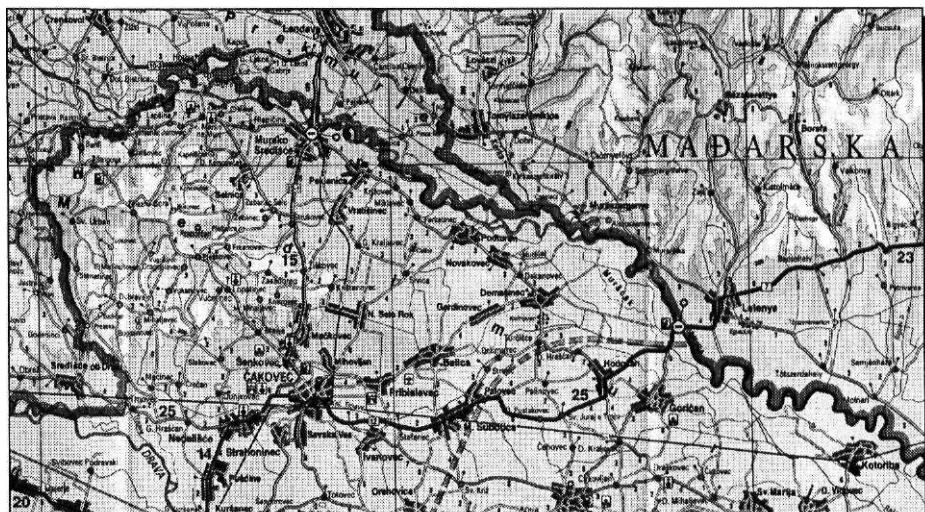
Piše:

Drago BIŠĆAN

vratiti Sloveniji, ali su danas agresivni apetiti povećani, te se u spomenutom pamfletu tvrdi da Međimurje nije hrvatsko nego slovensko. Ista tvrdnja vrijedi i za Istru koja je, kako tvrdi anonimni iredentist, nezasluženo pripojena Hrvatskoj nakon drugoga svjetskog rata ("Istra nikad nije bila hrvatska, ona je vojni plijen koji Hr-

Bruxellesu, kao što je, primjerice, distanciranje od teškog položaja Hrvata u Bosni i Hercegovini, teško je ukloniti zlu slutnju da ne će dovoljno odlučno braniti hrvatske interese u sučeljavanju sa slovenskim zahjevima.

Nijedan od slovenskih predstavnika na varaždinskoj tribini nije mi htio odgovoriti na pitanje, zašto se protuhrvatski nepotpisani pamflet, nadahnut agresivnim namjerama, našao u knjizi kojoj je zadača opisati dosadašnja istraživanja o grobištima u

vatska nije zaslужila u Drugom svjetskom ratu"). S tim megalomanskim opcijama podudara se zahtjev za pripojenjem Sloveniji Piranskog zaljeva, Savudrije Svetе Gere.

Pred nekoliko godina predsjednik Kučan vratio se iz Zagreba ogorčen zbog neuspješnog razgovora s predsjednikom Tuđmanom, optuživši ga da je suviše tvrd, nepopustljiv pregovarač kad se radi o hrvatsko-slovenskoj granici. Stoga su prvaci aktualne slovenske politike sa zadovoljstvom dočekali promjenu vlasti u Hrvatskoj, nadajući se da će ona biti mekša, po-pustljivija u rješavanju problema novoga razgraničenja. Hoće li tako biti, vidjet ćemo. Slovenskoj strani ne žuri se, ona drži da vrijeme radi za nju, u njezinu korist, a kad jednom postane, i to prije Hrvatske, punopravni član Europske Unije, moći će lakše odjelotvoriti svoje zahtjeve na štetu Hrvatske. Budući da je novoj hrvatskoj vlasti primarna zadača utiranja puta u Europsku Uniju, makar uz krupne koncesije

Sloveniji, u kojima su posmrtni ostaci hrvatskih i slovenskih žrtava partizansko-komunističkih krvavih pogroma. I kako spojiti navodnu dobromarnjost dvojice urednika knjige da u Varaždinu manifestiraju slovensko-hrvatsku antikomunističku solidarnost s činjenicom da su dopustili ulaz u knjigu anonimnom protuhrvatskom pamfletu s iredentističkim na bojem? Budući da je na tribini rečeno kako će knjiga ići u svijet, u nacionalne knjižnice mnogih zemalja, moguće je ovakav odgovor: tamo će knjiga biti privlačno štivo onim čitateljima koje zanimaju zločini komunizma u Drugom svjetskom ratu, ali će usput doznati i o agresivnim Hrvatima koji su Sloveniji oteli njezina pogranična mjesta i šira područja koja treba vratiti matičnoj zemlji Sloveniji. Bio bi to slovenski prinos difamiranju Hrvatske u međunarodnoj javnosti koje se provodilo kroz minulo stoljeće, a u kojoj je čelnul ulogu odigrala srpska protuhrvatska promidžba.

ISPLATE I DALJE KOD HRVATSKE POŠTANSKE BANKE

Više od dvadeset tisuća ljudi zainteresirano je za način daljnje isplate naknade bivšim političkim uznicima i njihovim nasljednicima. U posljednje vrijeme svjedoci smo pokušaja zasljepljenja i obmana od šačice zlobnika, koja će i iz ovo- ga teksta naučiti nešto novo, jer si oni umišljaju da su njihove laži rezultirale do- nošenjem novog Naputka o načinu isplate naknade bivšim političkim zatvorenicima. Istina je, kao i obično, malo podalje od njih.

Naime, u Zakonu o proračunu (NN, 92/94) i Uredbi o sustavu glavne knjige riznice te vođenju jedinstvenog računa riznice (NN, 97/95) temelji su donošenja Naputka o izvršenju državnog proračuna s jedinstvenog računa riznice (NN, 4/01). Tek nakon ustrojstva plaćanja s proračunskih sredstava s jedinstvenog računa državne Riznice, donosi Ministarstvo finansija Naputak kojim se i bivšim političkim zatvorenicima, isto kao i ostalim korisnicima Proračuna, isplata vrši izravno iz Riznice.

Razlozi izmjene tehnike isplate

Zašto Riznica i zašto izravno? Država želi da se sav proračunski novac nalazi u njezinoj blagajni sve do konačne isplate, jer na taj način ima više sredstava na doh- vatu i može bolje podmirivati prioritete obveze (mi bismo to u našim uvjetima nazvali "gašenjem požara"). To nije loš potez, kad bi prioriteti bili objektivno određivani, ali u svakom slučaju je pravi gospodarski čin i mi želimo vjerovati u pravednost i poštenje, dok nam se drukčije ne dokaže.

Zato je Novi naputak skoro istovjetan staromu Naputku. Razlikuje se samo u tome da se HDPZ ne vodi kao stranka, koja bi u tu svrhu kod Hrvatske Poštanske banke imala otvoren račun, nego će to Ministarstvo rada i socijalne skrbi urediti s Hrvatskom Poštanskim Bankom posebnim ugovorom. Posao, koji je do sada obavljalo besplatno Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, ubuduće će obavljati Ministarstvo rada i socijalne skrbi, a njega

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

če nadzirati Ministarstvo financija, dok je nad HDPZ-om bio dvojni nadzor; Ministarstva rada i socijalne skrbi i Ministarstva financija.

U članku 6. navodi se da se sredstva za isplatu naknade, doznačena a neutrošena na računu HDPZ, prenose na žiro račun Ministarstva rada i socijalne skrbi. Na tome računu 1. siječnja 2001. bilo je preneseno iz prošle godine 3.181.532,55 Kn. Taj je iznos 18. siječnja 2001. u cijelosti isplaćen na naknadu dijela druge rate za rođene 1925. godine. Kako na računu nema nijedne lipe koja je doznačena za isplate naknade, a da nije utrošena, to je ta obveza već obavljena. Naputke objavljujemo u cijelosti, da se i skeptici mogu uveriti, ali ipak želimo razjasniti našim supatnicima na što trebaju paziti i što bi trebali poduzeti.

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika nema više pregleda o načinu isplate niti je u stanju spriječiti iznimke ili "iznimke". Štoviše, upoznati smo s pripremom prioritete isplate, koja se jako razlikuje od do-sadašnje prakse, a koju su skoro svi politički uznici i njihovi nasljednici prihvatali. Zato mi predlažemo da svatko, u skladu s člankom 2. novoga Naputka javi Ministarstvu rada i socijalne skrbi svoj broj štedne knjižice kod Hrvatske Poštanske Banke i svoj JMBG, jer za koga Ministarstvo nema te podatke, ne može mu izvršiti isplatu, bez obzira na to, je li izdano rješenje. Da ne bude zabune u prepisivanju možda je najbolje da načinite ČITAK preslik štedne knjižice, iz koje Ministarstvo može očitati oba podatka. Adresa Ministarstva je: Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Prisavlje 14, 10000 Zagreb.

Tužbom do ranije isplate

Mnogi naši supatnici nazivaju nas i pita- ju kad će daljnja isplata, a mi im kažemo da Ministarstvo radi program, pa kad taj

program načini, počet će isplata onima koj- ji su se javili nakon duge šutnje i onima za koje smo mi dali potrebne podatke, a Mi- nistarstvo radi nedostatka svoga programa ne isplaćuje. Kada će složiti program nije nam poznato, a travanj mjesec je već po- čeo. Mi smo nudili daljnje servisiranje, u želji da naši supatnici što prije dođu do svoga novca, ali problem je u članku 2. no- vog Naputka, jer još nije načinjen po- sebni ugovor između Hrvatske Poštanske Banke i Ministarstva rada i socijalne skrbi - na štetu bivših političkih uznika.

I kada sve slože ne trebaju se mnogi na- dati, budući da je u ovogodišnjem Prora- čunu određeno 38 milijuna kuna, a želi se podmiriti u prvoj rati sve udovice rođene do uključno 1922. i u drugoj rati sve žive političke zatvorenike rođene 1926. Kako ima napasnika u djeci mrtvih političkih zatvorenika, to se hoće i njih zadovoljiti, a to znači da će rođeni 1927. i 1928. čekati a ne dočekati! Ne smije se ispustiti iz vida ni obveza države kao dužnika i činjenica da su u međuvremenu podnesene mnoge tužbe za naplatu naknade i da već postoje pravomoćne presude, onda će isplata po sudskim odlukama, za prvu ruku, ići na teret ovih u Proračunu određenih 38 milijuna, a to znači da ne će ni oni koje sam nabrojao doći na red, jer će se prioriteti promijeniti i bit će, da parafraziram poz- natu hrvatsku poslovnicu, tko prije s tužbom, njegovo je.

Oko ovih pitanja i drugih vezanih za prava bivših političkih uznika potrebno je obratiti se Administrativnoj komisiji Vlade RH, Trg sv. Marka 3, 10000 Zagreb, a ne Ministarstvu rada i socijalne skrbi, jer Ministarstvo vrši samo isplatu na temelju Naputka.

Apeliramo na naše supatnike, da se una- toč ovoj mučnoj situaciji suzdrže od vri- jedanja službenika u gornjim institucijama, jer to krnji ugled hrvatskog političkog uznika i vrijeda osobu na drugoj strani, ko- ja nije Vlast, nego samo građanin koji radi dopušteni posao. Umjesto ljutnje predla- žemo tužbe, jer ako je ugroženo nečije pravo, a naše jest, ondaje u svakoj civilizi-

ranoj državi za to isključivo nadležan sud. Ustručavati se ne treba, jer je samim Zakonom nastala obveza države da mora isplati naknadu, a ona ne može jednostrano odlučiti, jer to nije dato dužniku. Da, ona je naš dužnik i već je debelo u kašnjenju. Izgovor na MMF i Proračun nas se ne tiče, jer nije stvar vjerovnika brinuti o tome kako će dužnik podmiriti svoj dug i što o tome govori Proračun. Za nas je samim Zakonom određeno da se ima isplatiti za svaki dan robovanja 54 kune, a za dan nezaposlenosti 19 kuna.

Neobjavljeno očitovanje Ministarstva financija

Mi o ovoj problematici želimo još zakљučno citirati dio dopisa Ministarstva financija, koji je 15. ožujka 2001. pod označom Klasa: 140-01/01-01/41, Ur. broj: 513-05/01-1 upućen Večernjem listu, a ovaj nije objavio. Kao predmet označen je "Ispravak članka pod naslovom 'Naknade bivšim političkim zatvorenicima izravno na štedne knjižice':

"Dana 12. ožujka objavljenje redakcijski izvještaj u svezi primjene novoga Naputka o načinu isplate nakanada bivšim političkim zatvorenicima. U tom članku Vašeg lista na strani 4 napisano je nekoliko netočnosti, te zbog istinitog informiranja javnosti, molimo da u skladu zakonskih propisa objavite naš ispravak.

Nije bilo nemamjenskog trošenja novca od naknada bivšim političkim zatvorenicima, kako se u članku neistinito pokušava plasirati konstatsacija. Proračunskim nadzorom Ministarstva financija nije utvrđena nepravilnost koju članak navodi, a isplate su izvršene u skladu odredbi Naputka o načinu isplate naknada bivšim političkim zatvorenicima ("Narodne novine", broj 51/96.), koje je ovo Ministarstvo donijelo"

Znademo da to nekima ništa ne znači, ali onima koji su stalno širili laži o nepravilnostima oko isplate naknada možda znači više nego nama, koji smo se trudili za dobro svakoga političkoga zatvorenika, pa i njih. U prilogu slijedi Naputak.

MINISTARSTVO FINANCIJA

323

Na temelju članka 54. stavka 2. Zakona o proračunu (»Narodne novine«, br. 92/94) ministar financija donosi

NAPUTAK

O NAČINU ISPLATE NAKNADE BIVŠIM POLITIČKIM ZATVORENICIMA

Članak 1.

Ovim Naputkom se propisuje način isplate naknade bivšim političkim zatvorenicima sukladno odredbama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika (»Narodne novine«, br. 34/95 -pročišćeni tekst i 164/98).

Članak 2.

Isplata naknade se obavlja putem Hrvatske poštanske banke d.d. Zagreb, Juršićeva 4 (u dalnjem tekstu: Banka) kod koje korisnici naknade imaju otvorene štedne knjižice, a posredstvom Ministarstva rada i socijalne skrbi.

Isplata naknade iz stavka 1. ovoga članka uredit će se posebnim ugovorom između Banke i Ministarstva rada i socijalne skrbi.

Članak 3.

Novčana sredstva se osiguravaju u državnom proračunu preko Ministarstva rada i socijalne skrbi, a isplaćuju preko Banke korisnicima putem štednih knjižica.

Članak 4.

Ministarstvo rada i socijalne skrbi podnosi zahtjev Ministarstvu financija za isplatu naknada temeljem rješenja Administrativne komisije Vlade Republike Hrvatske o isplati naknada bivšim političkim zatvorenicima.

Zahtjev se temelji na rješenju o priznavanju prava na naknadu i dokumentaciji potrebnoj za obračun i doznaku novčanih sredstava, koja se pohranjuje u Ministarstvu rada i socijalne skrbi.

Članak 5.

Ministarstvo financija vrši nadzor nad isplatom naknade.

Članak 6.

Sredstva za isplatu naknade, koja su do dana stupanja na snagu ovog Naputka doznačena, a neutrošena na računu Hrvatskog društva političkih zatvorenika, otvorenog kod Hrvatske poštanske banke, prenose se na žiroračun Ministarstva rada i socijalne skrbi.

Članak 7.

Danom stupa nja na snagu ovog Naputka prestaje važiti Naputak o načinu isplate naknade bivšim političkim zatvorenicima (»Narodne novine«, br. 51/96) od 19. lipnja 1996. godine.

Članak 8.

Ovaj Naputak stupa na snagu danom objave u »Narodnim novinama«.

Klasa: 140-01/00-01/34

Urbroj: 513-05/01-4

Zagreb, 26. veljače 2001.

Ministar financija
dr. Mato Crkvenac, v. r.

Stari je Naputak glasio:

MINISTARSTVO FINANCIJA

Na temelju članka 54. stavka 2.a u svezi članka 24. stavka 3. Zakona o proračunu ("Narodne novine", br. 92/94) ministar financija donosi

NAPUTAK

O NAČINU ISPLATE NAKNADE BIVŠIM POLITIČKIM ZATVORENICIMA

Članak 1.

Ovim naputkom se propisuje način isplate naknade bivšim političkim zatvorenicima sukladno odredbama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika ("Narodne novine", br. 34/95 od 24. 5. 95. - pročišćeni tekst).

Članak 2.

Isplata naknada se obavlja putem Hrvatske poštanske banke d.d. Zagreb, Južničeva 4 (u dalnjem tekstu Banka) kod koje Hrvatsko društvo političkih zatvorenika (u daljem tekstu HDPZ) ima otvoreni račun.

Članak 3.

Novčana sredstva se osiguravaju u državnom proračunu i isplaćuju preko Banke, a Banka vrši isplatu korisnicima putem štednih knjižica.

Članak 4.

1. Ministarstvo rada i socijalne skrbi podnosi zahtjev Ministarstvu financija za isplatu naknada po nalogu Administrativne komisije Vlade Republike Hrvatske koja provodi postupak temeljem odredaba Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika ("Narodne novine", br. 34/95.). Zahtjev se temelji na dokumentaciji potreboj za obračun i doznamku novčanih sredstava.

2. Dokumentacija iz stavka 1. ovog članka pohranjuje se u Ministarstvu rada i socijalne skrbi.

Članak 5.

Dokumentaciju iz članka 4. moraju ovjeriti i potpisati odgovorne osobe HDPZ i odgovorne osobe Ministarstva rada i socijalne skrbi, a mora sadržavati ove podatke:

- ime i prezime korisnika naknade,
- adresu stanovanja i poštanski broj,
- jedinstveni matični broj građana (JMBG),
- broj rješenja Administrativne komisije,
- vrijeme (godina, mjeseci i dani) provedeni u zatvoru i vrijeme nezaposlenosti (prepisano iz rješenja),
- iznos po danu zatvora i danu nezaposlenosti,
- iznos naknade po korisniku i
- ukupan iznos naknade po obračunu - specifikaciji.

Članak 6.

1. Tijekom isplate Banka dostavlja Ministarstvu rada i socijalne skrbi kopiju izvoda računa HDPZ.

2. Ministarstvo rada i socijalne skrbi zajedno sa Ministarstvom financija vrši nadzor nad isplatom naknade.

Članak 7.

HDPZ sklapa ugovor sa bankom o međusobnoj suradnji oko isplata naknada za materijalne štete prema članku 5. Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika.

Članak 8.

Ovaj naputak stupa na snagu danom objave u "Narodnim novinama".

Zagreb, 19. lipnja 1996.

Ministar financija
Božo Prka, v. r.

S MARKOVA SE TRGA KNIN NE VIDI

Piše: Kaja PEREKOVIC

Reporteri *Slobodne Dalmacije* bili su 21. ožujka o. g. u Kninu kad je pristigla veća pošiljka pomoći gladnjima, koje je četnička mržnja protjerala s ognjišta iz Bosne, a Hrvatska ih primila, jer su dio hrvatskog naroda i državljanji Hrvatske. Nažalost, smješteni su u napuštenim kućama odbijelih Srba u Kninu. Ali, kako je Vlada pod pritiskom svjetskih moćnika podpisala njihov povratak, ovi prognani Hrvati moraju izići iz srpskih kuća. Kamo? Ne znaju, a vlast se slabo brine. Ljudi su očajni, gladni, jadni i ponizeni. Premnogi se odlučuju u daleke zemlje s nadom da započnu život ispočetka i što prije zaborave nepravdu i odbačenost ove konkretne vlasti, jer daje samo lažna obećanja, a pomoći niotkud.

Prvi su na neodrživo stanje podigli glas kninski fratri i dalmatinski biskupi. Iz Knina dopire glas i upozorenje. "Knin je savjest nacije", reče župnik kninske župe sv. Ante, fra Ivan Nimir: "Ovo je misno slavlje znak da imamo posebno privilegirano mjesto u srcu naše crkve. Hrvatski kraljevski grad Knin bio je i ostao znamen naše slobode, a od danas ima jednu simboliku – postao je znakom savjesti hrvatske nacije." To su pozdravne riječi zahvale biskupima, koji su došli u posjet gradu Kninu u znak solidarnosti i ohrabrenja zbumjenim i izgladnjelim beskućnicim bez posla i zarade.

Kako pišu novinari *Slobodne Dalmacije* 22. ožujka: "Ljudi u Kninu su frustrirani. Za većinu njih to je bio obećani grad, a sad siva zora beznađa i neizvjesnosti... Za Knin i sve njegove stanovnike najgore će biti ako taj grad i dalje ostane socijalni i humanitarni problem. U Kninu nema posla – TVIK je zatvoren, Agropomerada je stala...", i dalje piše: "Uprapaštanje Knina počelo je i onda kad je željeznica počela pogone iz Knina izmještati u okolne gradove koji su bili na kraju pruga. Čvoriste je ostalo bez svega, bez pogona i osoblja kao da se nalazi na slijepom kolosjeku. Ljudi ne znaju što će s njima biti. Jedino znaju da lako i bez problema mogu dobiti papire da idu u tuđe zemlje i daleki svijet. A oni bi malo strojeva i alata za obradu zemlje ili pomoći za pokretanje neke privrede, a pomoći ni od kuda. U tom gradu je vrijeme stalo. Njega ne može pokrenuti Lebarovićeva ura, to mogu učiniti samo zvona s Markova trga u Zagrebu. Međutim, otamo se Knin ne vidi. U hrvatskoj Sabornici se ne čuje buka Krčića, tamo je drukčija klima. Više je magluštine, a manje bure sa Dinare."

Ovo pišem i podsjećam vas, dragi naši robijaši, na svetu dužnost da pomognemo ugroženo hrvatstvo i konkretne nevoljnike čija sudbina mora biti učijepljena u naša srca, jer kad jedan Hrvat trpi i pati, to pati Hrvatska.

Ne budimo srca tvrda i ledena, već odmah pošaljimo svoju pomoć na račun Caritasa Župe Knin broj:

34460-672-2869 (za Knin)

PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (3.)

TANAITSKE PLOČE

Bašćansku ploču nazivaju krstnim listom hrvatskoga naroda. **Tanaitske ploče**, devet stotina godina starije od Bašćanske ploče, mogli bismo nazvati rodnim listom europskih Hrvata.

Tanaitske ploče nađene su u razvalinama staro vjekovnoga grada Tanaisa (danas Azov, grad na lijevoj obali Starog Dona, 32 km od njegova ušća u Azovsko more). Odkrio ih je Rus Leontjev 10. rujna 1853. Nakon odkrića ploče su smještene u carski Muzej u Petrogradu. Na jednoj od tih ploča uklesano je ime **HOROATHOS**, a na drugoj **HOROUATHOS**.

Hrvatsko narodno ime, koje čakavci i štokavci izgovaraju **Hrvat**, a kajkavci **Horvft**, bilo je nekada prošireno u širokom pojasu kroz cijelu srednju Europu od Baltika do Jadranskoga i Egejskoga mora. Izvan sadašnjega hrvatskoga narodnognoga (etničkoga) prostora ima mu starih tragova u Grčkoj, Mađarskoj, na njemačkomu, češko-moravskomu, slovačkomu i poljskomu narodnomu prostoru, u Srbiji, Crnoj Gori, Makedoniji, Ukrajini i Rusiji.

Znanstvenici se već nekoliko stoljeća trude, da odgometnu razlog toj proširenosti. I da protumače odkuda to ime, što znači i je li svuda označuje isti narod. Od bizantskoga cara Konstantina VII. Porfirogeneta (X. st.) pa do najnovijega doba bilo je izneseno mnogo etimoložkih tumačenja hrvatskoga imena, a u svezi s njima i množtvo teorija o podrijetlu njegovih nositelja.

U slovenskomu časopisu **Etnolog** (knj. X.-XL., Ljubljana 1937.-1939., str. 383.-411.), koji je pokrenuo etnolog, povjestnik i antropolog Niko Županić rodom iz Bele Krajine, jezikoslovac Rajko Nahtigal objavio je pregled svih dotadašnjih po-kušaj a tumačenja hrvatskoga imena. Onje prvi upozorio na veliku važnost naglaska kod prosudbe podrijetla imena **Hrvat**.

Nadpisi s Tanaitskih ploča objavljeni su u djelu: **INSCRIPTIONES ANTIQUAE ORE SEPTENTRIONALIS PONTI EU-XINI GRAECAE ET LATINE PER ANNOS 1885 - 1900 REPERTAE. IUSSU ET IMPENSIS SOCIETATIS ARCHAEOLOGICAE IMPERIIRUSSICIDIDIT**

Piše:

Mato MARČINKO

BASILIUS LATYSCHEV. ACCREDIT TABULA ZINCOTYPICA. PETROPO-LIMDCCCCI. Ova se knjiga u Knjižnici HAZU u Zagrebu vodi pod brojem 11-208. U ovoj je knjigi Latšev skupio i uredio nadpise iz II. i III. stoljeća, koji su nađeni na području Tanaisa.

Postanak imena **Hrvat** znanstvenicima nije uspjelo protumačiti niti iz slavenskih niti iz germanskih jezika. Nije pomogla ni etnologija ni arheologija. Zatim se rješenje te zagonetke pokušalo naći u iranskim jezicima, uzimajući za izhodište tanaitska imena **Horothos** i **Horonathos**. Iranolozi Vsevolod, Müller i F. Justi smatrali su ta imena iranskim osobnim imenima. Rus A. Pogodin prvi je god. 1901. izjavio, da su tanaitska imena **Horothos** i **Horouathos** najstarije pojave hrvatskoga narodnoga imena na europskome tlu. Budući da je Hrvate smatrao slavenskim narodom, on je i ta imena smatrao slavenskim.

Povjestnik K. Gireček složio se s Pogodinom u toliko, što je i on smatrao tanaitska imena prvim odzvcima hrvatskoga narodnoga imena, nu zbog auktoriteta filologa Miillera i Justia smatrao ih je iranskima, pa je stoga i hrvatsko narodno ime proglašio iranskim. Time je u znanost uveo takozvanu **iransku teoriju**, koja nastoji podrijetlo hrvatskoga imena i hrvatskoga naroda protumačiti s pomoću iranskih jezika. Vrijednost je iranske teorije porasla, kada su tim putem pošli gotovo u isto doba i neovisno jedan od drugoga ruski akademik prof. A. Sobolevskij i berlinski akademik prof. M. Vasmer. Tanaitska imena svjedoče, sudio je Sobolevskij, dajenegdje ubrizginiuporečju Dona i na obalama Azovskoga i Crnoga mora stanovalo iransko pleme Horvata, koje se kasnije razteplio, a pojedini njegovi dijelovi zapali među Slavene, s njima se pomiješali, primili od njih jezik, a dali im svoje ime i svoju plemensko-državnu organizaciju.

Podrijetlom hrvatskoga narodnoga imena pozabavio se i Niko Županić u

svom Predhodnom priopćenju **Prvobitni Hrvati** objavljenu u **Zborniku kralja Tomislava** (JAZU, Zagreb MCMXXV., str. 291. - 292.). On nastoji dokazati, da Hrvati potječu iz Aziske Sarmacije (Sarmatije) - iz transmeotskih strana. Kako on misli, tanaitska imena **Horothos** i **Horouathos** stoje u svezi s etničkim imenom Hrvat. Često se naime dogodi, veli on, da susedi nazivaju doseljenike tuđe narodnosti ili raznorodnoga plemena jednostavno imenom naroda iz kojega su izišli. Tako imamo među Slovincima pa i među Zagorcima na stotine obiteljskih imena "Hrvat, Hrovat, Horvat, Hrovatin (Krobatin)", jer se za turskih napadaja XV. - XVII. st. iz susjedne Hrvatske preseliše u Kranjsku i Štajersku mnogobrojne hrvatske obitelji. Isto bijaše i s Hrvatima u Ugarskoj, osobito u doba selidbe plemstva, tako da je **Horvat** među Mađarima značilo gotovo isto kao plemić.

Grad Tanais, piše Županić, gdje se u doba rimskih careva spomenulo prvi put hrvatsko ime, stajaše u Aziskoj Sarmaciji (Ptolomej, Geographia V., 8., paragraf 1.), nadomak ušću rijeke Dona, onđe gdje danas стоји grad Azov. Tanais bijaše helenska kolonija, kamo su dolazili pripadnici raznih transmeotskih barbarских plemena zbog trgovine. Poneki bi njihov čovjek onđe i ostao, aklimatizirao se i primio od grčkih sugrađana ime svoga naroda kao osobno ili obiteljsko ime.

Stoga Županić predpostavlja, da je u Aziskoj Sarmaciji u II. i III. st. po Kristu bilo pleme Hrvata, premda to povjestnici nisu zabilježili. Ako su i zabilježili, hrvatsko se ime zabilježilo netočno ili pokvareno u prigodi prepisivanja. Nije nemoguće, da se možda pod imenom naroda, koje C. Plini Secundi, Nat. Hist. VI., 19.) navodi kao susjeda Navaza i Cizika (Ciza), ne kriju Co(r)itae, jer u rukopisima ima i inačica CORTE. W. Tomaschek (Pauly - Wissowa, Realencyclopädie, IV, 61.) pak postavlja Coite u zapadni Kavkaz u susjedstvo Ciza i drugih čerkeskih plemena. Po tumačenju J. Marquarta Horiti (Coriti), koji se navode u anglosaksonskom Orosiju, što ga je preveo kralj Alfred, iztočni susedi Dalemencijaca, identični su s Hrvatima

Bijele Hrvatske (J. Marquart, OSTEURO-PAISCHE UND OSTASIATISCHE STREIFZUGE, Leipzig, 1903., str. 130.). Ne čini se nemoguće, da CO(R)ITAE C. Plinija i Horiti kralja Alfreda što je u nekoj svezi i da su u staro vrijeme inačica imena **Hrvat**.

Evo nekoliko primjera, što ih iznosi Županić, kako su doseljenici izokolnih plemena iz transmeotskih strana u grčkim kolonijalnim gradićima Tanaisu, Georgiji i Pantikapeju dobivali imena svojih plemena za označitu svoje osobe ili obitelji. Tako se na primjer u Latyševa (op. c. II., 100) nalazi neki **KONAPSOSPAPA**, koji je svakako bio po narodnosti pripadnik Ptolomejevih **KONAPSENA**. Dalje imamo u Tanaisu nekoga **NABAZOS** (Latyšev, op. c. II., NRO 447), čije ime M. Vasmer razlaže iz avestiskoga **NAVAZA** = ladjar. Ovo osobno ime stoji u svezi s transmeotskim narodom **NAEVAZAE** (C. Plinius S., Nat. hist. 19.). U Gorgipiji na Tamanskom (sindijskom) poluotoku spominje se među antiknim nadpisima

ASPOURGOS (Latyšev, op. c. IV., 435.), svakako čovjek podrijetlom iz plemena **ASPURGIANA** negdje s dolnjega Kubana. U Pantikapeju se pak spominje čovjek imenom **THATES**, koji je po Županićevu mišljenju bio rodom iz plemena Tata na dolnjoj kubanskoj crti. Na tim se primjerima vidi, da su u doba rimskih careva u grčkim kolonijalnim trgovištima Aziske Sarmacije davali pojedinim došljacima iz negrčke pozadine imena njihovim plemena, pa sve govori za to, da se isto dogodilo i imenu **HOROATHOS**, čiji se nositelj doselio u Tanais iz područja Hrvata u Aziskoj Sarmaciji.

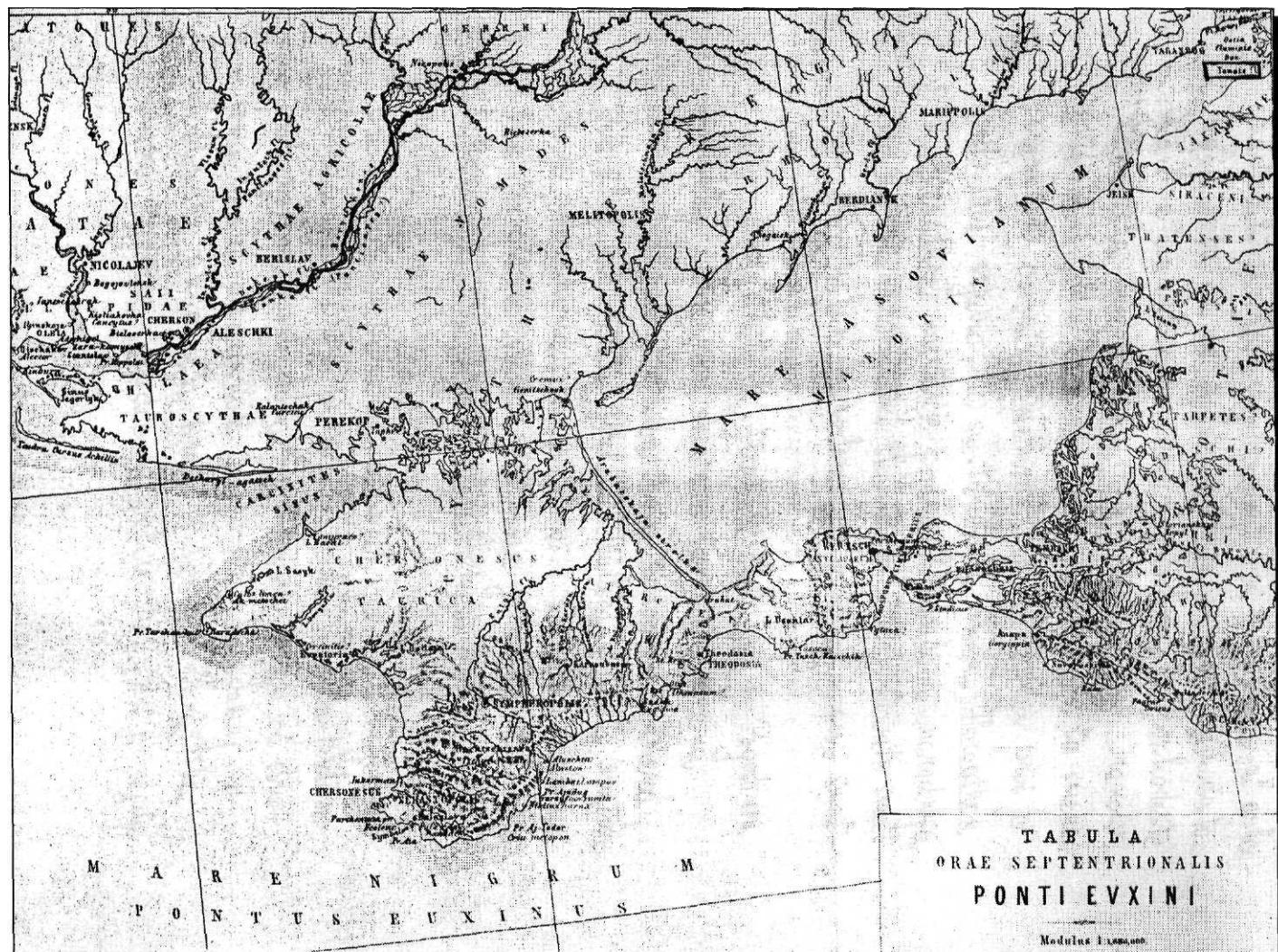
Ime Horoathos/Horouathos Županić tumači s pomoću kavkazkih jezika, koji pripadaju alarodijskomu skupu poput starih Pelazga i Etruščana (alarodijski - pridjev od naziva **Alarodijac**; ovaj naziv dolazi od riječi **Ararat**, koju su Grci okrenuli u **Alarod**).

Ustanovba zapisa **Horcathos** i **Horouathos** na antiknim kamenovima u Tanaisu i etimoložko tumačenje toga imena - zak-

ljučuje Županić - dovodi nas do misli, da Hrvati, ili, bolje rečeno, nositelji imena **Hrvat** prvobitno nisu bili Slaveni, nego da im treba tražiti podrijetlo u Azijskoj Sarmaciji, gdje su bivali za vrijeme rimskih careva. Transmeotskim Hrvatima Županić određuje mjesto u uglu među Kavkazkim grebenom i iztočnom obalom Azovskoga mora, onđe, gdje su u antikno vrijeme živjeli pa i danas žive Čerkezi i drugi kavkazki starosjeditelji, članovi alarodijske (araratske) obitelji i daljnji rođaci starih Pelazga i Etruščana.

Tanaitske ploče odnosno nadpise s tih ploča objavio sam (pod pseudonimom Tomislav Heres) u svojoj razpravi **Ljetopis "Kraljevstvo Hrvata" i Poljica** (List poljičkoga dekanata "Poljica", god. V., broj 1./5., Gata 1980., str. 23. i 25.).

Latyšev je u svojoj knjigi stariji tanaiti nadpis objavio na str. 261. pod brojem 445. U tomu nadpisu zabilježeno je **HO-ROUATHON** (početak 5. redka) i **HO-ROATHOU** (sredina 20. redka).

445. «Aus 31 Bruchstücken bestehende Marmor-Platte, welche oberhalb mit einem Giebel versehen war, von welchem noch zwei Adler erhalten sind. An den übrigen Seiten ist die Platte durch einen schmalen Leisten eingefasst. Die Höhe beträgt 1 Arsch. 5 Versch. (0,92 Metre), die Breite 1 Arsch. ½ Versch. (0,73 M.) und die Dicke 2 Versch. (0,09 M.).» Stephanibid. p. 258 n° 13 cum aetomate ligno inciso. Litterae satis minutae sunt et arte disp. sitae.

1	ΘΕΩΥΨ. ΣΤΩ	οργιλα.	οργιλα.	ΑΓΑΘΗΙΤΥΨΗ
5	ΒΑΣΙΛΕΥΟΝ	ΒΑΣΙ	Σ·ΤΙΒ·ΙΟΥΛ·ΣΛΥΡΟΜΑΤΟΥ	
	ΦΙΛΣΚΑΙΣΑΡ	ΙΦΙΛΟ	ΩΜΑΙΟΥΕΥΣΕΒΟΥΣΗΣΥΝΟΔΟΣ	
	ΗΠΕΡΙ·Ι	^ΙΟ^ ΣΑ	ΧΑΔΟΥΚΑΙΠΑΤΕΡΑΣ. ΝΟΔΟΥ	
5	ΧΟΡΟΥΑΣ	ΚΑΙΣΥΝΑΓΩΓΟΝ	ΑΡΔΑΙ.. ΚΟΝ	
	ΥΗΕΓΔΗΙ	ΟΝΔΙΑΓ	ΙΙΓΡΔΩΝΑΚΣ ΚΑΙ	
	ΤΑΡΑΦΙΛΑΓΑΘ	ΙΟΝΦΟΡΓΑΒΑΝ	ΚΑΙΙ ΙΣ	
	ΑΡΧΗΝΔΗΜΗ	ΛΩΝΙΟ	ΚΑΙΓΥΜ ΙΣΙΑ ΒΑ	
	ΛΕΙΛΗΝΘΕΟΝ	ΤΗΝΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥΨΙΛΙ. ΤΙ. Σ		
10	ΙΩΔΟΥ vac.	ΟΙΑ	ΣΙ. ΤΑΙ vac. ΑΡΔΑΡ. ΙΙ ΟΣΖΙΟ	
	ΟΥ ΔΗ	ΡΙΟ	ΙΥ ΙΕΙΜΑΝΟΣΦΙ. Ι. vac.	
	ΔΑΧΟΓ vac.	ΙΗΣ vac.	ΛΗΠΙΑΔΗΣ vac. ΟΥΑΛΙ. ΙΟΥ	
	ΤΟΔΑΗ. Ε	ΡΙΟΥ	ΙΕΝΕΣΤΡΑΤΟΣΛΥΚΙ. Υ	
15	ΙΩΙΚ χο. ΔΙ. ΦΑΝΗ	ΔΕΙΟΥ vac. ΠΟΠΛ Σ		
	ΔΑ ΗΡΑΚΛΕΙΔ	ΕΠΙΓΟΝΟΥ Ι. ΡΔΟ		
	ΗΜΗΤΡΙΟΥ vac. Α.	ΡΟΔΕΙΣΙΟΣ vac. ΧΡΥΣΕ vac.		
	ΔΑ. ΙΗΟΣ vac.	ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ vac. ΒΙΛ. Π vac.		
	νυ	ΚΛΛΟΥΣΑΘΗΝΙΟΥ	ΚΟΦΛΗΡΟΣ	
		ΡΥΦΣΗ vac. ΑΝΔΡΟΜ.	. ΟΥΣ.	
20	ΧΟΡΟΔΟΥ	ΦΕΟΤΕΙΜΟΣ	ΨΥΧΑ	
	ΡΙΩΙ	ΔΙΒΑΛΟΣ	ΦΥΙΟ-	ΡΟ
	ΔΩΤ	ΦΑΙ		
	ΤΟΔ	ΚΛΕΙΔΗΣ	ΑΤ	
	ΚΟΣ		Ω. ΙΧΟΣ	Σ/
25	ΦΙΛΟ			
	ΟΡΑΗ	ΙΟΣ	ΒΕ	
	ΡΔΑΔΑ	ΦΛΔΙΗΛ		
	ΜΙ	ΜΑΣΤΟ		
	ΠΟ	ΟΣΑΡΔΑ		
30	ΦΙΔ	ΗΣΙΧΑΡΙ		
	ΡΑΘΙ			
	ΕΝΤ			
		ΙΝΙΛΩ		

Tekst ovoga nadpisa na hrvatskom jeziku (preveo ga na hrvatski Augustin Š. Pavlović) donio sam u svojoj razpravi **Hrvatsko ime u prošlosti i sadašnjosti** objavljenoj (pod pseudonimom Tomislav Heres) u zagrebačkom časopisu "Marulić" br. 3./1990. (vidi i: Mato Marčinko, **Indoiransko podrijetlo Hrvata**, Zagreb 2000., str. 244.). Hrvatski tekst glasi (prevedeni su samo najvažniji dijelovi nadpisa): "Dok je kraljevao kralj Tiberije Julije **Sauromat** ... održala se skupština (zbor, sabor) onih koji su povezani sa svećenikom Julijem Sahadovim i otcem skupštine **Horuathom...** Trifon Andromenov... **Horoathov** ... Godine ... i mjeseca kolovoza...". Mjesto na kojem je bila napisana godina oštećeno je. Stručnjaci su prosudili, da je na oštećenome

mjestu bila upisana godina 175. po Kristu. Kralj Tiberije Julije Sauromat vladao je od god. 175. do 211. po Kristu, pa bi nadpis dakle bio napisan prve godine njegova vladanja. Sudeći po sadržaju nadpisa, on je svakako nastao krajem II. st. po Kr.

Nadpis svjedoči, daje kralj Tiberije Julije po narodnosti bio Sauromat. Što znamo o **Sauromatima** kako ih zvalu Grci, odnosno **Sarmatima** kako su ih nazivali Rimljani? **Povijest svijeta od početka do danas** (2. izdanje, Naprijed, Zagreb 1990.) smješta Sauromate - Sarmate u podnožje Kavkaza. Oni su osnivači **bosporske države** s glavnim gradom **Pantikapejom**. U prodoru prema zapadu u III. i II. st. pr. Kr. podvrgli su svojoj vlasti nekoliko skitskih državica. Sarmati (kako ćemo ih od sada zvati) su iranski narod

srođan Skitima. Njih, kao i Cimerijce (grč. Kimerijci) i Skite, treba smatrati pripadnicima jedne iranske jezične skupine.

Najkasnije u V. st. po Kristu uselili su se Sarmati na područje iztočno od dolnjega i srednjega Doma i u područja sve do Povoljožja. U prigodi Darijeva vojničkoga pohoda istupali su Sarmati kao saveznici Skita. U V. st. pr. Kr. imali su svoje ustaljeno područje iztočno d pricnomorskikh Skita, a u IV. st. pr. Kr. prekoračuju rijeku Don. U III. st. pr. Kr. Sarmati razaraju Aleksandru (**Merv**, danas Mari u Turkistanu), koju je osnovao Aleksandar Veliki, potiskuju i podvrgavaju Skite na dnjeparskomu području i ugrožavaju grčke kolonije na Crnomu moru.

Dok se skitsko središte premjestilo na Krim, počelo je u kasnom II. st. pr. Kr. skitsko - sarmatsko kretanje protiv grčkih gradova na Crnomu moru. U smjeru kretanja prema zapadu došlo je do susreta Sarmata s Kelima. Već u posljednjemu stoljeću pr. Kr. prodirale su sarmatske skupine preko Buga i Dnjestra prema donjem Dunavu, pa su ga uskoro na prijelazu prvoga stoljeća prije Krista i prvoga stoljeća po Kristu i prešli. Oko god. 60. po Kr. Sarmati su zajedno s drugim narodima (Bastarnima, Dačanima) ugrožavali rimske državne granice. Drugo stoljeće po Kristu zatječe Sarmate u stalnim bitkama s Rimom, djelomice (u markomanskim ratovima) u savezu s Germanima.

Oko god. 200. po Kr. na sarmatsko područje prodiru Goti, suživljuju se sa starosjediteljima Sarmatima i stvaraju jake vojničke saveze u pricnomorskemu prostoru. U IV. st. došlo je među Gotima do vjerskoga razcjepa. Dok su neka plemena bila već prihvatile rimsko kršćanstvo, druga su se priklonila arijanskoj sekti (Ulfilin prijevod Biblije na gotski jezik). Tada su iztočne Sarmate preplavili konjanički nomadi Huni, pa je protjerivanjem Gota započelo ono povijestno kretanje, što ga nazivamo "selidba naroda".

Glasoviti jahači i strijelci, Sarmati su stoljećima bili u stalnom pokretu. Sarmatski Roksolani su u I. st. po Kr. doprli do rimske pokrajine Mezije i kroz nekoliko stoljeća vodili borbe s Rimom. U isto doba su sarmatski Jazigi s područja između Dunava i Tise stalno ugrožavali granice Rimskoga Carstva. U velikoj mjeri helenizirani, sarmatski Jazamati su u II. st. po Kr. imali svoju državu između Dona i Dnjepra. U V. st. sarmatski su Alani preko Podunavlja prodirali -dalje na zapad sve do

Hispanije, a odande u Afriku. Sarmatski Gotoalani dugo su vladali područjem današnje španjolske autonomne pokrajine Katalonije. Nalazi iz sarmatskih grobova svjedoče, da su Sarmati visoko razvili umjetnički obrt.

Bosporsko kraljevstvo, koje ruski pisci nazivaju carstvom, prostirala se s obje strane Kerčkoga tjesnaca, koji se nalazi između Crnoga i Azovskoga mora. Glavni grad toga kraljevstva Pantikapeja nalazio se na mjestu današnjega Kerča. Kerčki tjesnac se u starovjekovno doba nazivao Cimerijski Bospor. Bosporskemu državu osnovali su Arheanaktidi, a u I. st. pr. Kr. osvojio ju je pontski kralj Mitridat VI. Prijestolnicu Bosporske države Pantikapeju (Panticapeum) osnovali su Grci u VI. st. pr. Kr., a prijestolnicom je te države od početka V. st. pr. Kr. pa do IV. st. pr. Kr.

O Sarmatima piše i profesor na Parižkomu Sveučilištu - Sorboni FRANCIS CONTE u svomu djelu *Les Slaves - Slaveni* (Pariš 1986.). Knjiga E u kojoj se govori o Sarmatima popraćenaje s 295 bibliografskih bilježaka. Od Sarmatima se govori i u drugim knjigama spomenutoga Cunteova djela. Sažetak svega toga donosimo u nastavku.

Iranski Sarmati, stari Sauromati o kojima govori Herodot, bili su vektori (nositelji) utjecaju i prenošenja. Svi povijestni izvori uredno potvrđuju, da su žene Sauromata pratile muževe i u lov i u ratu, pa je moguće, da je mit o Amazonkama od njih potekao. Ove Sarmate - Sauromate - koji su protjeravši Skite gospodarili stepama Ponta - k zapadu su potisnuli Goti, Vandali i Huni. Na razkriju novoga razdoblja po Kristu neka njihova plemena (posebno Jazigi) već su se nalazila na tlu današnje Mađarske (stara Panonija), dok su se druga naselila u dolini Visle i Odre.

Sam način života pripremao je Sarmate za rat: oni su smatrali, da je lov najbolje privikavanje na borbu. Pored luka, mača i lasa, tradicionalnoga sarmatskoga oružja, prednost sarmatskih ratnika bila je pokretljivost, zahvaljujući konjaništvu. Težko sarmatsko konjaništvo moglo je kao munja iznenaditi neprijatelja.

Sarmatski mit svezan je za postanak Poljske i za Izkok, posredovanjem ideologije koja je možda i sama nastala na povijesnoj izmisli (fikciji). Riječ je o priči, što je u novomu vijeku obuzimao poljsku aristokraciju, ciljajući na starinu i tuđe podrijetlo njezini korijena. Prkos

sarmatskoga mita leži u navodnomu pri-padanju poljskih plemića nekoj tuđoj rasi, koja je došla iz dalekoga Irana.

Prikљučivši sebi Reciju, Norik i Panoniju, Rimsko Carstvo učvrstilo je svoje iztočne granice uzduž Dunava između 16. i 9. godine prije Krista. Ovo se je napredovanje moglo ostvariti samo zahvaljujući borbama protiv sarmatskih plemena, Jaziga i Roksolana. Tijekom zime godine 69. prije Krista ova su dva plemena već silom zauzela Meziju, uništivši dvije rimske kohorte.

Nešto više od jednoga stoljeća, unatoč razdobljima trenutnoga mira, Sarmate su smatrali najratobornijim susjedima na sjeveru Rimskoga Carstva. Više se careva uzastopno protiv njih borilo, šestorica careva uzela su nadimak **Sarmaticus**, pošto su im nanesli ozbiljne gubitke. Rim je išao čak dotle, da je u takvim prigodama kovan prigodni novac u znak proslave pobjede nad Irancima.

O Sarmatima je pisao začetnik povijestnoga zemljopisa Grk Strabon (63. ili 64. - 23. pr. Kr.), koji je bio bliz rimskim službenim krugovima. Posvetivši se proučavanju podrijetla naroda, njihovim selidbama kao i osnivanju carstva, odredio je mogući smjer kretanja Sarmata: smatrao je, da SU krenuli s obala Azovskoga mora, a zatim zapadno od Dnjepra. Došavši iz srednje Azije, ovaj narod iranskoga jezika pokorio je područje koje su zauzimali njihovi skitski 'rođaci' (između Dona i Kaspijskoga jezera) u III. st. pr. Kr. Pošto su boravili u južnoj Rusiji, nastavili su napredovanje prema zapadu, da bi se utvrdili između Karpati i Dunava, na raskriju našega računanja vremena po Kristu. Kada je car Trajan zauzeo Daciju (jezgru današnje Rumunjske), tijekom dvaju ratova od 101. - 102. i od 105. - 107. posl. Kr. Sarmati su se nastanili između ove novoosvojene pokrajine i zapadne Panonije, pod pritiskom Alana (drugoga sarmatskoga plemena), koji su ih potiskivali s leđa. Jedan njihov dio tada se nastanio na graniči s rimskim svjetom prije no što će ih god. 175. po Kr. pokoriti Marko Aurelije. Tako su se Sarmati razplinili u srednjoj Evropi, usred drugih naroda u Panoniji.

Nakon Strabona, Pomponije Mela a zatim Ptolomej rabili su izraze Skitija i Sarmatija za označivanje Skita i Sarmata. Pomponije Mela koristio je obavijesti koje je dobio od jedne rimske pomorske ekspedicije, koja je stigla do Jitlanda god. 5. po Kr. Ptolomej i njegovi poslanici u Sarma-

tiju su uključili cijelu srednju i iztočnu Europu.

Možda iz ovoga razdoblja a potječe nastanak sjeverne Hrvatske (nazvane "Bijela Hrvatska" ili "Velika Hrvatska"), položaj koje odredio je Porfirogenet kao okolicu Krakova. Ime **Hrvata** sa sjevera - koji će se u VII. st. preseliti na obale Jadranskoga mora i oblikovati Hrvatsku kakvu danas imamo - iranskoga je podrijetla: potječe od **CHROVATOSA**, veoma uglednoga starještine koji je dao svoje ime plemenu. Jesu li Hrvati bili slavenizirani Sarmati ili Slaveni kojimaje upravljalo plemstvo sastavljeno od sarmatskih ratnika, nije još odgovoren.

Krajem XV. st. poljski ljetopisac Jan Dlugosz (koristio je latinsko ime: Johannes Longinus) i talijanski humanist Buonacorsi (koji je pobjegao u Poljsku i pisao pod pseudonomom Filip Kallimach) razpravljali su o izrazima **Poljaci** i **Sarmati**. Povjestnik Maciej Miechowita Sarmate je izjednačio s Rusima više nego s Poljacima, ali Jodok Ludwick Decjusz već je Sarmatiju izjednačio s Poljskom.

Sredinom XVI. st. nauk o sarmatskomu podrijetlu Poljaka razširio se u svim intelektualnim krugovima. To je bila tema najvećega pjesnika poljske renesanse Jana Kochanovskoga (1530. - 1584.). Poljski književnik Marcin Krumer (XVI. st.) razvio je tezu o "slavensko - iranskoj simbiozi" s jedne strane i o kretanju iranskih plemena prema zapadu s druge strane. On je smatrao, da su slavenski Sarmati živjeli u predjelima sjeverno od Crnoga mora, **azijskoj Sarmatiji**, prije no što su krenuli k jugu i zapadu i zauzeli područja koja su oslobodili Burgundi i Vandali.

Osnivač rusko - sovjetske jafetističke jezikoslovne teorije N. J. Marr smatrao je ime **HOR - VAT** za jednostavno aspirirano preinačenje imena **Sar - mat**. Njegov učenik N. S. Deržavin veli, da plemenska imena **Karpi**, **Karpiani** i **Ho'rvati** "imaju kao svoje drugo plemensko ime **Sarmat**" (N. S. Deržavin, *Porijeklo ruskog naroda*, Prosvjeta/Zagreb 1948., str. 17.). U Hrvata se već u XV. - XVI. st. pojavila teorija po kojoj Hrvati potječu od iranskih Sarmata, koje zemljopisac Ptolomej u svom Zemljopisu iz II. st. po Kr. smješta na prostor od Crnoga mora do Visle (Mato Marčinko, **Indoiransko podrijetlo Hrvata**, Zagreb 2000., str. 423. i 437.).

(nastavit će se)

Represivnost jugoslavenskog sustava u Hrvatskoj 1945. (IX.)

U članicu 2 *Uredbe* na zanimljiv je način određena i zajednička nadležnost vojnih sudova korpusa i vojnih sudova korpusne vojne oblasti, te je navedeno kako oni "sude za sva djela koja su uperena protiv oslobođilačke borbe naroda Jugoslavije, protiv tekovina i interesa te borbe, za krijična djela vojnih lica i ratnih zarobljenika - osim za dela koja spadaju u nadležnost Višeg vojnog suda"¹. Na taj je način normirano kako, praktično, svaka po bilo kojoj osnovi nepoćudna osoba može biti procesuirana od strane vojnih sudova.

Znakovito je što je u cijelokupnoj kadrovskoj hijerarhiji svih vojnih sudova jedino za postavljanje na mjesto sekretara suda *Uredbom* predviđen djelomični stručni kriterij. Naime, on (sekretar) je trebao "po mogućnosti biti stručni sudac ili svršeni pravnik", ali je istovremeno određeno i kako se sekretara "imenuje iz redova lica koja su proverena u oslobođilačkoj borbi". Sekretar suda je bio osoba koja "pomaže raditi administrativne poslova, vodi zapisnik, sastavlja nacrt sudskih odluka i ima u veću savetodavnki karakter"².

Druga se glava *Uredbe* odnosila na "Krijična dela, kazne i zaštitne mere", te je najprije određeno kako vojni sudovi "sude za: a) ratne zločine, b) dela narodnih neprijatelja i c) krijična dela vojnih lica i ratnih zarobljenika"³.

Nakon toga su pobliže i zasebno pojašnjeni pojmovi *ratnog zločinka* i *narodnog neprijatelja*. Tako je određeno kako se *ratnim zločincima*, "bili oni gradjani Jugoslavije, okupatorskih ili drugih zemalja" smatraju: "pokretači, organizatori, na-redbodavci te pomagači i neposredni izvršitelji masovnih ubijanja, mučenja, pri-

Piše:

Dr. Josip JURČEVIC

silnog iseljavanja, odvodjenja u logore i na prisilni rad stanovništva, zatim paleža, uništavanja i pljačke narodne i državne imovine; svi pojedini posednici imanja i preduzeća u Jugoslaviji, okupatorskim i drugim zemljama koji su nečovečno eksplorativrali radnu snagu na prisilni rad odvedenih ljudi; funkcioneri terorističkog aparata i terorističkih naoružanih formacija okupatora i domaći i službi okupatora; oni koji su vršili mobilizaciju našeg naroda za neprijateljsku vojsku"⁴.

Prema tome, *ratni su zločinci* svrstani u četiri grupe, od kojih je prva jasno određena počinjenim djelima, dok su ostale tri bile određene socijalnom ili radnom pripadnošću. Prema tom diskriminirajućem kolektivističkom načelu bio je otvoren prostor gotovo neograničenom postupanju represivnih organa bez obzira na osobnu odgovornost za (ne)počinjena djela.

Na sličanje način sačinjen i članak kojim se opisno odredilo *narodne neprijatelje*, koji su svrstani u sedam grupa: "svi aktivni ustaše, četnici i pripadnici ostalih formacija u službi neprijatelja i njihovi organizatori i pomagači; svi oni koji su u službi neprijatelja ma u kom vidu - kao špijuni, dostavljaci, kuriri, agitatori i slično; koji su nateravali narod da okupatorima predala oružje; svi oni koji su izdali narodnu borbu i bili u doslugu s okupatorom; svi oni koji se odmetnu od narodne vlasti i rade protiv nje; svi oni koji razaraju narodnu vojsku, ili su na drugi način pomagali i pomažu okupatoru; svi oni koji

izvrše teške slučajeve ubistva i pljačke i slično"⁵.

Uredbom je predviđeno da vojni sudovi mogu izricati osam vrsta kazni i tri vrste zaštitnih mjera. Kazne su bile sljedeće; "a) strogi ukor, b) imovinska kazna (novčanu, u naravi, u delu), c) izgon iz prebivališta, d) lišenje čina odnosno zvanja, e) uklanjanje s položaja, f) prisilni rad u trajanju od tri meseca do dve godine, g) teški prisilni rad u trajanju od tri meseca do dve godine/>a i više (n. a.) i h) smrtnu kaznu"⁶.

Iako u *Uredbi* nije precizirano, razvidno je prema smislu i kasnijoj primjeni kako je prvih pet vrsta kazni bilo uglavnom predviđeno za osuđene pripadnike partizanskih postrojbi.

Zaštitne mjere koje je mogao izreći vojni sud bile su "gubitak vojničke časti i gubitak gradjanske časti - na odredjeno vreme ili za uvek te konfiskacija imovine"⁷. Prema sačuvanim presudama je razvidno kako se zaštitna mjeru gubitka vojničke časti mogla odnositi na sve osuđene vojne osobe, bili oni pripadnici partizanskih postrojbi ili *ratni zločinci i narodni neprijatelji*.

Nadalje je *Uredbom* propisano kako kaznu i zaštitne mjeru "odmeruje sud (...) imajući u vidu", između ostalog i optuženikovu "prošlost i vaspitanje", te da "više vrsta kazni i zaštitnih mera mogu se zajedno izreći prema prirodi dela i počinitelja"⁸.

U slučajevima izricanja smrтne kazne sud je bio obvezan izreći "ujedno i gubitak vojničke odnosno gradjanske časti te konfiskaciju osudjenikove imovine u korist Narodnooslobodilačkog fonda", a isto je bilo obvezno kad sud "u težim slučajevima izreče kaznu prisilnog rada i

1 Isto, str. 1.

2 Isto, str. 2, čl. 11.

3 Isto.

4 Isto, str. 2, čl. 12.

5 Isto, str. 3, čl. 13.

6 Isto, str. 3, čl. 14.

7 Isto, str. 3, čl. 16.

8 Isto.

9 Isto, str. 3, čl. 17.

teškog prisilnog rada"¹. Predviđeno je, tekođer, kako se kazne prisilnog rada, teškog prisilnog rada, izgon iz prebivališta i imovinske kazne mogu izreći i uvjetno - od šest mjeseci do dvije godine³.

Treća glava *Uredbe* regulirala je "Postupak i izvršenje presude" vojnog suda, ta je na početku određeno načelo kako "postupak vojnih sudova imade biti brz i bez suvišnih opširnosti"⁴.

Propisano je bilo kako pri svakom vijeću vojnog suda mora djelovati *vojni istražitelj* (*islednik* ili *sudski istražitelj*), kojeg je pri svakom vijeću *Višeg vojnog suda* postavljao VŠ, a pri svakom vijeću vojnih sudova korpusa i korpusnih vojnih oblasti istražitelje je postavljao odgovarači štab korpusa⁵. Štab korpusa je, tekođer, mogao "po potrebi" postavljati *islednika* i kod pojedinih brigada ili komandi mjesata⁶.

Zadaća se istražitelja sastojala u pripredajujućem sudskih procesa prikupljanjem dokaznog materijala. Zanimljivo je kako je određeno da istražitelj istovremeno "prikuplja dokazni materijal kako optužbe tako i obrane"⁷.

On je postupao "na usmenu ili pismenu prijavu ma sa čije strane ona dolazila, ili po službenoj dužnosti", a pitanja određivanja pritvora i istražnog zatvora rješavalo je "s predsjedateljem ili najbližim članom sudskog veća"⁸. Također je bilo propisano, ukoliko se kod nekog slučaja pokazalo kako je "u pitanju zločin špijunaže ili petokolonaštva, istražitelj će o tome odmah obavestiti organa službe za zaštitu naroda (OZN-a, op. a.) i voditi dalji postupak u sporazumu s njime"⁹.

Istražitelj je o saslušanju okrivljenika sastavljao zapisnik kojeg su potpisivali is-

tražitelj, zapisničar i okrivljenik (nepisani "otiskom palca desne ruke")¹⁰, a nakon završene istrage istražitelj je ili sam sastavljao pisani optužnicu ili "u sporazu-mu s predsedateljem ili najbližim članom veća" - prekidao istragu¹¹.

Sud je određivao ročište, te je određeno kako "svi članovi suda i zapisničar moraju biti prisutni za sve vreme sudjenja"¹². Propisano je bilo kako na početku suđenja istražitelj - kao zastupnik optužbe - čita optužnicu, a "pretres je usmen" i javan s tim što će se "najhitniji momenti" unijeti u zapisnik kojeg su nakon završetka rasprave trebali potpisati svi članovi vijeća i zapisničar¹³.

Uredba je predvidjela i postojanje obrane; "U slučaju da optuženi nije sposoban da se sam brani, sud će mu dozvoliti da izabere branitelja, ili će mu ga sam odrediti", a branitelj je mogao biti "svako ko nije isključen po svojoj moralnoj kvalifikaciji", s tim što vojnim osobama branitelji nisu mogle biti civilne osobe¹⁴.

Zanimljivo je naglasiti kako *Uredba* nije pojasnila prava obrane obzirom na ranije navedenu odredbu po kojoj istražitelj istovremeno vrši istragu i za optužbu i za obranu.

Sud je izričao presudu "nakon tajnog savjetovanja"¹⁵, a pritom je najznakovitija sljedeća odredba: "Kod ustanovljenja istine o delu i krivnji optuženog sud nije formalno vezan ni za kakva dokazna sredstva, već donosi svoju odluku po svojoj slobodnoj ocem"¹⁶.

Uredba je propisala kako presuda treba imati pisani oblik i kako se izriče "U ime naroda Jugoslavije", a potom je navedeno što sve u svojoj strukturi presuda vojnog suda "mora sadržavati"¹⁷. U prvom dijelu

presude nalazio se naziv suda, imena svih članova vijeća, zapisničara, optuženog, "branitelja ako ga ima", mjesto i vrijeme održavanja procesa te inkriminaciju. U ovom je dijelu nejasno značenje odredbe koja kaže kako se treba navesti ime "branitelja" - istražitelja - "ako ga ima"¹⁸, jer je ranije navedeno određenje kako optužbu zastupa istražitelj koji čita optužnicu.

U dispozitivnom dijelu presude trebali su biti "tačno navedeni lični podaci optuženoga, dela zbog kojeg ga sud proglašuje krivim, zakonska kvalifikacija dela, kao i kazna koja se dosuđuje"¹⁹. Prema odredbi *Uredbe* obrazloženje presude je moralno biti odvojeno od dispozitivnog dijela, te sadržavati uobičajene sastavnice; činjenice koje je sud utvrdio, svjedoček, dokumente, razloge prema kojima su procjenjeni dokazi itd.²⁰.

Nadalje je *Uredba* propisala kako se u slučaju izricanja smrtne kazne, mora od strane suda "odmah presudu sa svim spisima i kratkim referatom dostaviti Višem vojnom sudu odnosno nadležnom veću Višeg vojnog suda"²¹. Smrtna kazna se smjela "izvršiti tek nakon odobrenja po Višem vojnom sudu", a samo "u izuzetnim slučajevima kad nema veze s Višim vojnim sudom i nema verovatnoće da će se redovna veza uskoro uspostaviti" moglo je vijeće koje je izreklo presudu "narediti izvršenje smrтne kazne i ne čekajući odobrenje", uz obvezu slanja naknadnog pisanih obrazloženja²².

Smrtnе kazne vršile su se streljanjem ili "u naročito teškim slučajevima vešanjem", a o izvršenoj kazni morao se posebno izvestiti *Viši vojni sud*²³.

(nastavak na str. 29.)

1 Isto, str. 4, čl. 17.
2 Odnosilo se na kaznu iz točke "b", a ne na zaštitnu mjeru o konfiskaciji imovine
3 HDA, f.OZN-a, k. 1.0. 3, str. 4, čl. 17.
4 Isto, str. 4, čl. 18.
5 Isto.
6 Isto, str. 4, čl. 19.
7 Isto, str. 4, čl. 18.
8 Isto.
9 Isto.
10 Isto, str. 4, čl. 20.
11 Isto, str. 4, čl. 21.
12 Isto, str. 4-5. čl. 22.
13 Isto.
14 Isto, str. 5, čl. 23.
15 Isto, str. 5, čl. 26.
16 Isto, str. 5, čl. 27.
17 Isto, str. 5, čl. 28.
18 Isto.
19 Isto.
20 Isto.
21 Isto.
22 Isto, str. 5, čl. 29.
23 Isto, str. 5-6, čl. 29.
24 Isto, str. 6, čl. 30.

KAZALO ČASOPISA "POLITIČKI ZATVORENIK" ZA GODIŠTE X/2000

BROJEVI 94-105

KAZALO AUTORA

- Označuje se prva stranica i u zagradi broj časopisa
- Akrap, Mate 34(94)
 Alilović, Ivan 19(102)
- Babaić, Don Miljenko 39(104)
 Bakšić, Mirsad 39(94), 6(95), 35(96), 41(97), 8(98), 23(99), 46(100/101), 9(102), 21(103), 12(104), 29(105)
 Bakula, Zdenko 46(99)
 Bičanić, Nikola 57(96), 48(104)
 Bilić, Mario 41(94), 30(95), 52(96), 9(97), 19(99), 71(100/101), 73(100/102), 43(103), 30(105)
- Bonus, Ivan 15(96), 9(97), 48(98), 13(99)
 Borčić, Vinko 40(97)
 Borčić, Vinko 70(100/101)
 Borić, Gojko 16(105)
 Borovčak, Damir 33(104)
 Brajdić, Stjepan 28(94), 24(95), 11(99), 17(103)
 Brdar, Ljubomir 38(94), 2(95), 5(104), 9(105)
 Budak, Pero 3(98)
 Buturac, Lojzo 43(102)
- Chomskv, Noam 9(103)
 Curiš, Grlica 12(95), 35(97), 30(105)
- Čamba, Slavko 34(94), 16(95), 50(96), 32(97), 70(100/101), 72(100/101), 33(72), 31(103), 13(104), 30(104), 2(105), 24(105)
 Čižek, Vjenceslav 45(105)
 Čulina Curiš, Grlica 40(94)
- Dolenec, Stjepan 20(94), 18(95), 51(96), 34(97), 44(98), 44(99), 68(100/101), 41(102), 44(103), 43(104), 41(105)
 Dominis, Josip-Bepo 24(97)
 Došen, Ljubica 33(94), 6(96), 45(102), 32(104)
- Drmić, Ilija 43(94)
 Dugački, Dubravka 5(94)
 Dugeč, Malkica 48(105)
 Dujmović, Ivan 22(97)
 Dujmović, Šime 40(97)
 Dujmović, Tihomir 2(98)
- Franić, Augustin 44(94), 56(96), 10(99), 50(100/101), 13(105)
- Gabelica, Ivan 51(102)
 Gambiraža, Mojmir 47(104)
 Gazda, S. 26(102), 38(103)
 Glasnović, Davor 10(104)
 Grabarević, Martin 18(103)
- Hajba, Ladislav 24(104)
 Heres, Tomislav 11(94), 10(95), 14(97), 21(98), 20(99), 19(100/101), 14(102), 14(103), 14(104), 36(105)
- Ivanović, Goran 7(100/101)
 Ivezić, Dane 51(100/101)
- Jerković, Zorica 32(98)
 Jonjić Tomislav 1(94), «(94), 1(95), 4(95), 13(95), 1(96), 19(96), 1(97), 17(97), 1(98), 18(98), 31(98), 1(99), 14(99), 37(99), 1(101/102), 23(100/101), 53(100/101), 76(100/101), 1(102), 17(102), 1(103), 5(103), 1(104), 9(104), 40(104), 45(104), 1(105), 10(105)
 Jurčević, Josip 27(99), 37(100/101), 29(102), 23(103), 25(104), 25(105)
- Kadić.Husein 7(102)
 Katalinić, Kazimir 10(97), 6(98)
 Knezović, Jure 14(94), 16(94), 4(97), 28(98), 36(99), 27(100/101), 30(100/101), 35(100/101), 12(102), 13(103), 17(104), 18(105), 22(105)
 Kostanjevac, Marija 42(105)
 Krivić, Josip 41(98), 42(99), 52(99), 77(100/101)
 Kujundžić, Ivo 8(104)
 Kujundžić, Nedeljko 32(103)
- Lasić.Vencel 49(105)
 Lijović, Marko 37(94)
 Lončar, S. 51(100/101)
 Lozo, Zdenko 3(94)
- M.N. 47(102)
 M.P. 2(94)
 Marčinko, Mato 7(97), 9(99), 17(100/101), 2(102), 2(103), 2(104), 7(105)
 Marić, Ivan 27(98)
- Marković, Karlo-Drago 53(100/101), 34(102)
 Matijević, Vjekoslav 7(94)
 Mikac, Marija 24(97), 10(99)
 Mortidžija, Tijas 11(100/101)
- Naglić, Vladimir 38(96)
 Nikolić, Adelka 30(94), 29(95), 53(96)
 Novosel, Ranka 35(102), 43(105)
- Obranić, Alfred 33(102)
 Olenković, Marko 15(98), 16(98)
- Pećarina, Tomislav 33(94), 54(96), 26(97), 5(98), 22(99), 18(100/101), 45(102), 37(103), 4(104), 15(105), 44(105)
 Pejnović, Grga 49(99)
- Pelikan, Dragutin 40(96), 30(97), 37(98), 39(99), 57(100/101), 26(102), 39(103), 37(104), 21(105)
- Pereković Kaja 1(94), 6(94), 22(94), 24(94), 1(95), 1(96), 22(96), 57(96), 1(97), 8(97), 45(97) 1(98), 24(98), 30(98) 1(99), 31(99) I((100/101), 1(102), 6(102), 21(102), 49(102), 55(102), 56(102), I(103), 20(103), 1(104), 20(104), 1(105), 21(105)
- Perić, Stanko 48(96)
 Peršić, Mira 52(100/101), 27(103)
 Piljuh, Blaž 4(94), 17(95), 8(96), 20(97), 17(98), 26(99), 49(100/101), 12(103)
- Pinterović, Antun 14(105)
 Prpić, Jure 10(98), 13(98)
- Radić-Ilas, Milan 45(97)
 Radišić, Mirko 32(95)
 Radočaj.Ivan 16(95) 52(100/101)
 Ravlić, B. Ivan 42(94), 43(97)
 Rudec, Ivan 27(98), 34(102)
 Rupčić, Ljudevit 2(96)
 Rupnik, M. 28(94), 24(95)
- Sabljo, Anto 47(99), 60(100/101)
 Saieva, Aminat 33(100/101)
 Sekulić.Ante 37(102), 40(103)
 Sesar, Marija 53(99)
 Sever, Višnja 6(94), 15(94), 11(96), 20(97), 5(98), 51(99) 18(100/101), 45(103), 49(104), 49(105)
 Skenderović, Robert 8(95), 16(96)
 Stanković, Marica 45(104), 34(105)
 Stepinac, Nadbiskup Alojzije, 31(105)

Strohm, Carl Gustaf 4(98)
Suton, Josip Jozo 26(97), 65(100/101)

Šimundić, Ivan 3(97), 7(104)
Šomek, Mladen 45(96)
Štefan, Ljubica 9(96), 39(98), 17(99),
8(100/101), 54(100/101), 28(103)
Šuljak, Dinko 9(104)

Talan, Franjo 29(104)
Tomičić, Viktor 39(97)
Tomić, Ivica 7(96), 2(97), 2(98), 4(99),
6(100/101), 5(102)8(103), 6(104),
12(105)
Tomlinović-Samac, Augustin 35(94),
26(95), 55(96), 36(97), 46(98)
Topalović, Vjenceslav 17(94), 21(95),
42(96), 27(97), 34(98), 40(99),
55(100/101), 24(102), 35(103),
35(104), 39(105)

Ujević, S. Petar 40(94), 44(94), 35(95),
35(97), 38(98), 22(99), 75(100/101),
13(102), 32(104), 44(105)

VerešOp, Tomo 31(104)
Vlašić, Boris 3(98)
Vražić, Vladimir 24(96), 27(103)
Vučemil, Andrija 32(98), 3(100/101),
54(102), 52a(105)
Vukelić, Ilija 16(95)
Vukelić, Vlasta 34(102)
Vukić, Ivan 32(94), 62(100/101),
34(102)
Vulić, Petar 41(94), 38(97), 9(98),
40(98), 25(99)
Vulin, Damir 34(102)

Zane, Zorka 27(96), 38(99),
74(100/101)
Zorić, Bruno 6(94), 33(95), 39(95),
14(96), 13(97), 24(97), 49(98), 10(99),
48(100/101), 36(102), 5(104), 15(105),
20(105), 24(105)

PREDMETNO KAZALO

Označuje se stranica od do i
u zagradi broj časopisa

BILJEŠKE

Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre. 4(94)
Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre. 17(95)
Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre. 8(96)
Piljuh, Blaž. pisma iz Istre. 20(97)
Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre. 17(98)
Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre. 26(99)
Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre. 49(100/101)
Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre. 12(103)

BIOGRAFIJE

Bakšić, Mirsad. Mehmedalija Mak Dizdar/1917-1971). 39-40(94)
Jonjić, Tomislav. Tko je prof. Marica Stanković. 45(104)
Kujundžić, Nedeljko. Stjepan Krizin Šakač u svome i našem vremenu.
32-34(103)

DOKUMENTI I POPISI

Dolenec, Stjepan. Stradanja Hrvata u Koprivničko-križevačkoj županiji(XX.): Popis stradalih pripadnika HOS-a i civila za vrijeme II.svjetskog rata i porača grada Koprivnice.
20-21(94)

Dolenec, Stjepan. Stradanja Hrvata u Koprivničko-križevačkoj županiji(XXI.): Popis mjesta bivših kotara Koprivnica-Đurđevac i Križevci, današnja Županija koprivničko-križevačka i broj žrtava pripadnika HOS-a i civila stradalih za vrijeme II.svjetskog rata i porača. 18-20(95)

Gazda,S., Pelikan, Dragutin. Stradanja Hrvata u Virovitičko-podravskoj županiji (VI.). Popis stradalih pripadnika HOS-a i civila za vrijeme II.svjetskog rata i porača grada Orahovice.
26-28(102)

Gazda,S., Pelikan, Dragutin. Stradanja Hrvata u Virovitičko-podravskoj županiji.(VIL) Popis stradalih pripadnika HOS-a i civila za vrijeme II.svjetskog rata i porača grada Orahovice.
38-39(103)

Odgovor Srpske akademije nauka i umjetnosti Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti. 26-27(94)

Pelikan, Dragutin. Stradanja Hrvata u Virovitičko-podravskoj županiji, popis stradalih pripadnika HOS-a i civila za vrijeme II.svjetskog rata i porača u gradu Slatini. 40-44(96)

Pelikan, Dragutin. Stradanja Hrvata u Virovitičko-podravskoj županiji(IL). Popis stradalih pripadnika HOS-a i civila za vrijeme II.svjetskog rata i porača u gradu Slatini i pripojenim naseljima, 30-32(97)

Pelikan, Dragutin. Stradanja Hrvata u Virovitičko-podravskoj županiji(IIL). Popis stradalih pripadnika HOS-a i civila za vrijeme II.svjetskog rata i porača u gradu Slatini i pripojenim naseljima. 37-38(98)

Pelikan, Dragutin. Stradanja Hrvata u Virovitičko-podravskoj županiji(IV). Popis stradalih pripadnika HOS-a i civila za vrijeme II.svjetskog rata i porača u gradu Slatini i pripojenim naseljima. 39(99)

Pelikan, Dragutin. Stradanja Hrvata u Virovitičko-podravskoj županiji(V). Popis stradalih pripadnika HOS-a i civila za vrijeme II.svjetskog rata i porača u gradu Slatini i pripojenim naseljima. 57-59(100/101)

Pelikan, Dragutin. Stradanja Hrvata u Virovitičko-podravskoj županiji(VII). Popis stradalih pripadnika HOS-a i civila za vrijeme II.svjetskog rata i porača grada Virovitice. 37-38(8104)

Pereković, Kaj a. Oni su žrtve mržnje i osvete : (Žrvanj smrti 1941.-1945. u Gornjim Bogičevcima). 22-23(94)

Pereković, Kaja. Pogled unatrag: Pismo Andriji Hebrangu. 21-23(102)

Stepinac, nadbiskup Alojzije. Obrambeni govor nadbiskupa Stepinca.
31-33(105)

Šomek, Mladen. Popis žrtava s područja Ozla i okolnih naselja. 45-47(96)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske. Kronološki popis poginulih - strijeljanih Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(1941.- 1945.): Općina Novi Travnik. 17-19(94)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske.(IL) Kronološki popis poginulih - strijeljanih Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(1941.- 1945.) Općina Novi Travnik. 21-23(95)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske.(IL) Kronološki popis poginulih - strijeljanih Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(1941.- 1945.): Općina Novi Travnik. 21-23(95)

Općina Novi Travnik. 43-44(96)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske.(IV.) Kronološki popis poginulih - strijeljanih Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(1941.- 1945.)

Općina Novi Travnik. 27-29(97)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske. (V.) Kronološki popis poginulih - strijeljanih Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(1941.- 1945.)

Općina Novi Travnik. 34-36(98)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske.(V.) Popis poginulih - strijeljanih Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(1941.- 1945.) 40-41(99)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske.(VL) Popis poginulih - strijeljanih, Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(1941.- 1945.) 55-56(100/101)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske.(VIL) Popis poginulih - strijeljanih Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(1941.- 1945.) 24-25(102)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske.(VIIIL) Popis poginulih - strijeljanih Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(1941.- 1945). 35-37(103)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske.(IX.) Popis poginulih - strijeljanih Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(194L- 1945). 35-36(104)

Topalović, Vjenceslav. Srednja Bosna u doba Nezavisne Države Hrvatske.(X.) Popis poginulih - strijeljanih Hrvata nekih dijelova srednje Bosne, u drugom svjetskom ratu(1941.- 1945.). 39-40(105)

Zorić, Bruno. Dokumenti o hrvatskoj oslobođitelj skoj borbi nakon Drugog svjetskog rata (XII.): Četrdeset godina od zadarskog procesa. 33-44(95)

GROBNICE, GUBILIŠTA, JAME

Alilović, Ivan. Pohod Markovića jami - stratištu domobrana. 19-20(102)

Brajdić, Stjepan, Rupnik, M. Kako Slovenci svjedoče o žrtvama komunističkog bezumlja (I.) 28-29(94)

Brajdić, Stjepan, Rupnik, M. Kako Slovenci svjedoče o žrtvama komunističkog bezumlja (II.) 24-25(95)

Brajdić, Stjepan. Spomenik na zatrtim grobovima. 17-14(103)

Suton, Josip-Jozo. Prigodom obljetnice stravičnoga oznaškog zločina počinjenog 23. svibnja 1946. nad petero nevine Sliškovića nejačadi na Kuljića Brigu kod Širokog brijega. 65-67(100/101)

Talan, Franjo. Misa na grobištu poubijanih Hrvata. (Varaždinski ogranač obilježio 55. obljetnicu stradanja zatvorenika.) 29-30(104)

Vukić, Ivan. Gospić je jedna velika grobница. (Svjedočenje Milke-Milkice Šerić). 62-64(loo/101)

Zane, Zorka. Jama Rudine na otoku Šolti. 38(99)

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA

Antunović, Željka. Hrvatsko društvo političkih zatvorenika. (Podrška Društvu) 37(96)

Dujmović, Ivan. Godišnja redovna Izborna skupština HDPZ-a, Podružnica Zagreb, Ogranak Samobor-Sv.Nedjelja. 22-23(97)

Franić, Augustin. Dan hrvatskih političkih zatvorenika u Dubrovniku. 10(99)

Franić, Augustin. Skupština HDPZ - Podružnica Dubrovnik. 50(100/101) HDPZ Ogranak Kiseljak. Zaključci. 20(105)

HDPZ. Priopćenje za javnost. 19(103)

HDPZ Podružnica Koprivničko-križevačka. Zaključci. 24(104)

HDPZ Podružnica Osijek. Godišnji obračun prihoda i troškova za 1999.godinu. 33(98)

HDPZ Podružnica Osijek. Podpori radu i djelovanju čelništva HDPZ. 20(103)

HDPZ Podružnica Požega. Treća izborna skupština. 24(104)

HDPZ Podružnica Rijeka. Odgovor Riječke podružnice klevetnicima. 21(105)

Izvršni odbor HDPZ-a. Unatoč mirovinama, podnesite tužbu za isplatu cjelokupne naknade! 19(105)

Jonjić, Tomislav. Obeštećenje se može ostvariti u sudskom postupku. 31(98)

Jonjić, Tomislav. Nijedna tvrdnja nije točna. 37(99)

Knezović, Jure. Brinje - obilježen dan Hrvatskih političkih uznika. 28-29(98)

Knezović, Jure. Klevete koje zasluzuju sudski pravorijek. 36(99)

Knezović, Jure. Povišica mirovina i političkim uznicima. 18(105)

Novo klevetanje Hrvatskog društva političkih zatvorenika. 35(99)

Pelikan, Dragutin. Godišnja skupština Podružnice Virovitičko-podravske županije. 21(105)

Pereković, Kaj a. Pozdravni govor u Brinju.

Pereković, Kaj a. Zahvale predsjednice HDPZ-a

Pereković, Kaj a. Ovako je počelo(Kronologija nasilnog ulaska u prostorije HDPZ-a). 31-34(99)

Pereković, Kaj a. Izborna skupština u Koprivnici. 20(103)

Pereković, Kaj a. Izvješće HDPZ-a na DC.kongresu. 20(104)

Pereković, Kaj a. Za uređenje groba Smilje Popović. 21(105)

Predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić primio izaslanstvo HDPZ-a. 23(104)

Predsjedniku Vlade Republike Hrvatske gosp. Ivici Račanu. 37(96)

Presuda. Upravni sud Republike Hrvatske: ibeovci nisu hrvatski politički zatvorenici. 50(100/101)

Vijeće HDPZ-a. Priopćenje za javnost. 35(99)

Vražić, Vladimir. HDPZ Podružnica Sisak, Obavijest. 21(105)

Vučemil, Andrija. I u Rijeci svečano proslavljen Dan HDPZ-a 32-33(98)

Z.D.Zdravko Kasalo se ispričao Juri Knezoviću. 31(98)

Zorić, Bruno. Iz Zadarske podružnice. 24(97)

Zorić, Bruno. Obilježen odlazak stare godine. 15(94)

Zorić, Bruno. Priopćenje sa sastanka Skupštine HDPZ-a Podružnice Zadar. 20(105)

OSMRTNICE

Alaber Nikola 50(104)

Almaš Matilda 46(94)

Bacani Ivan 45(94)

Bajlović Kata 50(104)

Balen Marica 450(98)

Balen Marica 58(102)

Bešlić Šimun 58(102)

Boban Ante 46(95)

Bobanlvan 45(95)

Bogdanović Stjepan 46(94)

Bokšić Ivan 46(95)

Boraš Jure 46(97)

Bošnjak Stipo 45(95)

Botak Rudolf 46(97)

Bračić Darinka 50(98)

Brdar Josip 46(97)

Buhač Mile 46(95)

Buntić Nikola Tomislav 45(95)

Bura Petar 50(105)

Cetina Bozo 50(104)

Cimerman Josip 46(94)

Cirković Viktor 45(94)

Cota Petar-Peko 45(94)

Crnić Viktor 58(96)

Crnjac Ante 50(104)

Cuculić Nevenka 50(105)

Cvitaš Stjepan 50(98)

Čižmešija Dragica 58(102)

Delaš Štipan 50(105)

Devčić Marija 50(104)

Dočkal Stjepan 50(105)

Draženović Stjepan 45(95)

Dugandžić Ivan 50(105)

Đelmo Alija 50(105)

Erjavec Ivan 46(103)

- Fajtlan 50(105)
 Filipović Krešimir 45(94)
 Fugina Stjepan 46(94)
 Furić Zvonimir 45(95)
 Gabaj Franjo 46(94)
 Gabaj Ivan 46(103)
 Gardavski Regina 50(105)
 Getz Artur 46(103)
 Glavota Jozo 78(100/101)
 Gorski Marijan 50(98)
 Grabar Klemento 50(105)
 Gužmić Stjepan 50(104)
 Hanžeković Milan 46(94)
 Hećimović Ante 58(102)
 Horvatić Antun Jan. 54(99)
 Hrade Iivan (45)
 Hranilović Marija 57(102)
 HrdaloOskar 57(102)
 Hrestak Franjo 58(96)
 Imbriša Dorica 46(94)
 Ivanković Marta 50(105)
 Ivanović Željko 57(102)
 Ivković Toma 50(105)
 Janković Mirkoja 50(105)
 Jelavić Frane 58(102)
 Jelavić-Mitrović Ljubo 57(102)
 Jerkovac Milka 45(94)
 JozićMato 50(104)
 Juračić Franjo 58(96)
 JurasJurica 58(102)
 Jurčić Stjepan 57(102)
 Jurković Miroslav 58(102)
 Jurković Vilko 78(100/101)
 Kamber Stanko 50(98)
 Kapustić Ivan 45(94)
 Kartić Vera 50(105)
 Kermek Franjo 46(97)
 Konjevod Ivan 46(97)
 Kotarski Zoran 58(96)
 Kovačić Ivan 45(94)
 Kovačić Turk Serafina 58(96)
 Kozina Anica 46(95)
 Kraj cer Stjepan 45(94)
 Kraljević Darinko 46(97)
 Krasnik Hajnrich 46(94)
 Krnjak Vinko 58(102)
 Krtić Franjo 50(105)
 Kučan Ana 46(94)
 Kudus Andrija 50(105)
 Kvesić Ante 46(103)
 Lasović Alojz 50(105)
 Lastrić Velimir 78(100/101)
 Latković Branko 58(96)
 Lazarin Jelena 50(98)
 LivajaGašpar 46(95)
 Lončar Tadija 45(95)
 Lončarević Mate 58(96)
 LončarićMato 78(100/101)
 Lsić Anica 46(95)
- Lučić Kazimir 50(98)
 Lukačićvan 50(105)
 Lukčin Franjo 46(94)
 Madunić Ivan 45(95)
 Maglar Vid 58(96)
 Majić Petar 46(95)
 Maleš Mato-Matko 45(94)
 Malović Dragica 54(99)
 MalusSlavko 58(96)
 Margetić Ante Ivo 78(100/101)
 Maričić Ljubomir 58(102)
 MarkićJozo 46(95)
 Marković Milan 46(97)
 Markovinović Julijana 54(99)
 Maržić Ivan 46(94)
 Matajia Marija 50(104)
 Matić Ivan 46(97)
 Matolnik Robert 58(96)
 Medved Franjo 46(97)
 Međimorec Milka 46(94)
 Međimorec Nikola 58(102)
 Mertić Franjo 50(98)
 Mikšić Alojz 50(104)
 Mikšić Franjo 46(97)
 MilasJozo 46(97)
 Miletović Božica 50(105)
 Miletović Stjepan 46(94)
 Milković Rođ.Marković Marija
     50(104)
 Mišanović Josip 45(94)
 MitrovićPero 50(105)
 Mlinarević Ilija 46(103)
 Naglić Vladimir 58(96)
 Najman Željko 58(102)
 Novosel Preč.Ivan 46(94)
 Ožanić Petar 54(99)
 Ožeg Jana 58(96)
 Pandža Jure 58(96)
 Pavičić Ljubica 57(102)
 Pavlović Damjan 45(94)
 Pavlović-Petrović Rođ.Perković Dragija
     46(97)
 Pavošević Franjo 57(102)
 Petak Barbara 45(94)
 Petrak Mons.Ljudevit 50(104)
 Petrović Milan 50(104)
 Pevec Stanko 57(102)
 Pintarić Mara 46(94)
 PinjuhGojko 45(95)
 Popović Slavka 46(95)
 Primorac Mate 45(95)
 PrlićAnte 54(99)
 Puljić Anica 50(104)
 Punda Božo 50(105)
 Režek Ivka 46(94)
 Roštan Katarina 46(97)
 RudinicaMiho 78(100/101)
 Rupić Ana 46(94)
 Sedlar R.Tedeško Angela 78(100/101)
- Sesar Blago 58(102)
 Sobota Ivan 46(94)
 Sokač Tomo 45(95)
 Stolnik Franjica 45(94)
 Sulimanec Tomo 45(94)
 Svjetlić Vilim 50(104)
 Šakota Ivan 45(95)
 Šandrik Ivica 58(102)
 Šimić Tomo 45(95)
 ŠimunacPavo 46(95)
 Šipek Ivan 50(98)
 Škutor Dragica 46(103)
 Šmic Iwan 45(94)
 Šveda Danica 50(104)
 Tedesci Mana 45(94)
 Tolj Stanko 58(102)
 Tomac Ivan 58(102)
 Topić Stanko 57(102)
 Tropšek Josip 46(94)
 TuksarRoko 50(105)
 Turčin Andrija 45(94)
 ValjetićPavo 50(105)
 Varga Marija 46(103)
 Vasilj Petar 46(95)
 Vezjak Vladimir 46(103)
 Vrhovec Josip 46(94)
 Vu<->Ćić Tomislava 46(95)
 Vugrin Stevo. 77(100/101)
 Vujević Jozo 46(95)
 VujicaStipe 46(103)
 Vuletić Ilija 50(105)
 Zovak Ivan 45(95)
 Zrne Stjepan 46(103)
 Zubac Franjo 46(95)
 Žlimen Josip 57(102)

OSVRTI I PRIKAZI

- A.V. Tri zrcala (Pjesme Višnje Sever).
     50(102)
 Babaić, don Miljenko. Stradanja Hrvata
     od Bleiburga kroz Sloveniju 1945.
     39(104)
 Bakšić, Mirsad. Tito je kriv za zločine,
     (osrvt na knjigu dr. Mladena Ivezića.
     41-42(97)
 Bilić, Mario. Hrvoje Matković: "Povijest
     Nezavisne države Hrvatske", Naklada
     Pavičić, Zagreb, 1994. 41(94)
 Bilić, Mario. Nenad Piskač. "Očeva šut-
     nja". Brkić i sin, Zaprešić, 1999.
     52(96)
 Bilić, Mario. Ivan Mužić: "Maček i Lu-
     burić", Matica hrvatska, Split 1999.
     73(100/101)
 Borovčak, Damir. Grad koji je uvijek
     imao dušu.: HDPZ u posjetu Hrvat-
     skoj Kostajnici. 33-34(104)
 Brajdić, Stjepan. Budimo svjedoci:
     trored - četverored - jednored - šutnja
     - zaborav. 25-26(96)

- Brajdić, Stjepan. Plodovi žrtve. Naglasci s komemoracije u Bleiburgu, 14.svibnja 2000. 11-13(99)
- Čamba, Slavko. Što koga sudi. 13(104)
- Čamba, Slavko. Hrvati i drugi neprijatelji SFR Jugoslavije. 24(105)
- Drmić, Ilija. Jedan život i mnoštvo života od Bleiburga do danas (To<->mislav Obrdalj. Jedan život od Bleiburga do danas). 43(94)
- Drske laži SAB-a. 48(102)
- Ekskuluzivno: IDS prosvjedovao zbog uskrsnuća Benita Mussolinija! 11(104)
- Gabelica, Ivan. Tomislav Jonjić ("Hrvatska vanjska politika 1939.-1942.>). 51-53(102)
- Hrvatska kao žrtva jugoslavenskog komunizma. (Izlaganje hrvatskog izaslanstva na Međunarodnom kongresu održanom u Vilniusu, 12.-14.lipnja 2000.). 31-32(100/101)
- Izrael: Dan kad je proglašena Država. 5-8(99)
- Izvadak iz Odluke Javnog međunarodnog tribunala Vilnius (Vilnius, 1. lipnja 2000.) 36,45(100/101)
- Jonjić, Tomislav. Uredničke glose uz stotinu broj. 53(100/101)
- Jonjić, Tomislav. Dvije vrijedne knjige o komunističkom teroru u Hrvatskoj. 76(100/101).
- Jonjić, Tomislav. Zaboravljene hrvatske žrtve fašizma. Povodom knjige Roka Ivande: Logor Molat. prešućeni simbol stradanja hrvatskog naroda. 40-42(104)
- Katalinić, Kazimir. Malaparte, Rojnice i "zdjela puna srpskih očiju"(I.) 10-13(97)
- Katalinić, Kazimir. Malaparte, Rojnice i "zdjela puna srpskih očiju"(II.) 6-7(98)
- Knezović, Jure. Stranke izашle iz bivših komunističkih partija, nisu stranke bezgrješne prošlosti. 14-15(94)
- Knezović, Jure. Brinje - obilježen dan hrvatskih političkih uznika. 28-29(98)
- Knezović, Jure. Da se virus komunizma ne proširi. 27(100/101)
- Knezović, Jure. Vienui vieni - Samo sami. 30(100/101).
- Knezović, Jure. Komentar o uništenju Čečenske Republike. 35(100/101)
- Knezović, Jure. Litvanski poučak o naknadu štete prouzročene okupacijom i nasiljem. 12-13(102)
- Knezović, Jure. Bugarska komunistička partija proglašena je zločinačkom organizacijom. 13(103)
- Knezović, Jure. IX. Kongres Internationalne asocijacije političkih uznika i žrtava komunizma (Budimpešta, 21.-23. listopada 2000.). 17-19, 21-23(104)
- Knezović, Jure. Berlinski kongres o komunizmu. 22-23(105)
- Landsbergis, V. Uvodno izlaganje predsjednika Landsbergisa. 29-30(100/101).
- Marčinko, Mato. Čija je naša država (Marko Matić. Čija je naša država, Naklada Jurčić, Zagreb, 2000). 9-10(99)
- M.N. Knjiga o komunističkim zločinima u Lepoglavlju.(Augustin Franić. KPD Lepoglavlja). 46-47(102)
- M.P. Zašto ovakav "Četverored"?
- Pejnović, Grga. Uz knjigu "Robijaševi zapisi" Slavka Radičevića. 49(99)
- Pereković, Kaja. Još malo o "četveroredu" ili "pobjedi". 22-23(96)
- Pereković, Kaja. "Muka po Bleiburgu" Mate Marčinka. 49-50(102)
- Pereković, Kaja. Izvješće HDPZ-a na IX.kongresu- 20(104)
- Prpić, Jure. Izvori u engleskom jeziku o tragičnoj 1945. i njenim posljedicama. 10-14(98)
- Ravlić, Ivan B. Mržnja na djelu - ideali na kušnji (Tomislav Obrdalj: jedan život od Bleiburga do danas, HKZ Federacije BiH, Mostar, 1999.) 42-43(94)
- Ravlić, Ivan B. Stradanja bosanskih fratar. : Marijan Karaula. Žrtve i mučenici, Sarajevo 1999. 43-44(97)
- Rudec, Ivan. Deseti travanj - komemoracija u Slavonskom Brodu. 27(98)
- Saieva, Aminat. Komunistički i postkomunistički zločini u Čečeniji. 33-35(100/101).
- Vražić, Vladimir. Četverored. 24(96)
- Vulić, Petar. Usnuli andeo smrti. 41(94)
- Vulić, Petar. Ne zna srpski. 40(98)
- Vulić, Petar. Junaci bez mane i straha. 25(99)
- Zane, Zorka. Imoćani u temeljima Hrvatske države(Turić, Gordana. U temelju kamen, I.I.L, Zagreb, Zaklada HZK, 2000). 74-75(100/101)
- Zorić, Bruno. Slavko Grubišić: "Nad ponorom pakla". 24(105)
- PISMA**
- Brdar, J. Ljubomir. Slovo o Stipi Mesiću. 38(94)
- Čamba, Slavko. Zakaj se komunistički zločinci ne bi smeli pozabiti. 16(95)
- Čamba, Slavko. Naše more. 33-34(102)
- Čamba, Slavko. Grešne optužbe. 30(104)
- Dominis, Josip-Bepo. Zapadne sile su prijatelji Hrvatske. 24-25(97)
- Ivezić, Dane. "Kronika stradanja Hrvata južne Like. 51-52(100/101)
- Lončar, S. Prigovor i protivljenje dviju organizacija političkih zatvorenika. 51(100/101)
- Marić, Ivan. Budimo pravedni. 27(98)
- Marković, Karlo-Drago. Čestitam stoti broj. 53(100/101)
- Mikac, Marija. Maškare ča mogu maškare. 24(97)
- Obranić, Alfred. Neutemeljen napad na ministra Pančića. 33(102)
- Peršić, Mira. Pomozimo nemoćnim članovima! 52-53(100/101)
- Peršić, Mira. U posjetu našem članu Božidaru. 27(103)
- Radočaj, Ivan. Opaske uz uspomene Vlade Hajnića. 16(95)
- Radočaj, Ivan. Ovako govoriti tvrdi mačekovac. 52(100/101)
- Rudec, Ivan. Posjet Vukovaru i Aljmašu. 34(102)
- Suton, Josip Jozo. Ni Tržtava fašizma, ni Tržtava komunizma, nego Tržtava hrvatskih velikana. 26(97)
- Štefan, Ljubica. Ropsko ponižavanje Hrvatske. 26(98)
- Vražić, Vladimir. Moja zabrinutost. 27(103)
- Vukelić, Ilija. Objavljeni podaci o žrtvama u Trebinju, Ravnom i Trebimlji. 16(95)
- Vukelić, Vlasta. Molim obavijesti o svojim roditeljima. 34(102)
- Vukić, Ivan. Ispravci u članku o Gospicu. 34(102)
- Vulin, Damir. Zašto mi je Boža srušio kuću. 34(102)
- PJESME**
- Bilić, Mario. Bijela vatra. 9(97)
- Bilić, Mario. Jeziku kao ocu. 19(99)
- Bilić, Mario. Portret moje bake. 71(101/102)
- Bilić, Mario. Novogodišnja noć. 30(105)
- Bilić, Mario. Veni<->at moriturus. 30(95)
- Bonus, Ivan. Svemir. 13(99)
- Bonus, Ivan. Tajkuni. 48(98)
- Borčić, Vinko. Pjesma iz Lepoglavskog zatvora. 40(97)
- Borčić, Vinko. Pjesma iz Lepoglavskog zatvora. 70(100/101)
- Budak, Pero. Prag mogu doma. 3(98)
- Curiš, Grlica. Domovini. 30(105)
- Curiš, Grlica. Majci. 35(97)
- Curiš, Grlica. U Požegi 1945. 12(94)
- Čamba, Slavko. Sretan Božić. 2(105)
- Čulina Curiš, Grlica. Do<->movini. 40(94)
- Došen, Ljubica. Krik života. 32(104)
- Došen, Ljubica. Sjeta. 45(102)
- Došen, Ljubica. Supatnici iz KPD-a Višnji Sever. 6(96)
- Gambiraža, Mojmir. Pisma stara sa olta-ra. 47(104)

- Kostanjevac, Marija. Sretan Božić! 42(105)

Kranjčević, Silvije Strahimir. In tyrannos. 1(102)

Marčinko, Mato. Hrvatska na putu u Haag. 7(97)

Pećarina, Tomislav. Žena koja mi je dala cvijet. 44(105)

Pećarina, Tomislav. Cjepanice. 37(103)

Pećarina, Tomislav. Fotografija. 15(105)

Pećarina, Tomislav. Kažnjeni borci. 13(102)

Pećarina, Tomislav. Pogled. 26(97)

Pećarina, Tomislav. Sonet. 54(96)

Pećarina, Tomislav. Suton. 22(99)

Pećarina, Tomislav. U bolnici. 18(100/101)

Pećarina, Tomislav. Ulderiko Donadini. 45(102)

Pećarina, Tomislav. Večer. 5(98)

Pripić, Jure. Na trago<->vima mrtve vojske. 13(98)

Sever, Višnja. Jelici. 49(104)

Sever, Višnja. Led se cakli. 11(96)

Sever, Višnja. Mami. 5(98)

Sever, Višnja. Mami. 51(99)

Sever, Višnja. Mnoge su godine prošle. 6(94)

Sever, Višnja. Ocu. 18(100/101)

Tomičić, Viktor. Moj Zrinkici! 39(97)

Ujević, Petar. Otočnica. 35(97)

Ujević, Petar S. Ovde mi sunce. 44(105)

Ujević, Petar S. Kalvarija. 75(100/101)

Ujević, Petar S. Balada po rođajaku. 32(104)

Ujević, Petar S. Buba Mara. 38(98)

Ujević, Petar S. Južnjačka utjeha. 11(102)

Ujević, Petar S. O zemljo. 35(95)

Ujević, Petar S. Slovo o Miroslavu (Migiju). 22(99)

Ujević, Petar S. Stranputica. 44(94)

Ujević, Petar S. Zbogom moje Sarajevo. (Igoru). 40(94)

Vučemil, Andrija. I riječ i djelo. 49(103)

Vulić, Petar. Crna pjesma. 38(97)

Vulić, Petar. Hercegovina. 9(98)

Vulić, Petar. Hrvatska. 9(98)

Zorić, Bruno. Hrvatska gori. 5(104)

Zorić, Bruno. Izgovaram molitve za sve one koji su prestali postojati. 39(95)

Zorić, Bruno. Ja nisam rekao, oni su rekli. 14(96)

Zorić, Bruno. Kažu da sus tigli novi vjetrovi. 34(103)

Zorić, Bruno. Lepoglava spava. 48(100/101)

Zorić, Bruno. Možda smo negdje trebali stati. 13(97)

Zorić, Bruno. Slika moje domovine. 49(98)

Zorić, Bruno. U robijašnici. 15(105)

POVIJESNE TEME

Heres, Tomislav. Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII.(14). 11-13(94)

Heres, Tomislav. Hrvatski kralja Zvonimira i papa Grgur VII.(15). 10-12(95)

Heres, Tomislav. Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII.(16). 16-18(96)

Heres, Tomislav. Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII.(17). 14-16(97)

Heres, Tomislav. Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII. (18). 21-23(98)

Heres, Tomislav. Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII. (19). 20-22(99)

Heres, Tomislav. Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII. (20). 19-22(100/101)

Heres, Tomislav. Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII. (21). 14-16(102)

Heres, Tomislav. Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII. (22). 14-16(103)

Heres, Tomislav. Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII. (23). 14-16(104)

Heres, Tomislav. Hrvatski kralj Zvonimir i papa Grgur VII. (24). 36-38(105)

Jurčević, Josip. Represivnost jugoslavenskog sustava u Hrvatskoj 1945. (I.). 27-30(99)

Jurčević, Josip. Represivnost jugoslavenskog sustava u Hrvatskoj 1945. (II.). 37-44(100/101)

Jurčević, Josip. Represivnost jugoslavenskog sustava u Hrvatskoj 1945. (III.). 29-32(102)

Jurčević, Josip. Represivnost jugoslavenskog sustava u Hrvatskoj 1945. (IV). 23-26(103)

Jurčević, Josip. Represivnost jugoslavenskog sustava u Hrvatskoj 1945. (V). 25-28(104)

Jurčević, Josip. Represivnost jugoslavenskog sustava u Hrvatskoj 1945. (VI). Najteži oblici represije. 25-28(105)

Mortidija, Tias. Osnova hrvatske politike. 11-16(100/101)

PRENOSIMO

Bašić, N. Crkva Sv Save u Splitu (Jezik, br.47, 2000, str. 126)

Borić, Gojko. Novinsko žutilo truje naciju. (Slobodna dalmacija, 19.11.2000). 16-17(105)

Borivoje Karapandžić.: Na Pohorju i oko Maribora strijeljano je 200.000 Hrvata! (priredio M.N.prema M.Lopušina.Ubij bližnjega svoga.Bograd,1997,str. 122-4). 28(95)

Cherie Blair platila kaznu zbog vožnje bez karte.(Slobodna Dalmacija, 12.1.2000). 16(98)

Chomsky, Noam. SAD - dvolična i opasna velesila (Le monde diplomatique, SD,20.8.2000). 9-11(103)

Čičak o moralnom i političkom relativizmu Zapada i nove hrvatske vlasti. (I.Z.Čičak, Nacional,br.363, Zagreb,28.XI.2000). 2(105)

Dugački, Dubravka. Zemplj opisno nazivlje - političko nasilje. (Hrvatski zemljopis,6/1999,br.43),5-6(94)

Kako je krivotvoreni hrvatski grb. (Globus, br.478,4.2,2000). 12-14(96)

"Kapital, kojim smo stekli pravo": Razgovor s Jurom Kneževićem, novim predsjednikom Internacionale asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma, objavljen u časopisu Stacheldrach(Bodljikava žica). 16(94)

Ivanović, Goran. Slovenija: Tajne kočevske šume opet uzdrmaju političku scenu. "Domobrani" ne stede "partizane".(Iz Slobodne Dalmacije, 23.6.2000.). 7(100/101)

K.C. Božićno "paktiranje". (Novi list, 27.12.1999.) 3(94)

Muftija Ševko Omerbašić: Bošnjaci žele ujedinjenje s Hrvatskom(Iz Fokusa,br.6/l, 16.lipnja 2000).2(100/101)

Neopovrgnuta optužba (Denis Kuljić, Globus, br.571, Zagreb, 3.XI.2000, str.46). 2(105)

Olenković, Marko. Poljaci misle da bi Rusi trebali zatražiti oprost zbog zločina u Katinskoj šumi. (Iz Vjesnika). 15(98)

O životu i smrti odlučivali su sirovi i neuki boljševici.(Josip Hrnčević, Globus,Zagreb,1984.str. 100-101)

Olenković, Marko. Kwasniewski se u ime KP ispričao za prikrivanje zločina u Katinskoj šumi. (Iz Vjesnika 14.4.2000). 16(98)

Pinterović, Antun. Književnost i politička podobnost.(Matica) 14-15(105)

Pismo nerođenom djetetu.(Perme, Franz i dr. Zbornik, Grosuplje, Društvo za ureditev zamolčanskih grobov, 2000, str.58). 39(194)

Skenderović, Robert. Hrvati u Srbiji između dva svjetska rata. ("Matica", br. 1,2000). 8-9(95)

Smrt Stjepana Uročića: Crvena "Travda".(Josip Hrnčević, Svjedočanstva, Globus,Zagreb,1984,str.88-89). 42(102)

Strohm, Carl Gustaf. Lijevo i desno od pameti. (Iz Hrvatskog slova). 4-5(98)

Žarko Puhovski: Željezna štanga u "demokratskim" rukama (Iz Globusa, br.500,7.srpnja 2000)2(100/101)

Željko Dobranović: Krtica na čelu predsjednikova ureda(Iz Jutarnjeg lista, Magazin, 1 .srpnja 2000).2(100/101)

PRIČE

Zorić, Bruno. Pametan čovik. 49(98)

PROSUDBE I RASPRAVE

Bakšić, Mirsad. Doprinos zajedničkoj i jedinstvenoj kulturi. 35-36(96)

Bakšić, Mirsad. O radu komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava od osnutka 11. veljače 1992. do rujna 1999. 6-7(95)

Bakšić, Mirsad. Uloga i mjesto Hrvata islamske vjere. 8-9(98)

Bakšić, Mirsad. Uloga i mjesto Hrvata islamske vjere. (II). 23-25(99)

Bakšić, Mirsad. Uloga i mjesto Hrvata islamske vjere. (III). 46-48(100/101)

Bakšić, Mirsad. Uloga i mjesto Hrvata islamske vjere(IV-). 9-11(102)

Bakšić, Mirsad. Uloga i mjesto Hrvata islamske vjere (V.) 21-22(103)

Bakšić, Mirsad. Uloga i mjesto Hrvata islamske vjere(VI.).12-13(104)

Bakšić, Mirsad. Uloga i mjesto Hrvata islamske vjere (VII.). 29-3(105)

Bonus, Ivan. Kako je rastakano hrvatstvo Srijema. 15(96)

Bonus, Ivan. Kulturna autonomija vojvođanskih Hrvata. 9(97)

Brdar, Josip Ljubomir. Naše nade i zebnje. 2-3(95)

Brdar, Josip Ljubomir. Institucije i sistemi. 5(104)

Franić, Augustin. Komu smeta hrvatska zastava u Dubrovniku? 13(105)

Glasnović, Davor. Tko je amnestirao partizanske zločince? 10-11(104)

Jonjić, Tomislav. Komunisti iz Hrvatske i hrvatska država (VII).: Otvoreni povratak jugoslavenskim korijenima. 8-10, lit.(94)

Jonjić, Tomislav. 1989.- 1999.: Pokušaj bilance. 4-5(95)

Jonjić, Tomislav. Komunisti iz Hrvatske i hrvatska država(VIII).: Komunisti i razbijanje Jugoslavije 1941. 13-15, lit. (95)

Jonjić, Tomislav. Komunisti iz Hrvatske i hrvatska država(IX): Komunisti i priznanje Nezavisne države Hrvatske. 19-21 lit.(96)

Jonjić, Tomislav. Komunisti iz Hrvatske i hrvatska država(X). SSSR nije bio spremna priznati Hrvatsku 1941. 17-19, lit. (97)

Jonjić, Tomislav. Komunisti iz Hrvatske i hrvatska država(XI). *KPHi* 1941. ostaje dosljedno na jugoslavenskoj liniji, lit. 18-20(98)

Jonjić, Tomislav. Komunisti iz Hrvatske i hrvatska država(XII). Srbi čine većinu partizanskih postrojbi. 14-16 lit.(99)

Jonjić, Tomislav. Komunisti iz Hrvatske i hrvatska država(XIII). Komunisti su iskoristili hrvatsko srpski sukob. 23-261 lit. (100/101)

Jonjić, Tomislav. Komunisti iz Hrvatske i hrvatska država (XIV). I s četnicima i s Talijanima protiv NDH. 17-18 lit. (102)

Jonjić, Tomislav. Novosadski dogovor i Stipan bez zemlje. 5-7(103)

Jonjić, Tomislav. Jugoslavjanske magle u Glasu Koncila. 10-11(105)

Kadić, Husein. Od Kroasana do Talibana. 7-8(102)

Knezović, Jure. Put u bivšu budućnost. 4-5(97)

Lozo, Zdenko. Hoće li se pravaštvo preporoditi iz pepela. 3(94)

Marčinko, Mato. Hrvatskoj je potrebno više nacionalnoga. 17-18(100/101)

Marčinko, Mato. Vraća li se Hrvatska u Jugoslaviju? 2-4(102)

Marčinko, Mato. Vraća li se Hrvatska u Jugoslaviju? (2). 2-4(103)

Marčinko, Mato. Hrvatska u pandžama globalizacije. 7-9(105)

M.P. O, ta uska varoš, o ti uski ljudi. 2(94)

Pakt o stabilnosti i ideje o Balkanskom parlamentu, te Balkanskom političkom klubu. 6-7(97)

Pereković, Kaja. Od grobnice svi dižu ruke. 8(97)

Pereković, Kaja. Posljedice oluje. 24-25(98)

Pereković, Kaja. Ekumenizam i Oplenac. 6(102)

Rupčić, Ljudevit. Kršćanski moral i obrana malih naroda. 2-6(96)

Šimundić, Ivan. Politoterapijska razmišljanja. 3(97)

Šimundić, Ivan. Hrvatska vjera - vjera u Hrvatsku. 7(104)

Štefan, Ljubica. Tragedija prometejskog Vukovara. 9-11(96)

Štefan, Ljubica. Prešućivani krvožedni nagon martoloza. 17-19(99)

Štefan, Ljubica. Ivica Pančić - ministar branitelja ili samo visoki dužnosnik SDP-a?8-9(100/101)

Štefan, Ljubica. Zagonetni Rade Šerbedžija. 54(100/101)

Štefan, Ljubica. Krvavi tragovi Đoke Jovanovića. 28-30(103)

Tomić, Mijat. Izborna- 2005. godina. 7(96)

Tomić, Mijat. Osuda generala Blaškića osuda je Hrvata, najvećih žrtava rata. 2(97)

Tomić, Mijat. Je li šestica doista đavolska brojka? 2-3(98)

Tomić, Mijat. Tko je pametan, a tko glup. 6-7(100/101)

Tomić, Mijat. Treba li žaliti za Kovorcem? 5(102)

Tomić, Mijat. Uskršnje zloduha Milke Planine i drugova. 8(103)

Tomić, Mijat. Hoće li Hrvatsku ponovno ugurati u Srbobalkanoslaviju? 6-7(104)

Tomić, Mijat. Milenijski partijski kongres. 12(105)

Vereš OP, Tomo. Ponavljanje stare neistine na novi način. 31 -32(1 o4)

Z.P-. Je li Tony Blair fašist ? 2(94)

RAZGOVORI

"Kapital, kojim smo stekli pravo": Razgovor s Jurom Knežovićem, novim predsjednikom Internacionalne asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma, objavljen u časopisu *Stacheldrach*(Bodljikava žica). 16(94)

Vučemil, Andrija. Hrvatski politički zatvorenici nemaju razloga za zabrinutost! (Razgovor s premijerom Ivicom Račanom). 3-5(99)

Vučemil, Andrija. Budućnost Hrvatske je u Ujedinjenoj Europi! Razgovor s predsjednikom Republike, g.Stjepanom Mesićem. 3-6(105)

SJEĆANJA I SVJEDOČANSTVA

Akrap, Mate. "Zemljak". 34(94)

Bakula, Zdenko. Uznički doživljaji: Časnica partijska "reč". 46(99)

Bičanić, Nikola. Pričao mi je fra Ilija (fra Ilija Borak). 48-49(104)"

Buturac, Lojzo. Tuna Buturac 17 godina bez slobode(1945.-1962.). 43-44(102)

Čamba, Slavko. Oficir KOS-a. 34(94)

Čamba, Slavko. Na vrata domaje. 50(96)

Čamba, Slavko. Vu ono vreme. 33(97)

Čamba, Slavko. Obećanja. 71(100/101)

Čamba, Slavko. Predvojnička vežba. 72(100/101)

Čamba, Slavko. Šifra 6305. 72(100/101)

Čamba, Slavko. Sekretar Komiteta. 31(103)

Čižek, Vjenceslav. Moje tamovanje. 45-47(105)

Dolenec, Stjepan. Uspomene Štefa Dolenca(L): Od Novigrada podravskog do Bleiburga i natrag. 51-52(96)

Dolenec, Stjepan. Uspomene Štefa Dolenca(IL): Od Novigrada podravskog do Bleiburga i natrag. 34-35(97)

- Dolenec, Stjepan. Uspomene Štefa Dolenca(IIL) Uzničke uspomene. 44(98)
- Dolenec, Stjepan. Uspomene Štefa Dolenca (IV.) Trojica već čine protudržavnu organizaciju! 44-45(99)
- Dolenec, Stjepan. Uspomene Štefa Dolenca (V.) Zatočenik broj 2655. 68-70(100/101)
- Dolenec, Stjepan. Uspomene Štefa Dolenca(VL) 134 godina robije. 41-42(102)
- Dolenec, Stjepan. Uspomene Štefa Dolenca(VIL) Preko Glavnjače u Srijemsku Mitrovicu. 44-45(103)
- Dolenec, Stjepan. Uspomene Štefa Dolenca(VIII) Prvi lepoglavlvi dojmovi. 43-44(104)
- Dolenec, Stjepan. Uspomene Štefa Dolenc(IX.) U Staroj Gradiški. 41-42(105)
- Dujmović, Šime. Fragmenti jednog životopisa. 40(97)
- Džalto, Stjepan. Susret u prolazu. 49(96)
- Krivić, Josip. Žrtve i odpor šestanovackog kraja. 41-43(98)
- Krivić, Josip. Žrtve i odpor šestanovackog kraja (II.). 42-43(99)
- Lijović, Marko. Zidari temelja moje domovine. 37(94)
- Matijević, Vjekoslav. Jedinstveni biser prirode. 7(94)
- Naglić, Vladimir. Podsjetnik na zbivanja 1941.-1943. (Opsada i obrana Gospića). 38-39(96)
- Nikolić, Adelka. Od Prolom šume do Stare Gradiške. 30-31(94)
- Nikolić, Adelka. Od Stare Gradiške do Slavonske Požege (prvi put). 29-31(95)
- Nikolić, Adelka. K.P.dom Slavonska Požega (drugi put). 53-54(96)
- Novosel, Ranka. Rifat. 35(102)
- Novosel, Ranka. Noćni ormarić. 43-44(105)
- Perić, Stanko. Od šezdesetorice preživjela su samo trojica! 48-49(96)
- Radišić, Mirko. Spasili su me mrtvi, koji su padali po meni. 32(95)
- Sabljo, Ante. Moj križni put. (I.). 47-48(99)
- Sabljo, Ante. Moj križni put. (II.). 60-61(100/101)
- Sekulić, Ante. Dvije subotičke presude (1948. i 1972.) 37-40(102)
- Sekulić, Ante. Dvije subotičke presude(IL). 40-43(103)
- Stanković, Marica. Iz uspomena prof. Marice Stanković(L): U ženskom logoru u Požegi(I.IV. 1948.-31. VIII. 1952.). 45-47(104)

- Stanković, Marica. Iz uspomena prof. Marice Stanković(IL) U vlasti "kralja sunca". 34-35(105)
- Štefan, Ljubica. Slavko Bašić -svjedok Križnog puta i partizanskog Jasenovca. 39-40(98)
- Tomlinović-Samac, Augustin. Iz uspomena jednog hrvatskog robijaša (XXII.) 35(94)
- Tomlinović-Samac, Augustin. Iz uspomena jednog hrvatskog robijaša (XXI-II.) 26-28(95)
- Tomlinović-Samac, Augustin. Iz uspomena jednog hrvatskog robijaša (XXIV.) 35(96)
- Tomlinović-Samac, Augustin. Iz uspomena jednog hrvatskog robijaša (XXV.) 36-39(97)
- Tomlinović-Samac, Augustin. Iz uspomena jednog hrvatskog robijaša (XXVI.) Jesen 1953. 46-48(98)
- Vukić, Ivan. Ukradeno djetinjstvo. 32(94)
- Zadnje pismo ing. Mime Rosandića. 36(94)

U SPOMEN

- Bićanić, Nikola. Nad odrom Vladimira Naglića Cice. 57(96)
- Brdar, Josip Ljubomir. Dr. Franjo Tuđman. 9(105)
- Dugeč, Malkica. Nad odrom prof. Vjenceslava Čižeka. 48(105)
- Franić, Augustin. Povodom smrti Damjana (Dama) Pavlovića. 44(94)
- Franić, Augustin. U povodu 56. obiljetnice smrti donika Fantele. 56(96)
- Krivić, Josip. Sjećanje na pokojnog saborca, supatnika i prijatelja IVU BRIŽIĆA. 52-53(99)
- Krivić, Josip. Ante Prlić. 77(100/101)
- Lasić, Vjenceslav. U sjećanje na Krunoslava Brusta (1924.-2000.)
- Marković, Karlo-Drago. U spomen Angeli Sedlar. 34(102)
- Pereković, Kaja a. I kad umrem, plakat će Slavonija...: Oproštaj s prvim predsjednikom Republike Hrvatske. 24(94)
- Pereković, Kaja. I ode naš Cico! 57(96)
- Pereković, Kaja. Nad odrom Ive Brizića. 45(97)
- Pereković, Kaja. Nad otvorenim grobom Marije Hranilović. 55(102)
- Pereković, Kaja. In memoriam. (Marija Hranilović i Ljubica Pavičić). 56(102)
- Radić-Ilas, Milan. U spomen Zlatku Latkoviću. 45(97)
- Sesar, Marija. Nad grobom Darinka Kraljevića. 53(99)
- Sever, Višnja. U spomen Verici Vincijanović. 45(103)
- Sever, Višnja. In memoriam Jelica Ristić. 49(104)
- Sever, Višnja. Još jedno sjećanje na hrvatske mučenike Jucu, Marijana i Ivicu. 49(105)
- Vučemil, Andrija. Uz prvu obljetnicu smrti prvog predsjednika Republike Hrvatske. 53(104)

UVODNICI

- Jonjić, Tomislav. Moć novina. 1(94)
- Jonjić, Tomislav. Ideologija "übermenscha". 1(95)
- Jonjić, Tomislav. 1971.- 1990.- 2000.: Ustav nade ili us^av zebnje?
- Jonjić, Tomislav. Protiv lažnog radikalizma. 1(97)
- Jonjić, Tomislav. Nacionalni mazohizam. 1(98)
- Jonjić, Tomislav. Legitimiranje deklasiranih. 1(99)
- Jonjić, Tomislav. Kruha, ne igara. 1(100/101)
- Jonjić, Tomislav. "Zločinačka organizacija". 1(102)
- Jonjić, Tomislav. Mlada Hrvatska. 1(103)
- Jonjić, Tomislav. Neum - spomenik "antifašistima" trajniji od mјedi. 1(104)
- Jonjić, Tomislav. Lijeva! ... Lijeva! 1(105)
- Pereković, Kaja. Naša realnost u 2000. godini. 1(94)
- Pereković, Kaja. Naprijed u nove pobjede. 1(95)
- Pereković, Kaja. Stipe Mesić, drugi predsjednik Republike Hrvatske. 1(96)
- Pereković, Kaja. A što sad? 1(97)
- Pereković, Kaja. Sumrak nakon uskrsnica. 1(98)
- Pereković, Kaja. 10. travnja = 30. svibnja = suverenost. 1(99)
- Pereković, Kaja. Krik s ovčare. 1(100/101)
- Pereković, Kaja. Bez krivnje - krivi. 1(103)
- Pereković, Kaja. Bože, je li to moguće? 1(104)
- Pereković, Kaja. Advent je, ide Božić, dođi Gospodine! 1(105)

(nastavak sa str. 20.)

U četvrtoj glavi *Uredbe* koja se odnosi "Završne odredbe", predviđeno je, između ostalog, kako "Vrhovni komandant NOV i POJ može svojom naredbom" amnestirati i pomilovati osuđene osobe¹.

Pri kraju *Uredbe* je određeno kako "danom stupanja na snagu ove uredbe prestaje važiti Uredba (Naredba, op. a.) Vrhovnog Štaba od 29. XII.1942.g."², a posljednji članak je određio: "Ova Uredba stupa na snagu odmah"³, što je značilo 24. svibnja 1944. godine.

Međutim, potrebito je navesti kako *Uredba* stvarno nije odmah svuda primjenjivana, vjerojatno zbog poteškoća komunikacijske naravi, a o tome izravno svjedoči okružnica - "Naredba broj 39, Operativnog štaba za Istru" od 1. lipnja 1944. g. s kojom je za niže razine opširno regulirana "Organizacija komandi područja i komandi mjesta"⁴. Tako je, između ostalog, naređeno da se pri "svakoj komandi obrazuje vojni sud područja", ali prema modelu iz naredbe *Vrhovnog štaba* iz kraja 1942. g., što razvidno svjedoči kako Operativni štab za Istru nije bio upoznat s novom *Uredbom* koju je tjedan dana ranije (24. svibnja 1944. g.) izdao *Vrhovni štab*.

No, za razumijevanje formalnog i stvarnog položaja, uloge i svrhe institucije vojnih sudova unutar cijelokupnog jugoslavenskog represivnog sustava krajem rata i u poraću daleko je važnije naglasiti kako su - prema sačuvanim dokumentima - vojni sudovi od početka svoje reorganizacije sredinom 1944. g. sustavno upućivani na povezanost i usku suradnju, pa čak i podređenost OZN-i. Naime, na temelju same *Uredbe* moglo bi se zaključivati kako su u formalnom smislu vojni sudovi bili ovlašteni donositi relativno neovisne presude u okviru ideologiziranih kadrova i pravila koja su normirana *Uredbom*, međutim takav zaključak negiraju drugi dokumenti (direktive, upute, okružnice i tsl.), s kojima je određivana nesamostalnost vojnih sudova.

Primjerice, u drugoj polovici kolovoza 1944. g. *Otsjek OZN-e II Zagrebačka oblast* uputio je nižim razinama OZN-e okružnicu u kojoj ih obavještava kako je od "Vojnog suda X. Korpusa" primljen dopis, u kojem *Vojni sud X. Korpusa* piše OZN-i: "U duhu što tješnje suradnje između vojnih sudova i naslova (OZN-e, op. a.), odnosno naslovu podredjenih organa na terenu, a u cilju što pravilnjeg i po interesu NOB korisnijeg prosudjivanja slučajeva koji dolaze pred sud, potrebno nam je znati, kako narod onoga kraja u kojem je djelo počinjeno, odnosno u kojem živi lice koje je pred sudom gleda na sam dogadjaj i kakvu kaznu očekuje i smatra opravdanom (...) Da bi sudovi mogli donijeti pravilnu presudu obraćati ćemo se na vas, odnosno na vaše organe na terenu, da nam (...) posebno dадете vaše mišljenje kako bi konkretni slučaj trebalo rješiti (n. a.), odnosno kakvu primjenu kazne narod očekuje i želi, te kakova bi kazna odnosno rješenje najviše koristilo interesima NOB (n. a.)"⁵.

Na kraju navedenog dopisa *Vojnog suda X. Korpusa* se kaže: "Umoljavamo vas (OZN-u Zagrebačke oblasti, op. a.), da podredjenim vam organima dадете nalog da na ovakve zamolnice sudova odmah dostave odgovor, kako radi toga nebi predmet koji se nalazi u raspravi i dulje vremena čekao na rješenje, što šteti ugledu sudstva i interesima NOB"⁶.

Početkom listopada 1944. g. "Otsjek OZN-e II za zagrebačku oblast" uputio je okružnicu nižim razinama OZN-e s prijepisom uputa (direktiva) koje je "Vojni sud vojne oblasti X. Korpusa" poslao svojim vijećima vojnih sudova⁷. *Vpost scriptum* OZN-ine okružnice stoji: "Dostavljamo gornji akt s time da ga proučite tako da bi se upoznali sa direktivama koje je dobio vojni sud"⁸.

U tekstu vojnog suda je, između ostalog, navedeno: "U vezi sa već prije datim uputama o suradnji vojnih sudova i Ozne dajemo vam još i slijedeće upute za što tjesniju međusobnu suradnju: Istragu po političkim krivcima vršit će u glavnom or-

gani OZN-a, a kada oni završe istragu uputit će dotično lice na dalji postupak i sudjenje pred nadležno vijeće vojnog suda. Sa prtvorenikom uputiće prijavu (...) te zapisnik o saslušanju (...) Osim toga će OZN-a u popratnom pismu saopćiti kakvu kaznu za njega predlaže sa odgovarajućim obrazloženjem (...) Sudska će vijeća prema tome kod ispitivanja i donašanja odluke o krivici i kazni optuženoga imati u vidu u prvom redu podatke o krivnji i počinjenim zločinima koje je dao OZN-a (n. a.), te na temelju tih podataka, uvezvi u obzir i iskaz optuženoga u toku istrage, donijet će konačnu presudu o kazni. Pri tom će se poslužiti ovlašću iz člana 27 alineja 1. uredbe o vojnim sudovima tj. slobodnom ocjenom imajući u vidu čuvanje tekovina i promicanje interesa NOV i NOP (...) Sa ovim upoznajte sve članove sudskog vijeća i njihove zamjenike te sekretara i istražitelja vijeća vojnog suda, s tim da se sekretar sudskog vijeća što tjesnije poveže sa povjerenikom OZN-e (n. a.) u cilju što bolje medjusobne suradnje i što uspješnijeg rada"⁹.

Prema tome, i navedeni dokumenti razvidno pokazuju nekoliko činjenica, od kojih su neke istraživački dokazivane i u ranijim poglavljima ove disertacije. Ponajprije se misli na veliku osmišljenost i sveobuhvatnu sustavnost izgrađivanja jedinstvenog represivnog sustava koji je pod nadzorom KPJ trebao u završnim godinama rata i u poraću provoditi različite oblike *obračunavanja* sa pojedincima, organizacijama i društvenim grupama koje je KPJ smatrala preprekom za dovršavanje revolucionarnih promjena i očuvanje monopolja *partijske* vlasti.

Zatim je razvidno kako je osnivanje OZN-e, sredinom svibnja 1944. g. imalo višestruko stvarno i simboličko značenje. Naime, OZN-a je bila ključni organizacijski, operativno-planski i nadzorni nositelj svekolike represije različitih sastavnica jugoslavenskog represivnog sustava, te glavni sigurnosno obavještajni nositelj izgradnje i očuvanja cijelokupnog totalitarnog ustroja druge Jugoslavije.

¹ Isto, str. 6, Sl. 31.

² Isto, str. 6, čl. 33.

³ Isto, str. 6, čl. 35.

⁴ HDA, f. OZN-a, k. 1, o. 5.

⁵ Isto, str. 2-3.

⁶ HDA, f. OZN-a, k. 10, o. 3, "Broj: 100/ 1944", 24. kolovoz 1944, arh. str. 86.

⁷ Isto.

⁸ HDA, f. OZN-a, k. 10, o. 2, "dne, 1. X. 1944", arh. str. 33.

⁹ Isto.

¹⁰ Isto.

Na simboličkoj razini, moć i značaj OZN-e jednako se može ilustrirati uzrečicom; "OZN-a - sve dozna"; kao i navedenom zamolnicom koju je *Vojni sud X. Korpusa* uputio OZN-i moleći je da mu zajedno s uhićenim osobama dostavlja i prijedlog presude i obrazloženja presuda, što je OZN-a - a to će u narednim poglavljima biti i nadalje dokumentirano - ionako sustavno činila temeljem svog glavnog zadatka i svoje moći.

Na taj su način i vojni sudovi u završnim godinama rata i u poraću - osim svog općeg i pravnog partijsko-ideološkog određenja - bili i preko različitih normativno-komunikacijskih oblika (direktive, uputstva, okružnice, konferencije i sl.) sve čvrše ustrojbeno uvezivani u reprezivni sustav druge Jugoslavije, unutar kojeg su izvršavali jedan dio zadatka.

Prema tome, reorganizacija vojnih sudova koja je krajem svibnja 1944. g. određena *Uredbom*, te nastavak sustavnog vezivanja vojnih sudova s OZN-om, predstavljaju proces koji je bio sukladan totalitarnom državnom i društvenom sustavu koji se uspostavlja u drugoj Jugoslaviji.

U takvim okolnostima, sredinom prosinca 1944. g., vijeće *Višeg vojnog suda* pri *Glavnem štabu Hrvatske* poslalo je okružnicu vojnim sudovima kako će "sudovi već sada morati poduzeti mjere, da se izreknu presude po konfiskaciji i zaplenjenim imovine narodnim neprijateljima na neoslobodenoj teritoriji i u gradovima". Stoga je OZN-a odlučila kako "treba da naša Opunomoćstva i NOO-i daju materijal o takovim licima sudskim vijećima, tako, da mogu donijeti na temelju toga presudu", a radi toga će biti "potrebno da se održaju zajedničke konferencije između Opuno-moćništva (OZN-e, op. a.), NOO-a i Sudskog vijeća, te da se donesu odluke o gore navedenim točkama"².

Osim s OZN-om, vojni sudovi su bili - u formalnom i djelatnom smislu - posebno vezani i s *Javnim tužilaštvom*. Naime, prema "Odluci o ustanovljenju i nadležnosti javnog tužioca Demokratske Federativne Jugoslavije"³ koja je donesena početkom ožujka 1945. g., jedna od nadležnosti *Javnog tužilaštva* bio je i "vrhovni nadzor nad točnim ispunjavanjem zakona odnosno odluka sa zakonskom snagom od strane svih organa izvršne vlasti"⁴, što znači i vojnih sudova. Postupnim ustrojavanjem institucije *Javnog tužilaštva*, njen nadzor i odnosi s vojnim sudovima postigli su sustavniji i složeniji, pa je krajem rata ili u neposrednom poraću osnovano i vojno odjeljenje pri Javnom tužilaštvu⁵, koje je postojalo do 1946. g. tj. do osnivanja zasebnog vojnog javnog tužilaštva⁶.

Početkom srpnja 1945. g. *Javni je tužilac Hrvatske* uputio okružnicu svim "Javnim tužiocima okruga" u kojoj se navodi: "Radi što bolje organizacije rada Javnih tužioca okruga, odnosno gradova, u vezi sa organizacionim problemima i susbjatanjem krivične djelatnosti raznih elemenata, saopćavam slijedeće: (...) u smislu rada i zaključaka Konferencije koja je održana kod mene 20 i 21. VI. o. g. te u vezi Upustava Javnog tužioca demokratske federativne Jugoslavije, trebaju odmah javni tužioci okruga odnosno gradova u dogовору i saradnji sa Vojnim sudovima, preuzeti sve istrage i zastupanja optužbe pred vojnim sudovima protiv okrivljenika, koji odgovaraju kao ratni zločinci odnosno kao narodni neprijatelji".

Sukladno tome je odlučeno kako "istražitelji odnosno islednici Vojnih sudova postaju organi Javnog tužioca okruga", a to je značilo kako "istražitelji odnosno islednici koji su do sada radili kod Vojnih sudova, praktički mogu i dalje ostati na juže povezani s Vojnim sudovima, s time, da s njima rukovodi Javni tužilac, da im daje upute u radu, da mu oni referiraju"⁸.

Radi provođenja ove odluke "1. i 2. ovog mjeseca (srpnja, op. a.) (...)" održana je Konferencija sa Pretdsjednicima Vojnih sudova. Oni su dobili opća i posebna uputstva, kako se ima izvršiti prelaz vojničkih istražitelja u sastav organizacije Javnog tužioca⁹.

Odluka *Javnog tužioca Hrvatske* bila je ostvarivana, što potvrđuje *Izvješće* koje je u drugoj polovici srpnja 1945. g. "Javni tužilac za grad Zagreb" podnio *Javnom tužiocu Hrvatske*: "(...) primio na znanje upute i izvršio naloge (...) Istražitelji Vojnog suda Komande grada Zagreba uključeni u sastav ureda Javnog tužioca za grad Zagreb, te Javni tužilac za grad Zagreb vodi i nadzire njihov rad i postupak. Praktički oni rade u prostorijama Vojnog suda Komande grada Zagreba"¹⁰.

Uredba o vojnim sudovima formalno je bila na snazi do 31. kolovoza 1945. g. kad je na snagu stupio *Zakon o uređenju i nadležnosti vojnih sudova u Jugoslavenskoj armiji*¹¹. *Zakon* je 24. kolovoza 1945. g. donijela PNS DFJ "na prijedlog Ministra narodne obrane"¹² (Tito), azakonje stupio na snagu tjedan dana kasnije, tj. danom objavljivanja u Službenom listu .

Prema tom *Zakonu* u "Jugoslovenskoj armiji i Jugoslovenskoj mornarici organiziraju se ovi sudovi:

- 1) vojni sudovi divizije, pomorske flote, vojnih područja,
- 2) vojni sudovi armije, mornarice, samostalnih korpusa i Vojni sud za grad Beograd

Vojni sudovi divizije, pomorske flote, vojnih područja i Vojni sud za grad Beograd sudili su samo u prvom stupnju, dok su ostali sudovi bili drugostupanjski, i prvo-stupanjski u slučajevima koje je odredio *Zakon*¹³.

(nastavit će se)

1 HDA, f. OZN-a, k. 10, o. 3, "Broj: 610/ 1944", 15. prosinca 1944, arh. str. 42.

2 Isto.

3 *Službeni list*, br 4, 13. veljače 1945.

4 Isto, čl. 1.

5 U fondu JT koji je pročišćen stigao u HDA nije sačuvan niti jedan dokument iz vojnog odjeljenja JT, kao ni mnogi dokumenti drugih odjeljenja, pa stoga nije moguće točno datirati nastanak pojedinih odjeljenja - usp. poglavje ove disertacije "Povijesna grada".

6 *Službeni list*, br. 101, "Zakon o vojnom tužištvu".

7 HDA, f. JT, k. 4, o. 2, "Pov. Br. 34/45, Zagreb, 2. VII. 1945"

8 Isto.

9 Isto.

10 HDA, f. JT, k. 4, o. 2, "Pov. Br. 27/1945, 27. VII. 1945".

11 *Službeni list*, br. 65, 31. kolovoza 1945, člankom 35 je određeno kako istovremeno "prestaju važiti propisi Uredbe".

12 Isto, preambula *Zakona*.

13 Isto, čl. 36: "Ovaj Zakon stupa na snagu kad se objavi u Službenom listu".

14 Isto, čl. 1.

15 Isto, čl. 11-16.

Obrambeni govor dra. Natka Katičića u procesu nadbiskupu Stepincu

Po službenoj dužnosti branim ovdje nadbiskupa Dr. Alojzija Stepinca. Moje je da se osvrnem na drugu i treću točku optužnice:

Takozvano prekrštavanje Srba i vojni vikariat. Te točke obuhvaćaju strašna djebla i doživljaje, čija potresna slika obnavlja se djelomično ovdje pred našim očima, dok su se redali svjedoci optužbe dovedeni iz raznih krajeva, koji su pripovijedali o tim događajima. Iznosile se te stvari ovdje u vezi s nasilnim prekrštanjem pravoslavaca. Posljedice toga bile su strašne, s obzirom na mrtve i na žive: na mrtve, jer su stradali, a na žive, jer je ostao žalac. Postupci su bili zločinački, vodili su do razjarivanja strasti i imali samo jednu svrhu: koristiti okupatorskim vlastima. Kao branilac ureda radi, bez odobrenja štićenikova, dužan sam da doprinesem činjenice i poglede, da pomognem događaje osvijetliti, sve u okviru pronalaženja materijalne istine.

Pitati se: koja je veza nadbiskupa Stepinca s ovim strašnim stvarima.

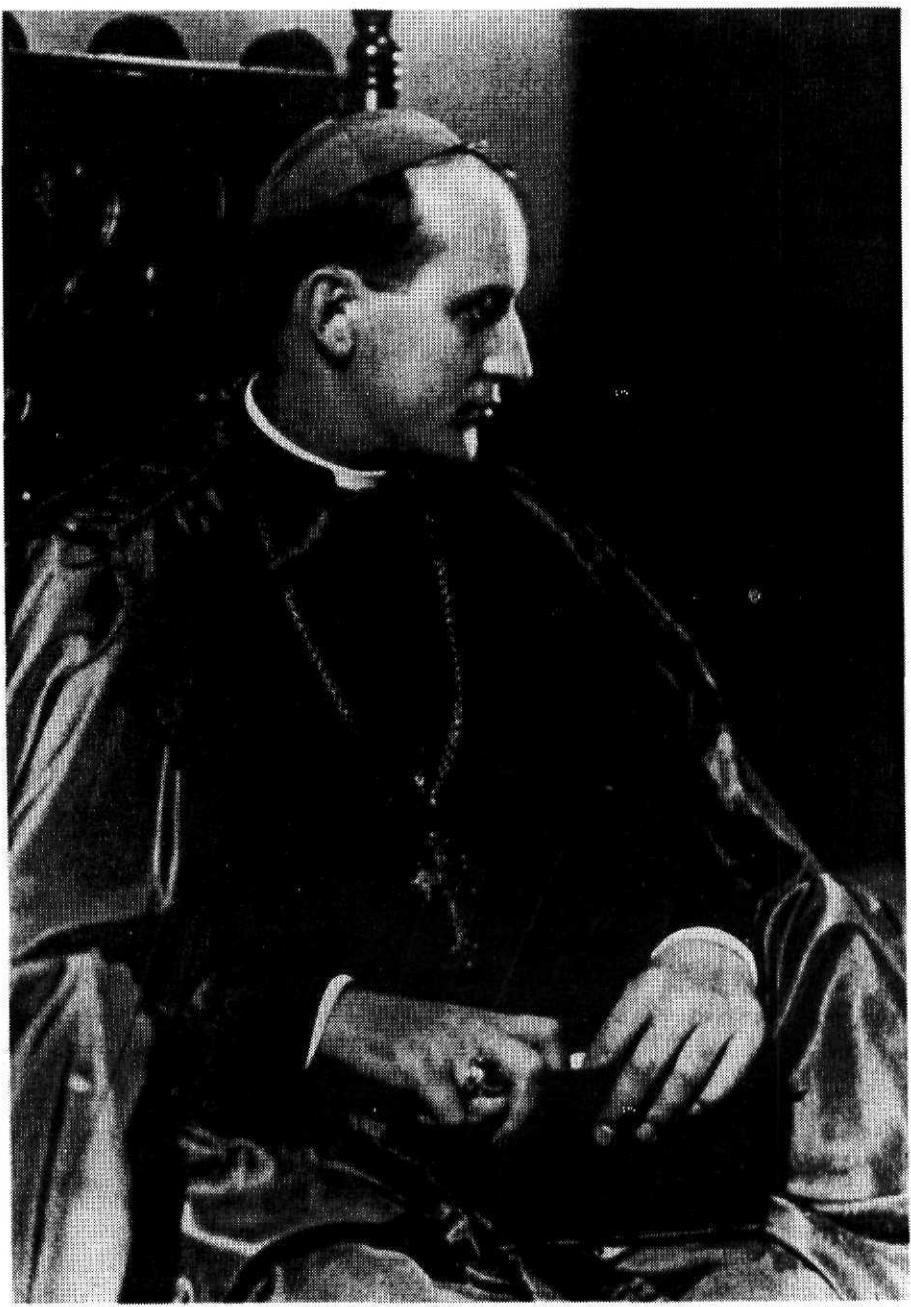
Postupak Crkve i crkvenih vlasti u stvari takozvanog prekrštavanja Srba možemo dijeliti na četiri perioda.

Čim je osnovana NDH, nastupio je u Hrvatskoj strašan teror. Ne možemo nijekati, da je među silnicima bilo i svećenika. No oni su se sami tim duhovno izdvojili od svoje Crkve i njezinog duha. Znalo se točno, tko je kakav i kome pripada: ovaj je od ovih, a onaj od onih. Odmah u početku teroristi su postavili pitanje prekrštavanja. Motivi njihovi nisu bili vjerski, služili su se sredstvima prisile, strašenja, tjeranja pravoslavaca, da traže prelaz.

Kakva je bila reakcija crkvenoga vodstva u toj prvoj periodi? Ono što je Crkvi svojstveno: ogledala se odmah, da vidi kanonske propise. Ali čini se, da je to imalo karakter dobivanja vremena, to jest zatezanje. Od maja 1941.

izlaze brojne okružnice o propisima prelaženja. Meni se čini, da se u njima ispoljava stara praksa Crkve: dobiti na vremenu. Slaje se to s oznaka reakcije, koja si nastoji pomoći ovako ili onako. Takovo državljenje Crkve bilo je kroz godinu 1941. do kraja.

Tu činjenicu utvrđuju i mnogi primjeri, koje smo imali pred sobom ovdje na raspravi. Čuli smo kako se kotarski predstojnik Velike župe Livac-Zapolje u Požegi tuži crkvenim vlastima, kako se malo mari za pitanje prelaza pravoslavnih na katolicizam, stavljaju zapreke i stvar odugovlači. To je tipičan primjer izvjesnog zavlačenja sa strane Crkve.

Drugi primjer imamo u pismu Dragutina Kambera, župnika iz Bosne, koji se u pismu na Pavelića 1941. tuži, da ovaj postupak prelaženja Srba na katolicizam sporo ide, da bi trebalo odabratи neki brži način. I Vatikan šalje opomene, da se pravoslavne Srbe i imovina ne smiju uzimati po katolicima, osim u slučajevima, kada svi ili velika većina dotičnih pravoslavaca prijeđe na katoličku vjeru.

//. *Perioda.* Taktika zavlaćenja stvari dobra je pod pretpostavkom, da se nalazimo u mirnim prilikama. Ali ja vas molim, da se duhom prenesete u ona vremena. Crkva čeka, da će ustaše odustati od proganjanja Srba. U međuvremenu, osnovana je od ustaških vlasti takozvana Ponova. Ista je slala misionare, svećenike na teren, da obavljaju posao predvođenja Srba na katolicizam. Sada je crkvena vlast počela stvar prelažnika uzimati u svoje ruke, išlo se zatim, da se ta Ponova razjuri, ili da se njezino djelovanje normalizira, kontrolira, da to bude u dostojnijoj formi.

Ovo se držanje može tumačiti na dva načina: ili, kako ga tumači optužba: kao pristajanje na ustaška nasilja nad pravoslavnima, ili kao tumačim ja, kao zavlaćenje i ublaženje. Zašto u slučaju sumnje izabrati najgore tumačenje? Ima toliko svećenika, koje narod voli i poštije, zašto pretpostavljati, da su i ovi sudjelovali u zločinačkim nakanama ustaša u pogledu Srba u Hrvatskoj. Izjavu o tom dao je i sam branjenik nadbiskup Stepinac, kad je izjavio, da prelaz na silu nije nikakav prelaz i da se išlo za tim, kako bi se našao stanoviti modus.

///. *Perioda.* Glave pravoslavnih Srba padaju, ljudi navaljuju, zaklinju: otvorite nam vrata. Svuda velika zabuna, kaos. Nitko se pravo ne snalazi u onom što se zbiva. Pokazalo se, da metoda odugovlaženja ovdje ne pomaže. Zato Crkva pristaje na prelaze, s namjerom da pomogne ljudima. Uz to se predlaže, da te prelaze dovede u sklad s kanonskim propisima. Evo, na pr., kako govorи okružnica od 2. III. 1942. o primanju na katoličku Crkvu.

"Prelaznik treba da vrši prelaz s čistom nakanom, bez nečasnih motiva, s vjerom u istinitost katolicizma. To ima da bude prvi i glavni motiv prelaza. Postoji li uprelazniku i drugi sporedni motivi, u koliko nisu grijesni, ne će smetati izvršenju prelaza". - Dakle, Crkva traži stanovito uvjerenje prelažnika, ali na neki način veli dušobrižnicima, neka ne smetaju onima, koji traže prelaz.

Sada dolazi *četvrti perioda* u kojoj sve to pada, i oni koji su prešli na katoličku vjeru, ipak budu proganjani, ubijani, bježe mnogi u šumu, jača se otpor srpskoga naroda.

Kakav je bio stav nadbiskupa Stepinca u predmetu prekrštavanja pravoslavnih Srba? Sve ono, što se zbivalo, srušilo se na ljude kao lavina, prvi mah svatko je računao, da se ubijanja i progoni neće ponavljati. Za drugu i treću periodu zajedno, kad i ne bismo to znali iz izravnih dokaza, držali bismo, da su i njegove namjere bile kao i namjere Crkve: da se ljude ne sili na prelaz, ali ako hoće, i kad traže, da ih se prima, jer se radi o životima ljudi. Tu onda dolazi ona konferencija biskupa u jesen 1941. i postavljanje odbora trojice biskupa za pitanje prelažnika. Imao sam u rukama spis, ali nisam mogao razaznati, da li se taj odbor trojice biskupa ikada sastajao, a i za tako zvani izvršni odbor nisam razaznao, da bi mnogo radio. Sigurno je, daje nadbiskup primio odgovornost, napose u dijecezi, gdje je on vrhovni nadzornik.

U trećoj i četvrtoj periodi vršili su se masovni prelazi, i premda je vidio, da su već neki prelažnici ipak ponovo šikirani, dopušta prelaze, da ih makar djelomično pomogne, iako se to ne može nazivati spašavanjem Srba.

Ja, nažalost, nisam mogao doznati broj prelažnika, kao ni broj ljudi, koji su ovako spašeni. Ja kao Hrvat htio bih se ponositi učinjenim dobrom.

Što je bilo u svijesti nadbiskupa, kad je vršio ta djela?

On je osjećao, da se to vrši pod silu, a opet htio je da čovjeka spasi, da nije baš po kanonskim propisima, ali s druge

strane stoji motiv čovjekoljublja, koji imade još veću težinu. Nastao je osobito teški konflikt u duši službenika Crkve između kanonskih propisa i filantropizma. Često se primalo sa svješću, da će se isti jednom ipak vratiti na svoju vjeru, kao što je rekao neki svećenik u Bosni: "Ja te primam, no ti ćeš vjerovati kao i do sada". Na koncu pa da i nije bilo drugo u svijesti, nego da se taj čovjek smiri, zadovolji.

Molim, da kod presuđivanja stvari imate u vidu, kako je ono doba postojalo fizičko, geografsko, organizatorno rasulo; postojali su konflikti motiva, nije se moglo uvijek gledati na principijelnost, trebalo je rješavati konkretnosti, živilo se i radilo i odlučivalo od časa do časa, postojali su najteži konflikti vrednota. Sada je lakše prigovarati, ali onda je bilo teško snalaziti se. Svaki čovjek, koji je tada htio da se učini nešto dobra, morao je ciniti i neko zlo.

Vojni vikarijat: Činjenica je, da je nadbiskup Stepinac preuzeo vojno vikarijstvo mjesec dana nakon što su bili vikarima po Paveliću imenovani pop Stipe Vučetić i Vilim Cecelja. Nadbiskup u tome nije mogao ništa promijeniti, oni su zapravo izvršavali tu službu. Baš u tome području bilo je najviše kaosa, nadbiskup nije imao te ingerencije. Nije on znao za pojedinosti, a kad je što saznao, strogo je uredovao: slučaj Brekalo, i još neki drugi. Ne može se govoriti o efektivnom učinu s nadbiskupove strane, jer je ingerenciju nad vojnim svećenicima vršilo ministarstvo vojske. Ja nisam mogao ustanoviti, koji od onih svećenika, kojima optužba inkriminira stanovite prekršaje, su bili pravi vojni svećenici.

Ne zaboravite, gospodo suci, da je nadbiskup Stepinac pomagao u ono vrijeme i spasio na smrt osudene oficire. Neću ovdje govoriti o pojedinim njegovim dobrim djelima, nego molim da imate u vidu sve ono što sam rekao i da na temelju svega donesete presudu.

SASTANAK PODRUŽNICE HDPZ ZADAR

Dne 3. ožujka 2001. održanje sastanak članova Podružnice Zadar, na kojem se raspravljalo o stanju u HDPZ-u pred više od trideset članova koji redovito dolaze na sastanke. Skup je vodio predsjednik Podružnice Zadar, koji je u svojoj uvodnoj besjeti rekao kako Udruga žrtava komunizma u svojim lažima i podmetanjima ne prestaje, već i dalje rovari protiv pojedinih istaknutih predstavnika našeg Društva, osobito protiv naših istaknutih čelnika Kaje Pereković i Jure Knezovića.

U razgovoru koji je tada poveden, više članova istaklo je zasluge u radu i doprinose naših čelnika u realizaciji prava bivših političkih zatvorenika, osobito ističući zasluge gosp. Jure Knezovića, koji predstavlja snagu našeg Društva i zbog toga je često meta napada protivničkih čelnika. Dataje puna podrška našim čelnicima s molbom da ustraju u radu na dobrobit političkih zatvorenika. Članovi su istakli nezadovoljstvo sporom isplatom naknade za dane provedene u zatvoru i traže od naše Središnjice da pokrene akcije kako bi se realizirao do kraja Zakon o pravima bivših političkih zatvorenika, a ne kao dosad, jer predstavlja mrtvo slovo na papiru. Članovi HDPZ-a u Zadru spremni su i na mirne prosvjede, kao i na korištenje svih demokratskih sredstava kako bi realizirali svoja prava. Članovi zadarske Podružnice HDPZ osvrnuli su se i na društveno-političko stanje u našoj zemlji dajući punu podršku Središnjem stožeru Domovinskog rata, te svi potpisujući peticiju u zaštiti svih sudionika Domovinsko-ga rata.

Bruno ZORIĆ

Tomislav PEĆARINA

KRIK

*Nikad ne znaš koliki je krug
onog što uporno oko tebe kruži
i koja zvezda samo za te sjaji,
da ti se za njom pogled živ ispruži.*

*Posvuda ceste, a nigdje znaka nema,
u beztrag idu svi tragovi lažni.
Ipak na kloni, vikni svoje ime,
iz buntovne duše pusti poklik snažni.*

*Jer život voli samo snažne ljude
i njih na dlanu pazi kao svoje,
a očajnici su ko slabe trske
ili na vjetru zanjihane hvoje.*

1944.

AFORIZMI

Srećko LAZZARI

Traže da držim riječ, a ne daju mi doći do riječi.

Lakše bi mi bilo očekivati svojih pet minuta, kad bih znao koliko je sati.

Čuvajte se gladnih. Oni su siti svega.

Traje li čovjek duže ako ga stalno držiš na "ledu".

Odkad je moja stranka propala, ja se više ne miješam ni u vlastiti život.

Najvažnije je uvjeriti narod da ono čega nema i ne postoji.

Kad su vidjeli da sam duhovit, tražili su da u Hamletu glumim duha Hamletova oca.

Uspomene Jozu Šarića (III.)

Predaja - dani patnje i stradanja

Pred večer toga 11. svibnja najednom smo raskrižju zakrčili put. Neke pozadinske jedinice dolazile su s desne strane, pa smo im morali oslobođiti prolaz. Tu sam video **Nikolu Šarića** iz Oglavka. Bio je još uvijek jako slab i nedovoljno opravljen od teškog ranjavanja. Vozili su ga u kolima, ali je Nikola ipak preživio patnje Križnoga puta i nakon rata se sretno vratio kući u Uskoplje.

Cijelu tu noć išli smo dalje, a tek smo se pred zoru zaustavili na velikom križanju, te malo odrijemali. Nakon doručka dobili smo zapovijed da popravimo odore i pritegnemo se, jer, kako nam je rečeno, nalaze neki generali koji će izvršiti malu smotru. Bio sam u pratinji zapovjednika naše Bojne, a uz nas tu su bile i brojne druge postrojbe, između ostalih i IV. Gorski zdrug. Tu sam, daleko od doma, prilikom pripreme za smotru susreo i svog stričevića **Antu Šarića — Centula** (bio je to ujedno i naš zadnji susret, jer se Centul, nažalost, poput mnogih naših suboraca, nakon rata nije vratio kući), te **Branka Kuštru**, učitelja s Kupresa, koji je tada bio nadsatnik i zapovjednik neke lovačke jedinice, a poznavao sam ga od ranije, iz prvih dana NDH, kada je Kuštro, kao uvereni ustaški aktivist održavao vatrene govore u uskopaljskom Hrvatskom domu kojima je nastojao pridobiti i oduševiti Uskopljane za hrvatsku državu i ustaški pokret.

Uskoro su stigli generali **Štancer**, koji je bio veoma star i bez ruke, te **Brozović**. Pozvali su zapovjednike svih postrojba koji su ubrzo vojsci prenijeli njihove zapovijedi. IV. Gorski zdrug imao je ići lijevom stranom, Kuštro sa svojim lovциma obližnjom kotom, a naša Peta teška školska bojna naprijed. Iznad Slovenjgradeca trebali smo se svi spustiti u polje i tu čekati daljnje zapovijedi. Naša bojna tada je stavljena pod zapovjedništvo Petoga gorskog zdruga.

Sutradan, 12. svibnja, spustili smo se u polje i, zauzevši položaje prema zapovjedni, čekali. Postrojbe su prolazile pored nas, a mi smo i dalje čekali. Satima. Postajali smo nestrljiviji, željeli smo što prije izvući se preko granice, na teritorij kojeg su nadzirali Saveznici. Nismo ni pomicali da bi jedna takva vojska, kao što je britanska, mogla donijeti tako monstruoznu odluku i pripadnike Hrvatskih oružanih

Piše:

Jozo ŠARIĆ

snaga, koji su im se, bitno je napomenuti, predali, izručiti našim krvnicima - partizanima.

"Ne ćemo se više ubijati!"

Idući dan, 13. svibanj bio je miran, a 14. na lijevoj strani naših položaja otpočela je borba. Imali smo dvojicu teže ranjenih. Iste večeri pristiglje jedna pomoćnajedinica PTS-a, krugovalne postaje, te jedan vod glazbenika. Zapovjednik im je bio stari satnik Horvat, od kojega smo prvi put čuli vijest da naše zapovjedništvo već pregovara sa Saveznicima.

Do podne 15. svibnja bilo je mirno, a poslijepodne se ponovo s lijeve strane začula pojedinačna pucnjava. Oko 15.00 sati pucnjava se je počela javljati i s desne strane. Bio sam naslonjen na prednjak, ali su metci počeli udarati u kuhinju, pa sam se bacio u obližnji jarak i tako se zaklonio. Malo kasnije, uvidjevši daje pucnjava sve intenzivnija, odlučili smo povući se iza jednogaa malog brežuljka, u malu uvalu, u kojoj nas nisu mogli gađati.

U jednom trenutku satnik Horvat rekao nam je da su se naši probili po lijevoj strani, te da je put prema Celovcu otvoren, pa dodao je spremajući se za pokret - i vi možete za nama. U isto vrijeme, pred nama, na desnoj strani, jedna skupina zrakoplovaca žestoko je uzvratila vatru napadačima, čime su, dakako, navukli na sebe jaku minobacačku vatru. Vidio sam u daljini da je jedna granata pogodila kola PTS-a koja su krenula naprijed. Čini mi se da su tom prilikom pogodeni glazbenici.

Nakon kratka vremena pucnjava se stisala, a onda su iz pravca Dravograda do nas došla dva konjanika, jedan ustaški i jedan partizanski časnik, noseći u rukama bijele zastave. Iz sve snage vikali su da prestanemo pucati. "Rat je završen. Ne ćemo se više ubijati, ne ćemo više prolijevati bratsku krv", vikali su, no, netko iz već spomenute skupine zrakoplovaca otvorio je vatru i obojicu ih ubio. Nedugo zatim iz istog pravca do nas je stigao jedan crni mercedes, u kojemu su bili opet jedan partizanski viši časnik i jedan naš zrakoplovni dopukovnik. I oni su, vozeći polako,

isturili bijele barjake, te nam, također, govorili da prestanemo pucati, daje rat završen, da se ne ćemo više ubijati itd.. Zrakoplovci, koji su bili jako razjareni, prevrnući su automobil, te ubili i ovu dvojicu miritelja.

Ubrzo, borbe su u potpunosti prestale. Naše snage koje su se nalazile na obližnjoj koti, osim prve bojne, sišle su i pridružile nam se. Pripadnici prve bojne koju je vodio poručnik Strukar, nisu pristali vratiti se, već su odlučili ići preko granice. Naš zapovjednik Tomislav Gržeta, inače Srbin, negdje iz okolice Obrovca, (u hrvatskoj je vojsci bilo dosta Srba - sa mnom je bio i Mladen, mislim da se preživao Vlasićević, koji je bio rođak Jovanki, Titova supruzi) prepričao je da se povučemo u obližnje vrtače, lijevo od ceste, te u nijima sačekamo kako će se rasplesti stvari na prostoru ispred nas.

Prve vijesti o masovnim pokoljima

U vrtačama, koje su se nalazile pored nekih mlinova, doista nas nisu mogli gađati niotkuda. Po vrhovima smo postavili mrtve straže, tako da nas je bilo teško otkriti. Jedno vrijeme s trojkom sam bio određen da pratim kretanje cestom. Te noći već su se počele vraćati kolone iz smjera Dravograda. O svemu smo mogli samo nagadati. Sprovodnici, koji su pratili kolonu, bili su rijetki i u tom momentu sve nam je izgledalo nekako bezazleno. No, druge noći u koloni je naišla jedna jedinica bugojanske bojne Bobanova zdruga, ija sam video da je vrag odnio šalu. Vratio sam se u postrojbu i o svemu izvjestio zapovjednika, ali i on je bio neodlučan, pa me je ponovo poslao da pratim što se zbiva na cesti.

Sve to vrijeme do nas su stizale samo poluinformacije o zbivanjima na prostoru ispred nas i, kako to obično biva, počelo se pričati svašta. Treće večeri jedna od trojki, vrativši se iz ophodnje, ispričala nam je tužnu priču o tome kako je jedna kolona odvedena s one strane Drave, prema Mariboru. Ista trojka donijela je i prve vijesti o masovnim ubojstvima. Čuli su daje jedna cijela jedinica ustaša, uglavnom neiskusnih mladića, pobijena. Pričalo se da je komesar 51. vojvodanske partizanske divizije naredio nekomu kapetanu Ješiću, da mlade zarobljene vojnike sve pobije, a stare da uputi kućama, a tko od njih do

kuće doista i dođe, doda je, neka mu narod sudi.

Unatoč svemu, iste večeri i mi smo odlučili prekinuti neizvjesnost, dogovorivši se da se ujutro predamo prvoj partizanskoj jedinici koja nađe.

Sljedećeg jutra pronašla nas je neka jedinica sastavljena od partizana iz okolice Tuzle. Odložili smo oružje, anaši pratitelji poveli su nas ka Slovenj Gradecu. Partizani su u početku bili jako ljubazni, čak su nam sugerirali da zadržimo osobno oružje. Mene i jednog Slovence htjeli su zadržati kod sebe; Slovenci kao kuhara, a mene kao intendanta, no, ja se nikako nisam htio razdvojiti od svojih prijatelja, pa sam pobegao, a za mnom je uskoro dotrčao i Slovenac. On je bio negdje iz okolice. Nijemci su ga 1941. godine protjerali u Slavonski Brod, pa je tako dospio u našu bojnu.

"Osloboditelji" pljačkaju zarobljenike

Kad smo ih sustigli, vojnici iz naše kolone bili su postrojeni na nekoj livadi. "Ljubazni" pratitelji zapovjedili su im da se skinu, a onda su za sebe uzimali sve vrjednije stvari. To me je navelo da se priključim začelju, gdje sam odmah izrezao svoje, inače prilično očuvane, cipele. Napravio sam svojevrsne sandale, bojeći se da bi mi cipele, da su ostale cijele, naši pratitelji oduzeli. Iz telećaka sam izvukao šatorsko krilo, te nešto kuna i drugih sitnijih stvari stavio u torbu i odozgo stavio prljave šufterice. Remenjem sam utegao cipele, a na meni su već odprije bile prljave, umazane mehaničarske hlače, pa sam izgledao izuzetno jadno. Pljačkaši su došli i do mene, pogledali me i, vidjevši da se od mene nema što uzeti, otišli. Kad su odmakli malo dalje, iz bačenog telećaka izvukao sam i jednu talijansku zrakoplovnu kabanicu i stavio ju u torbicu ispod šufterica.

Odatle smo krenuli za Slovenj-Gradec u koji smo došli 18. svibnja navečer i u njemu ostali do 21. svibnja. U vojarnama je bilo mnogo zarobljenika, a među njima i velik broj časnici do čina dopukovnika. Tu smo susreli i njemačke vojnike koji su, budući da smo mi bili pod njemačkim zapovjedištvom, bili u našoj jedinici, ali su nas napustili još 8. svibnja u Prečkom. Iako su 9. svibnja odložili oružje, partizani su ih zatvorili. U slovenjgradečkim vojarnama kukali su i kajali se zbog toga što se ranije nisu izvukli preko granice. Ovako, ostali su u ropstvu u kojem im je budućnost bila krajnje neizvjesna.

Od hrane smo dobivali tek pomalo rijetkog graha i katkad po komad tvrdoga kukuruznog kruha. Zarobljenici nisu prestajali pristizati. Govorilo se da nas ima preko 12 tisuća. Uskoro je počeo popis i odvajanje mlađih zatočenika. Nisam mogao zaključiti o čemu se radi: izdvajaju li mladiće za stratište ili, pak, kako se govorilo, za vojsku. Zarobljeni časnici odvedeni su na saslušanje s kojeg se više nisu vraćali. Kako su prošli i gdje su završili, ne znam. Po svemu sudeći, većina ih je ubijena.

U jednom trenutku došao mi je Toma Škegro iz sela Okolišća kod Bugojna, kojeg sam poznavao, i predložio mi da bježimo preko granice. No, iako sam pristao na njegov prijedlog, nisam došao na dogovoren odredište. Toma je, zajedno s grupom drugih zatočenika, doista i pobegao, ali su ga na putu prema granici uhvatili partizani, pa je ponovo uključen u neku od brojnih kolona smrti. Ipak, srećom, živ se je vratio kući proživjevši svoj Križni put.

Dne 21. svibnja postrojili su nas i poveli ka Celju. Ostali smo iznenađeni kad smo vidjeli da se među našim sprovodnicima nalazi i Asib Džambo iz Vlasenice, koji je dojučerašnjeg izdvajanja bio zarobljenik, jedan od nas. U početku smo putovali mirno i polako, no, već iza deset sati tjerali su nas da trčimo i da brzo hodamo. U jednom trenutku, prolazeći pored vode koja je izvirala pokraj puta, sagnuo sam se i htio se napititi, ali je Atif Vele iz Batuše zavikao na mene da to ne činim. Sprovodnik koji je jahao na konju već je bio uperio cijev svoje strojnice u mene s očitom nakanom da me ubije. Srećom, ja sam bio brži, udario sam ga po strojnicu i ona je opalila po njegovim nogama. Brzo sam pobegao duboko u kolonu, a tek kasnije, kad me sustigao, Atif mi je rekao da je mladog sprovodnika rafal presjekao po pola. Još dugo smo pješačili slušajući psovke neke slovenske partizanke, razaznavajući pritom samo neke riječi: prokleti hudič, krvnik, Bosanac itd..

Cijelo vrijeme puta do Celja bio sam vrlo nemiran. Osjećao sam se malaksalo, kao da me je izdala snaga, a sprovodnici ni u jednom trenutku nisu smanjivali tempo. Cijelog dana putovali smo usiljeno, bez ijednog trenutka predaha, a oni koji i to nisu mogli izdržati pa su kojim slučajem zaostali iza kolone ili, pak, izišli iz nje, bili su jednostavno, kao pseta, pobijeni. U Celje smo stigli kasno u noć. Utjerali su nas u neke velike ulice na kojima smo zanočili. Gladni i iscrpljeni, popadali smo po pločnicima i na njima, mada smo bili mokri od znoja, pozaspali. Pred zorou nas je, jednog

po jednog, budila hladnoća. Bio sam jako gladan, pa sam krenuo ulicom, među zarobljenike, ponijevši sa sobom nekoliko cigareta, nakan zamijeniti ih za kruh ili bilo kakvu drugu hranu. Oprezno sam se kretao sredinom kolone, pazeći da ne izidem iz kruga. Najednom prozoru, u maloj sporednoj ulici, odjednom sam opazio nekog starca kojega je gomila bijednika pod njegovim prozorom veći dio noći, očito, držala budnim. Prišao sam mu i tiho ga zamolio da mi da nešto kruha, a u zamjenu sam mu ponudio cigarete ili nekoliko kunkskih novčanica, koje sam još imao sa sobom. Nešto je mrmljao na slovenskom, no na kraju mi je ipak dao malo kruha i paketić cibuka (dvopeka). Brzo sam se vratio na svoje mjesto, a kad su me moji prijatelji i suputnici ugledali odlanulo im je. Branko Zeko iz sela Paloča kod Uskoplja, rekao mi je: "Šariću, neće *tvoji* (mislio je na moje "vragove koji mi nisu dali mira") od tebe. Smiri se i zahvali Bogu što si jučer izmakao smrti." Mislio je, dakako, na dođađaj sa sprovodnikom koji je bio uperio cijev u mene. S nama je bio i naš vojni kapelan. Kruh smo podijelili, a svatko je dobio i po dvije kocke cibuka. Nešto cibuka ostavio sam za kasnije, za krajnju nuždu.

Ubrzo smo dobili zapovijed za pokret, te smo krenuli prema Zagrebu. Prošli smo Zidani Most i ono mjesto na kojem su, dok smo se povlačili, eksplodirali vagoni sa streljivom. I čim smo prošli to zlozretno mjesto, naišli smo na novu nesreću. Tu nas je, naime, dočekala jedna jedinica po zlu poznate 17. prozorske muslimanske (?) brigade. Među ostalima u toj jedinici bilo je i mnogo naših susjeda iz Uskoplja: Atif Abazović, Ibrahim Abazović, Mustafa Dadić, Hilmo Zulum, Mustafa Geko, Avdo Filipović...

Krvnici sijeku glave

Ova jedinica raspoređila se je cik-cak oko ceste. Tukli su i ubijali onoga tko im je došao do ruke. Mrtvi i ranjeni ležali su po cesti, tako da se nije moglo proći. U jednom trenutku došlo je do zanimljivog, ali tragičnog susreta kakvih u tom kaotičnom vremenu nije bilo malo. Naime, jedan od zarobljenika iz kolone obratio se svom poznaniku koji je bio među partizanima, a s kojim je, kako sam kasnije doznao, zajedno bio u istoj, ustaškoj postrojbici, misleći da će mu ovaj pomoći i spasiti ga. No, novopečeni partizan uhvatio je toga svog dojučerašnjeg prijatelja za kosu, a oko njih su se sakupili i drugi. Nastala je gužva, a nas nekoliko smo iskoristili prilično i provukli se bez posljedica kroz redove

smrti 17. prozorske muslimanske brigade. No, dok smo se provlačili, ispred nas je, na cestu, pala kosa i dio glave koju je trenutak ranije držala krvnička ruka.

Kasnije, kad smo prošli snage pakla i kad samo se uspjeli barem malo primiriti, jedan od zarobljenika, neki Franjić iz Viteza, kojemu se ne sjećam imena, rekao je: "Onaj balija od Gornjeg Vakufa ubi našeg Antu, a bili su zajedno u Francetića legiji i bili su veliki prijatelji". Novopečeni partizan, poput mnogih sličnih njemu, počinio je taj zločin samo zato da se dodvori svojim novim gazzdama, te zbog straha da ga dojučerašnji prijatelj ne bi otkrio. Svjedoci su bili nepoželjni.

Došli smo do neke rijeke i ispod mosta dobili vrijeme za predan. Skupljali smo se po skupinama poznanika još uvijek uplašeni od pakla kroz koji smo prošli. Previli smo ranjenike, dakako one lakše i one koji su bili pokretni, jer su nepokretni ostali iza nas ležati u prašini, čekajući trenutak kada će ih netko iz te zločinačke postrojbe hladno, kao da se radi o psima, jednostavno ubiti.

Niko Jurleta, moj prijatelj i susjed iz sela Bistrice kod Uskoplja, našao je u žbunju jednu vreću umjetnog sira, pa smo se uspjeli malo i okrijepiti. Sirje bio uprahu, no voda je bila blizu pa smo ga uspjeli spraviti.

Naš odmor ubrzo je pokvario Atif Vele iz Batuše kod Uskoplja. Dotrčao je sav zadihan i rekao Tufiku Brici iz Uskoplja da se svi skupimo, jer nas zove Avdo Filipović. Tufik mrzvoljno krenu zovnuvši mene i Niku Jurletu da podemo s njim, da ne bi išao sam. Hamdija Mavraković, također iz okolice Uskoplja, u tom je trenutku zaplakao moleći nas da ne govorimo Avdi Filipoviću za njega, jer je, rekao je, jednom dok su bili dječaci on istakao Avdu, a ovaj mu je zaprijetio da će, kad ode u vojsku, donijeti pušku i ubiti Hamdiju. Nenormalno stanje u kojemu smo se nalazili vratilo je u Hamdijino sjećanje davni događaj, i sad ga je, u novim okolnostima, to sjećanje ispunjavalo smrtnim strahom.

Avdo Filipović je, inače, bio u ustaškoj vojnici i tek početkom 1943. je otiašao u partizane. Hamdija Mavraković bio je mlađi, pa nije išao ni u jednu vojsku. Tek su ga 1944. Nijemci skinuli s kola u žlibu, otjerali u Njemačku, te mobilizirali u SS trupe. Kapitulacija ga je zatekla u Njemačkoj i on je, na kraju, nekako dospio u našu tužnu kolonu.

Pošli smo za Atifom koji nas je doveo do šume u kojoj je bila jedna jedinica 17.

prozorske brigade. Avdu Filipovića do tog trenutka nisam poznavao. On je odmah počeo razgovarati s Tufikom, a Atif je stalno upadao u njihov razgovor pitajući za brata Jusufa, te se interesirajući za ostale ljude koji su bili u partizanima. Filipović mu je u jednom trenutku odbrusio: "Ima s nama mnogo ljudi, ali nema neljudi kao što ste vi. Vaši su na Pidrišu sa Gegonom". Mislio je pri tom na nekog Gegana, ustašu iz Rame, koji se još dugo nakon rata krio od partizana u šumama oko Pidriša. Na moju sreću, k nama je došao i Muhamer Mavraković Huškanov, moj školski kolega. Pozvao me je na stranu i rekao mi da se nikomu ne javljamo, jer, rekao je: "Svi ovi traže da koga ubiju, svi su već okrvavili ruke do lakata. Čuvajte se i šutite", savjetovao mi je Muhamer ponovivši isto kasnije i Tufiku.

Vratili smo se našoj koloni psujući Atifa. Kud ga vrag nosi, govorili smo, zar mu nije dostajutrošnjih zbivanja. Niko Jurleta ga je, čak, udario šakom za vrat, vičući da ćemo zbog njega i njegova Jusufa pogubiti glave. Atif nije bio naklonjen partizanima, ali kad je čuo da mu je brat Jusuf u 17., želio ga je pronaći. Nije mogao shvatiti da su neki od od naih susjeda iz Uskoplja prelaskom u partizane mogli postati takvi zločinci. Dogovorili smo se da se više nikomu ne javljamo i da nitko ni za koga ništa ne govori.

Primicala se noć. Zločinci iz 17. bili su blizu, pa nas je hvatao strah, osobito ako bi se vratila ona jutrošnja jedinica. Srećom, odjednom smo dobili zapovijed za pokret prema Zagrebu. Primjetili smo, da su nas pratili sasvim drugi sprovodnici, a uskoro se pronio glas da nas sada prate krajšnici, Huskina jedinica od Kladuše. Lagnulo nam je. Išli smo polako, još uvijek u sebi psujući Atifa i njegova Jusufa. Razmišljali smo, dakako, i o onima koji su ostali iza nas.

Dok smo tako hodali, ne razgovarajući mnogo, zabavljeni svatko svojim mislima i svojim strahovima, netko mi je spomenuo da je jutros kod Zidanog Mosta vidio prateću četu 17., kojom je zapovijedao Ibrahim Abazović zvan Žilo iz Bistrice, a netko je nadodao da je video i Aliju Zahirovića iz sela Grnice, te Atifa Abazovića, također iz Bistrice.

U jednom trenutku pored nas je naišao jedan stariji partizan jašući na konju. Bio je očito neki zapovjednik. Tješio nas je blagim riječima: "Polako momci, nikog se ne bojte". Pokušavao je započeti razgovor s nama, nudio nam duhan iz nekakve kožne vrećice. Vidio sam kako je izvukao i komad kruha iz šarpelja koji je visio na

konju i podijelio ga zarobljenicima. Takvim svojim odnosom ovaj blagi čovjek naprsto je stršio iz gomile strvinara koja nas je pratila.

Pješačili smo cijele noći, lagano, s kratkim odmorima, po nekim nepoznatim putevima koje ja do tada nisam poznavao, a ni mnogi drugi oko mene. Niko Jurleta mi je rekao da idemo nekud kroz Žumberak. Njemu je to područje bilo poznato, jer je po njemu ratovao. Niko je, inače, dragovoljno, otišao iz naše bojne u SS trupe. Kapitulaciju Njemačke dočekao je u Zagrebu, te je s mnogim drugim hrvatskim vojnicima koji su bili u njemačkim posrojbama, priključen hrvatskoj vojsci. Tako se Niko ponovno našao u našoj bojni.

Ujutro smo se malo umili i pritegnuli odore najednom brežuljku, a potom krenuli jednom dolinom. Mogla je biti nedjelja, 23. svibnja. Narod je u kolima ukrašenim zastavama išao nekamo na neki zbor. Jurili su i pjevali partizanske pjesme koje su nam razdirale utrobu. Bilo nam je nepojmljivo da netko, uz to još i Hrvat, može pjevati pjesme koje slave i veličaju jednu vojsku, u trenutku dok ta vojska, tu pred njihovim očima, čini nevidene zločine prema zarobljenicima koji su, uz to, i njihovi sunarodnjaci. Prošavši slavljenike, stali smo i malo se odmorili. Jedan od naših sprovodnika govorio nam je da su prošli najernji dani, da se više ne bojimo, da ćemo doći kućama i da se onaj tko nije kriv, nema za što bojati. Stvorena je demokratska vlast koja će osigurati prava svimaunovoj Jugoslaviji, govorio je...

Navečer smo stigli u Samobor. Zanoćili smo ispod crkve, u nekom parku. Sprovodnici nas te noći nisu uznemiravali, a ni ujutro nas nitko nije dirao, niti smo dobili ikakvu zapovijed za pokret. U dnu parka, uz cesta nalazila se jedna trafika. Iskoristio sam samoču čovjeka koji je radio i ponudio mu cigarete u zamjenu za dvopek, na što je on pristao, tako da smo ponovo bili opskrbljeni s malo hrane. Kako smo od tada bili podijeljeni u manje skupine, dvopek smo podijelili ja i Atif, dok je Smajo Bukarić iz Batuše bio iznemogao, pa je odbijao čak i dvopek.

Pred samu večer preuzeли su nas domaći partizani i izveli nas napolje, koje se pruža od Samobora prema Zagrebu, s desne strane ceste koja vodi za Zagreb. Cesta je bila uzvišena iznad polja, tako da su nas naši sprovodnici lako mogli nadzirati. S druge strane polja nalazilo se neko naselje, ali toliko daleko da nismo smjeli ni pomisliti da idemo u njega. Na tom polju ostali smo tri dana. Hranu nismo dobivali, pa je nastupila velika glad. Namaje

dobro došao dvopek kojeg smo imali, ali je i njemu uskoro došao kraj. Treće noći Atifu su, dok je spavao, iz telećaka ispod glave ukrali sav dvopek. Netko nas je valjda vidoio dok smo jeli, pa je sačekao povoljnju priliku i ukrao ga.

Milosrdne velikogoričke žene

Sljedećeg dana smo, srećom, krenuli prema Velikoj Gorici. Veselilo nas je da se krećemo kroz naselja, jer su žene bile dobre, pa su nam davale hranu. U Svetoj Nedjelji naišli smo ispred jedne kuće pred kojom je, ispod ceste, sjedio čovjek sa šeširom na glavi. Izgladnjeli zarobljenici tražili su hranu. "Šeširlija" je pitao zarobljenike od kuda su, a kad je čuo da su iz Bosne, pozvao je ženu i rekao joj: "Daj im taj njihov kruh". Uskoro se na vratima pojavila žena noseći pušku. Ustuknuli smo, preplašeni i preneraženi zbog stravične nakane čudnog domaćina da puca na nas samo zato što smo molili kruha. Pitao sam se što raditi. Ako ništa ne učinimo, bilo je očito, pobjeđnjeni domaćin će nas pobiti. Odjednom, uzeo sam jedan kamen i ne razmišljajući mnogo pogodio "šeširliju" u glavu. On je odmah pao, a ja sam brzo pobjegao u kolonu. Iza mojih leđ nastala je velika gužva. Sprovodnik je skinuo strojnicu, nakan pucati u mene. Međutim, Tufik ga je, videći to, udario po vratu i on je pao. Za to vrijeme ja sam već daleko pobjegao kroz kolonu.

Kasnije kad se sve smirilo, Atif mi je ispričao što se sve dogodilo, jer ja, bježeći, nisam mogao sve vidjeti. No, bilo kako bilo, rekao je Atif, "da ti nisi u brzini udario 'šeširliju', on bi ubio jednog, amoždai više zarobljenika, a da Tufik nije udario sprovodnika, on bi ubio tebe, a vjerojatno i još koga u onoj gužvi". Bez obzira na situaciju u kojoj smo se nalazili, nismo se htjeli prepustiti sodbini, a ova zgoda pokazuje i koristi od takvoga našeg pristupa. Tufik, Niko i ja smo se od tada dogovorili da se držimo uvijek zajedno i da jedan drugoga štitimo. Tufik je bio izuzetan momak. Imao je uza se štap od nekoga tvrdog drveta, koji je nosio pod dugom bluzom. Tufik je bio jak, pa je onaj koga bi udario teško ostao na nogama. No, uza sve imali smo sreću daje sprovodnik kojeg je udario bio domaći partizan koji nije tražio osvetu.

S prvim mrakom ušli smo u Veliku Goricu. Nas nekoliko krenulo je sporednom ulicom, u nadi da ćemo naći nešto hrane. I doista, ubrzo smo naišli na neku kuhinju s pekarom u kojoj su, srećom, radili sami zatočeni domobrani. U prvi mah smo se

uplašili, ali su nas oni ubrzo osokolili. Rekli su nam da se ne bojimo, te nam dali nekoliko kukuruznih kruhova kojima smo napunili svoje torbe. Malo zatim, izveli su nas na glavnu ulicu i mi smo se priključili koloni, kao da se ništa nije dogodilo.

Kolonu su skrenuli na tržnicu. Neki civili su pitali za poručnika Tomerlina. Mislimi smo da su to mještani Hrvati i da će nam pomoći. No, na žalost, bili su to zadjeni partizani i, kad su našli poručnika, počeli su ga zlostavljati i tući.

Na tržnici smo prenoćili. Ujutro smo dobili čak i čaj za doručak, a nakon doručka počeo je popis i grupiranje zarobljenika po vojnim okruzima. Naša grupa zarobljenika iz Travničkog okruga bila je, po svoj prilici, najbrojnija. Iz kolone su odvojili zarobljenike iz Zagorja i Slavonije, pa smo ostali samo mi iz Bosne i Hercegovine.

Na istome smo mjestu zadržani tri dana. Malo smo predahnuli i okrijepili se, jer smo dobivali čak dva obroka dnevno: ujutro čaj, a u podne rijetki grah ili, bolje reći, vruću vodu u kojoj je plivalo nekoliko zrna graha. No, žene su bile jako dobre i donosile su hrane u obilnim količinama, a uz to, stražari su bili također domaći ljudi, koji nisu ometali žene da nam pomažu. Vjerojatno i danas žive mnogi ljudi kojima je u životu sjećanje milosrde velikogoričkih žena i koji njihovu pomoć pamte kao svjetlu točku u tamnim vremenima kraja drugoga svjetskog rata.

Muslim da je bila nedjelja, 28. svibnja, kad nam je zapovijeden pokret prema Sisku. Hodali smo prilično žustro, ali je do iza podneva bilo podnošljivo. Nije bilo nikakvih nezgoda, a mi smo bili relativno odmorni. Međutim, kada smo došli do raskrižja na kojem se odvajao put za Petrinju, dočekali su nas banjiski Srbi koji su postavili kola oko ceste u poznati cik-cak raspored. Zarobljenike iz kolone koja je morala proći kroz tako postavljenu zasjedu tukli su bičevima za konje (kandžijama). Približavajući se kolima, razmišljali smo kako proći sa što manje udaraca, a onda je odjednom, kad smo već došli do seljaka, Tufik iz kola izvukao stupac i počeo mlatarati njime prema seljacima. To su uskoro učinili još neki, tako da smo prošli s minimalnim batinama.

Primakli smo se već Sisku, a kolona je poslije ovakvog "dočeka" još uvijek bila uznemirena. Napokon, ušli smo u Sisak i krenuli desno kroz grad. Uskoro smo stigli do nekog prostora omeđenog zgradama, u koji su nas zatvorili. U tom prostoru zatekli smo logoraše koji su ranije bili spro-

vedeni. Prepoznali smo neke momke iz bugojanske bojne Bobanova zdruga. Bilo ih je mnogo. Sjećam se Franje i Blaška Pišlića iz Vilić Polja, Stipe i Jure Slipca s Mošćana, Pere Barišina (Budimira), također s Mošćana i mnogih, mnogih drugih. Sve su to bili momci iz sela oko Uskoplja.

Prve noći u Sisku nismo imali mira. Mnogi od onih koje smo zatekli bili su premlaćeni do iznemoglosti, iznakaženi i krvavi, te nas je to što smo vidjeli kao i priče logoraša koji su svih od reda govorili sve najgore o postupcima partizana, jako uznemirilo, i doista, krvnici su uskoro i došli. Počeli su najprije premetati stvari i tražiti bilo kakvu vrjedniju stvar koju bi mogli uzeti za sebe. Kod koga bi našli nešto vrijednije, oduzeli bi mu to, a on bi uz to bio i premlaćen. Zapravo, tukli su sve odreda. Cijelu noć nitko od nas nije mogao oka sklopiti, stalno smo bili maltretirani, a ujutro smo mi, koji smo došli večer ranije, dobili zapovijed da se spremimo za pokret, dok su oni koji smo zatekli u Sisku imali i dalje ostati. Neke od njih, koji su bili iz Uskoplja, a koji su se mogli kretati, poveli smo sa sobom. S nama su krenuli Dane Zeko s Paloča, Mato Kartalić i Tadija Plejić, također s Paloča, te Ljuban Šekerija iz Volara. Od momaka iz Bobanova Bugojanskog zdruga koji su ostali u Sisku nitko se, osim Pere Barišina, nije vratio kući. Pero je, kako je kasnije sam pričao, imao sreću da je uspio pobjeći s kamionom kojim su ih partizanski zločinci vodili na strijeljanje.

Jedno vrijeme išli smo polako, a kad smo odmakli od Siska ubrzali smo tempo. Oni koji su poznavali krajeve kroz koje smo prolazili, rekli su da idemo prema Popovači. Nismo imali nekih većih problema sve dok se nije primakao mrak. Tada je postalo grozno. Banjiski zlikovci koji su nas sprovodili počeli su, naime, s prvim mrakom, ubijati zarobljenike na začelju kolone. Kad je u potpunosti smrklo, tjerali su nas da idemo sve brže i brže, ponavljajući nam da su za one koji ne mogu izdržati tako brz tempo osigurali kola koja idu iza kolone. Dakako, svatko tko bi imalo zaostao, bio bi jednostavno ubijen, te bi se na taj način pridružio velikom broju brutalno poubijanih, koji su ostali zauvijek ležati na putu od Siska do Kutine.

(nastavit će se)

MOJA DIONICA KRIŽNOG PUTO

Piše: Branka ŠARGAČ

Moj križni put počeo je 6. svibnja 1945., kad smo kao pripadnice Ustaške mладеzi organizirano krenule prema Sloveniji. Do Celja smo došle vlakom, a dalje — kako se tko snašao. Imale smo sreću, jer smo na putu srele naše Varaždince kojima smo se pridružile i zajedno s njima seljačkim kolima krenule u nepoznato. Ceste su bile zapriječene vojskom, civilima, ženama s djecom, mlađešu i starcima, koji su u ogromnim masama kao pješaci ili na motorima i kamionima kretali naprijed. I mi smo doskora napustili kola i krenuli pješice, jer smo se tako lakše probijali. Put nas je vodio prema Ljubelju i dalje preko Karavanki u Austriju.

Došli smo do jedne velike livade pokraj naselja Viktring gdje su nas prihvatali Englezi. Tu smo ostali na otvorenom prostoru 8 do 10 dana, i sjećam se kako smo na blagdan Duhova u engleskom logoru prisustvovali sv. misi, gdje smo usrdno zahvaljivali Bogu što smo se spasili. Tada nismo ni slutili što će se doskora s nama dogoditi.

U logor su počeli dolaziti kamioni na kojima su odvozili vojsku i civile, pod izlukom da se ide u Italiju u Udine. Mi smo došle na red za nekoliko dana, sretne jer ćemo biti smještene na sigurnom mjestu. Zaustavili smo se na jednoj željezničkoj postaji gdje su nas utovarili u vagonе koje su odmah zatvarali da ne bi netko od nas pokušao pobjeći. Vlak je krenuo u nama nepoznatom pravcu. Negdje oko 5h ujutro otvorila su se vrata vagona i ugledali smo partizane sa strojnicama. Oni su tražili da iz vagona izađu generali. I zaista je izašlo 7 osoba u civilu. Mi nismo ni znali koga imamo među sobom, jer su svi oni bili u civilu. Nakon nekog vremena ponovno su se otvorila vrata i straža je zatražila još jednog generala. Čak su nam zaprijetili, ako se dotični ne javi, da će isprazniti cijeli vagon. I ovaj posljednji general se predao.

Po tome se vidi da su partizani znali tko je u vagonima, jer su im Englezi dali popis i sve zajedno su nas "gentlemanski" predali u ralje krvnika. Oko 8h otvorila su se ponovno vrata vagona i morali smo svi izaći. Tada smo vidjeli da se nalazimo u

željezničkoj postaji Kranj. Partizani su nas postrojili i počeli pljačkati. Pokupili su sve dragocjenosti, a otimali su i odjeću i obuću ako im se svidjela.

Krenuli smo u logor u Kranju, koji je bio pun zarobljenika, a na drveću ni jednog lista. Gladna masa jadnika, nekoliko dana bez kruha i vode, sve je obrstila.

Nas su smjestili ispred baraka, jer drugdje nije bilo mjesta, i tu smo na zemlji proveli noć. Popisali su nas, i drugi dan jedna skupina logoraša - zarobljenika krenula je pješice na put. Zaustavili su nas kod Št. Vida (Šentvid) kraj Ljubljane (veliki kompleks biskupskih dobara sa zgradom sjemeništa). Na tome golemom prostoru zarobljenici su bili stisnuti jedan do drugoga kao sardine u kutiji.

Nas su smjestili u jednu prostoriju te velike zgrade, punu žena, djevojaka idjece. Jedva smo našle malo mjesta kod ulaznih vrata. Prostorije u zgradili, kao i podrumi, sve je bilo puno jadnih ljudi. Dostaje bilo Varaždinaca, vojnih i civilnih osoba, i sjećam se da su pred vratima logora stajale garniture teretnih vagona koje su stražari sa strojnicama punili uglavnom mladim muškim svjetom.

Vlakovi su tada jedan za drugim odlazili u nepoznato. Svake večeri u veliko dvorište logora dolazili su kamioni na koje su također tovarili jadne zarobljenike.

Stražari su nam govorili da ih vode na rad u tvornice, a kasnije smo doznali da su svi oni završili u Kočevskom Rogu.

Nekoliko dana nakon toga i nas, pretežno žene i djevojke stjerali su u vagonе i vratili u logor Maksimir u Zagrebu.

Opet su slijedili popisi i nakon tjedan dana pustili su nas kući.

Ali naš križni put tada nije završio, jer kada smo se vratile u Varaždin, tata je već bio u zatvoru i ubijen je 13. srpnja 1945.

Sestra i ja odmah smo drugi dan nakon povratka uhićene, za mjesec dana osuđene, i odvedene na prisilni rad u logor Kalinovec kraj Maruševca, zatim u logor Šaulovec. Posljednja postaja bio je logor Stara Gradiška.

Slavko Čamba

ZEMLA MOJA

*Zemla moja, gda boš srečna bila
da te bode cenila družina.
Jel boš i gda pravdo dočekala
svoje dece, kaj im treba dala?!*

*Zemla moja, ratom porušena
dečica so tvoja skrvarena.
Dej im ono kaj so zasluzili
zakaj so se vu boju borili!*

*Zemla moja, svetina z oltara
što se s tebom denes tu, vupravlja?
V naše hiže, sad smo sami svoji
zakaj tuđin življenje nam kroji?!*

*Zemla moja, bogca, bogatara,
vlastelina denešni vladara.
Žmeko delo a gurava plača
zakaj kmetstvo – nazaj nam se vrača?*

*Zemla moja, ma kaj došlo, bilo
denes, zutra, pošteno il krivo.
Ti si takva kakvi so Hrvati
zakaj, zato – jer so oni takvi!*

*Se trebajo, a malo delajo
- popraviti postel si ne znajo!*

SJEĆANJA NA KRIŽNI PUT

Roden sam dana 25. studenog 1929. u Srijemskoj Mitrovici u obitelji Svetec od oca Valentina i majke Marije rođene Jug, kao četvrti sin.

Osnovnu školu završio sam u Zenici 1940. i polagao prijamni ispit u Franjevačkoj gimnaziji u Visokom, koji sam položio i bio primljen u gimnaziju. Međutim, nešto radi školarine, nešto zbog moje volje, nisam se upisao, nego u Građansku školu u Zenici, gdje sam završio dva rezreda i počeo treći, a onda oca premještaju u Staru Gradišku. Nakon kratkog vremena, otac je ponovo premješten u Mitrovicu i ondje me dao na stroj obravarski zanat. Tu sam položio završni ispit 1944. Uskoro smo morali krenuti iz Mitrovice, jer je moj otac kao službenik Kaznionice znao, da je najbolje da nas odande otpremi. Kroz Srbiju se približavala Crvena armija s partizanima i znalo se, da se Hrvatima dobro ne piše. Otac odlučuje, poslati me u školu Hrvatskog radiše, radi nastavka naukovanja.

Po dolasku u Zagreb, nisam mogao biti primljen u dom Hrvatskog radiše, pa me je otac smjestio u vojarnu, zvanu Rudolfova u ondašnjoj Ljubljanskoj ulici. U Ustašku vojnicu bio sam primljen 13. kolovoza 1944. i odmah sam počeo s obukom. To je trajalo do konca mjeseca studenog 1944., kada sam prebačen u Poglavnikov tjelesni zdrug - bojna veza. Premješten sam u Radio-telegrafsku školu u Runjaninovoj ulici, koju sam pohađao do polovice siječnja 1945.

U međuvremenu stigli su otac i majka, jer su se morali povući pred nadiranjem partizanskih jedinica i jedinica Crvene armije. Sve što smo imali u Mitrovici, roditelji su morali ostaviti i ponijeti samo najnužnije stvari, tako da su u Zagreb stigli kao najveći siromasi, što se nikako nije moglo reći za našu obitelj, jer smo slovili kao srednje imućni sloj, jer je otac kao nadstražar u Kaznionici bio dobro plaćen državni službenik, pogotovo od 1941. Otac je zaposlen u sudbenom stolu u Amuruševoj ulici i dobio je stan u Rabskoj ulici 19. Tu su se smjestili i skućili najnužnije za život. Bilo je puno neizvjesnosti s boravkom u tom stanu, jer su roditelji primili obavijest da se stanar toga dana nalazi u

Piše:

Vlado SVETEC

partizanima i bilo bi dobro "da ga ne čekaju i ostave mu njegove stvari", premda su se oni uselili u prazan stan, bez ikakvih stvari.

Koncem siječnja, ja sam prekomandiran u Poglavniku bojnu vezu, kao telegrafist i šifrant, te pridodan ustaško - domobranskim jedinicama na zadatku čišćenja terena oko Čazme i na pravcu kretanja, t.j. osiguranja Bjelovar - Koprivnica - Ludbreg - Varaždin, gdje se smjestio stožer i naša jedinica preko puta parka kod Kazališta.

Kad je Crvena armija počela tući topovima i raketama po nama, otišli smo u dvorac Vidovec. Koncem travnja krećemo preko Sv. Ilike, Novog Marofa prema Zlatar Bistrici, gdje smo boravili nekoliko dana.

Početkom svibnja 1945. krenuli smo put Krapine, Rogaške Slatine i Celja prema Slovenj-Gradecu. Dok smo se mi kretali tim pravcem, već je bilo jako puno vojnih jedinica svih boja i vrsta, a najviše ustaša i domobrana, te njihovih obitelji. Mi smo naše radio stanice morali uništiti i ostaviti u Celju, što smo nerado učinili, a stariji vojnici su nam govorili, da je to kraj sna o slobodnoj i nezavisnoj Hrvatskoj.

Tu negdje između Celja i Slovenj-Gradeča pridodani smo hrvatskoj vlasti, koja je dolazila iz Zagreba. Tako su se ustaše Bobanove Crne legije nalazili s našom bojom u osiguranju članova hrvatske vlade. Kako su se oni kretali automobilima, a mi uglavnom pješke, ubrzo smo se razišli ili bolje rečeno - izgubili. Tako smo mi nastavili put prema austrijskoj granici pješice sporednim seoskim i šumskim putevima. Jasno, ruje bilo "čarki", borbenog djelovanja partizanskih jedinica na naše postrojbe, ali jako malo, jer nas je bilo previše, da bi oni mogli prihvati borbu s nama.

Napadali su samo kad su uhvatili kakvu manju jedinicu, ali samo kratko, jer je nadolazila sva sila ustaša i domobrana. Ni-

jemci su se povlačili u svojim postrojbamama, kao da se to njih ništa ne tiče i prema nama su se ponašali kao da smo nitko i ništa, te su za sebe tražili slobodan prolaz, hranu, koju smo još imali, pa smo i s njima imali problema, ali ne zadugo.

Negdje oko 7. svibnja 1945. izbili smo na granicu s Austrijom, ali dalje se nije moglo, jer je bilo more vojske. Ipak smo se tokom noći probili preko granice i uputili se prema Celovcu. Kad smo već zašli na austrijski teritorij, pronio se glas, da su Englezi pustili partizansku vojsku na austrijsku stranu, koja nam želi zatvoriti put prema Celovcu. To se kasnije pokazalo točno i mi smo potisnuli partizanske jedinice s toga pravca, ali su nam kasnije engleski tenkovi prepriječili put. Počeli su pucati, a mi smo se razbjegali po šumama, gdje smo se tukli s partizanima, ali to nisu bili Slovenci, nego Vojvodani, kako smo saznali, kad smo kojeg uhvatili.

Kad su engleski vojnici vidjeli, da nam ne mogu ništa, jer se nismo htjeli predati, zaprijetili su, da će nas silom razoružati. Konačno smo se pokorili njihovoj naředi, ali smo posakrivali kratko oružje, koje nam je moglo ustrebati. Tu su nas na nekoj livadi Englezi držali tri ili četiri dana i hrаниli nas kuhanom hranom, koja nam se činila dobra. Zatim su nas natovarili u kamione i u smiraj dana vozili nas "nekuda", u smjeru kojeg nismo poznavali. Tako smo se u zoru našli u velikoj gomili raznih vojnika i civila i doznali, da su nas Englezi vratili na Bleiburško polje i da će nas predati jugoslavenskoj vojsci. To nas je zaprepastilo, ali nismo znali što da radimo, nitko nam nije znao reći. Neki vojnici su nam govorili, da se već nekoliko dana vrše postrojavanja vojnika na jednoj, a civila na drugoj strani i da se tako formirane kolone vraćaju pravcem juga.

Tko je uspio pobjeći preko planina natrag u Austriju, dobro je učinio, a vidjet će se zašto. Vojnici, koje smo našli na poljani, pričali su nam takove stvari, da to nismo mogli shvatiti, a bilo nas je najviše od 15 do 20 godina starosti. Poslije se pokazalo, da je to točno. Na žalost!

Čim je kolona izmknula pogledu Engleza, a kretali smo se u pravcu Slovenj-Gradeca, odmah je pala komanda, da se mora trčati. Trkom smo prešli, ne znam ni sam koliko kilometara sa svim stvarima, koje smo imali. Kad smo krenuli, pratitelji partizani nisu nam ništa uzeli, ali smo zatim, nakon puno kilometara zaustavljeni i tada je počela pljačka svega što smo imali. Najprije su nam oduzete vojne isprave koje smo imali i svi ostali dokumenti. To su skupljali podoficiri i oficiri, te sve to nekuda odnesoše. Zatim na red dodoše naprtnjače i deke, čak su nam uzeli i porcije i žlice, uz izgovor, da nam to ne treba tamo, kuda idemo tamo, gdje ćemo dobiti sve novo, kao i pribor za higijenu. Kad su nas tako raskomotili, ponovili su komandu za trku, a tko nije mogao ili je slučajno zaostao, iza kolone čuo se hitac i naš se sudrug više nije pojавio. Oni koji su bili na začelju pojedinih kolona, a razmak je bio oko pedeset do sto metara i t o su partizani presijecali gdje su htjeli, udarali su ih štapovima, bićevima i kundacima, čime se god moglo udarati. Tako smo nastojali, da se nalazimo unutar kolone, a kako su to bili četveroredi, nisi mogao biti stalno u srednjem redu, pa ako si dospio u vanjski red, jao tebi.

Mi mlađi puštali smo starije ljude da budu u srednjim redovima, jer tu su i batine bile slabije, a mi smo se dovjivali kako smo znali. Kad smo vidjeli, da je partizan zamahnuo bićem ili štapom, a mi malo jači trk, pa ako te zahvati, a ti trpi, a ako ne, još bolje, samo pazi da te drugi ne dočeka. Nakon dva, tri dana shvatili smo, zašto su nam govorili da nam ne trebaju porcije i žlice, jer hrane odnikuda. Jela se trava, ako je nje bilo usput, kojim su već prošli jadnici kao mi. Kad smo stigli do Đurmanca, preuzeli su nas drugo vojnici — partizani i poskidali sve s nas što je još vrijedilo od odjeće. Tako su nam oduzeli i već, koji smo imali na sebi. Jasno nam je bilo zašto su nas vojnici, koji su nas dopratili do Đurman-ostavili u uniformama, jer oni su se već obukli od vojnika, koji su prije naše kolone prošli tim krajem. Morali su se i drugi jugovojnici obući. Ostali smo doslovce i goli i bosi i sada se nastavlja put, ali su batine bile deseterostruko gore nego prije kad smo morali trčati. Ali, jedno je ostalo isto. Hranu uopće nismo dobivali. Otimala se svaka travka, svaka kora, koja

se mogla naći uz cestu, ali iz kolone se nije smjelo izlaziti. Tko nije poslušao, taj je završio svoj put u grabi pokraj puta. Dotjerali su nas u blizinu željezničke pruge, negdje oko Zlatara na neku poljanu, na kojoj je na sreću bilo trave i djeteline. Bilo nas je jako puno i ta poljana osta gola zemlja u roku dva dana, jer smo sve izjeli. Tu su nas razvrstali po godištima, ali i po jedinicama u kojima smo bili, te su počela prva ispitivanja i saslušanja. Oni su pisali u nekakove "upitne arke", a što su pisali, nismo mogli vidjeti, no morali smo potpisati, bila istina, ili ne. Ako se netko bunio i tražio da to pročita, bio je izdvojen, odveden i više se nije vraćao u "logor".

To popisivanje i saslušanje je trajalo nekih pet, šest dana, no nakon dva dana su nam počeli davati toplu vodu, koju su oni nazivali "hranom", ali i to je bilo bolje nego ništa, premda mislim, da to ni svinje ne bi htjele primirisati, a kamoli jesti. No nakon desetak dana gladovanja i to je bilo bar nešto.

Nakon popisa i saslušanja, formirana je kolona, koja je upućena prema Zagrebu, ali sada smo imali pratrnu na konjima, a mi smo išli pješice. Nama mladima bilo je lakše nakon odmora u logoru, ali su naši stariji kolege nastradali. Nakon odmora i izgladnjelosti, postali su neotporni, pa su stalno padali i ako ih mi ne bismo podigli i nosili između sebe, bio bi ubijen na očigled svih nas, a nismo na to ništa mogli učiniti.

Nakon dva dana hoda, jer sad smo se bar noću mogli odmoriti, na mjestu na kojem si se zatekao, kad padne komanda "sjedi", doslovce moraš sjesti, a ne leći, pa kako ti bude. Ako te slučajno straža nađe ležati, onda -ja o si ga tebi. Digli bi te i tukli do besvjести.

Stigli smo negdje oko 20. svibnja u Zagreb, u logor Prečko, koji je bio ograđen žicom. Taj logor nije imao barake, već gola zemlja, koja je od silnih nogu bila utabana kao asfalt. Nismo znali što nas očekuje, no vrlo brzo smo doznali. O nekom pranju ili kupanju nije bilo govora, čak niti pomisli. Vodu smo dobivali na žlice, ali smo dobili prvu krumpirovju juhu, koja je bila hladna, ali je imala okus krumpira.

Sutradan su nas počeli prozivati i razmještati po logoru i ne daj Bože, da ti se dogodi, da se izgubiš iz grupe, jer odmah te traže po cijelom logoru i kada te nađu, onda su te zbilja našli za sva vremena. Tjerale su te, da trčiš prema žici, a to je značilo sigurnu smrt, jer se našao izgovor, da si želio pobjeći. Nakon prozivke i formiranja kolone, utovarili su nas u otvorene vagone i mi se ponadasmo, da ćemo se voziti bilo kuda, ali što dalje iz toga užasnog logora.

U tim vagonima smo bili do večeri, a zatim su nas odvezli do istočnog kolodvora u Zagrebu i tu nas istovariše, ali se sve moralno odvijati u tišini. No kako smo bili bosi, nije se mogao čuti bat vojničkih cipela. Stavili su nas u barake, koje su bile na "Kanalu". U skupini u kojoj sam ja bio, bilo nas je oko dvije tisuće i tu su nas opet prozvali, da se vidi, da koji nije pobegao. U barakama nas je bilo toliko, da smo jedva sjedili, a leći se nije moglo ni misliti. Ako si slučajno ustao da se protegneš, nemoj se više nadati da ćeš sjesti, nego spavaj stojeći. Nakon tako provedene noći, prozvaše nekoliko stotina, pa u kolone i put pod noge pod batinama, pravac Slavonija.

Tjerale su nas put Bjelovara, kroz "razrušena" srpska sela. Cijelim putem su govorili, da smo to mi učinili, pa su nas žitelji, koji su stajali iza plotova, izlazili na cestu i tukli gore nego pratitelji, premda su i oni bili okrutni. U Bjelovaru su nas utjerale i nekakav "bajer" pun blata i vode i tu smo smješteni na dva dana s ostalim ranije pristiglim zarobljenicima, Nijemcima i domobranima, ali bez miješanja s njima. Mi mlađi, ustaše, nalazili smo se u središnjem dijelu logora i tu su nam nakon tri dana opet dali "kuhanu hranu", kojaje bila topla prljava voda, koja se osjećala na trulež, ali smo je lakomo pojeli i nakon nekog vremena, nastali su problemi. Bolovi u stomaku, proljev, a kod starijih i krvavi proljev. Valjda su i to naštimali, da nas što više potamane. Oni, koji su se razbolili ostali su u logoru i sumnjaju, da se za njih ikada išta čulo. Moglo se misliti, da su krenuli kasnije nekim drugim putem, ali to nije bilo lako.

Iz Bjelovara smo krenuli prema Osijeku i bolje da ne opisujem tu "golgotu", koju smo prošli kroz sva ta sela i hrvatska i

srpska. U hrvatskim selima ljudi su nam bacali hranu, kruh kakav su imali, mi ga hvatali, ali su nam ga pratitelji otimali, a svaki onaj, koj je pokušao skriti komad kruha, završio je u jarku kraj puta, s metkom u čelo, kao opomena nama, a i onima, koji su nam bacali hranu. Naravno, više se nismo usuđivali niti pogledati ljude, a kamoli hranu. Kroz srpska sela, dopuštali su stanovnicima, da se približe i to sa štapovima, vilama, bičevima, lopatama, sa svim onim s čime se moglo mlatiti po nama. Zatim su zaustavljeni kolonu, da se odmorimo, ali samo stopečki, te su puštali žene, da nam donesu hranu i vodu. Bili smo lakomi na to i opet je nastalo zlo. Povraćanje, bolovi i proljev. Kolona se razvukla i tako su nas mogli bolje maltretirati. Koliko je ljudi ostalo u takvim kolonama, teško je reći, ali nas, kojih je bilo preko 2000 u Osijeku nakon prozivke, ostalo je nešto više od petstotina. U Osijeku smo se našli u logoru uz Dravu. Ograđen je bio bodljikavom žicom i silom stražara. Našli smo se s jake velikim brojem vojnika. Tu je bilo ustaša, domobrana, Nijemaca, Mađara, Čerkeza, Bugara, četnika i svih mogućih, svi su čekali da idu dalje, a najviše nas, da idemo doma, ali najmanje je bilo onih, koji su to dočekali. Odvodili su svako jutro Nijemce, na nekakve radeve i oni su se koji put vraćali, a neki nikada.

Nakon pet dana boravka u tom logoru, a moram reći, da su nam časne sestre donosile hranu i pored zabrane kroz žicu doturale. Hranu su namijenili nama mlađima, koji smo u prnjama izgledali kao kost i koža.

Sigurno smo strašno izgledali. Hranu, koju smo ulovili dijelili smo sa starijima, koji su bili u našoj koloni. Niti tu se nismo smjeli mijesati sa ostalima. Dobili smo svoj prostor i nismo se smjeli kretati, pa nismo znali šta se događa na tako velikom prostoru.

Ipak, trećeg dana boravka, našao sam svog brata u dijelu, gdje su boravili Nijemci. Uspio sam se zamijeniti s jednim vojnikom, koji je mislio, ako se deklarira kao Nijemac, da će bolje proći. Što je s njim bilo, ne znam, jer smo mi šestog dana prozvani i utovareni u otvorene vagone, te krenuli put Bjelovara. U nekom selu iza Bjelovara, istovarili su nas i ponovo prozvali. Jedan, manji dio, natovaren je opet u

vagone, a veći otjeran u meni nepoznatom pravcu. Nama u vagonima, rečeno je da idemo kućama. Dali su nam nekakova radna odijela, hlače i kapute i stvarno dovezli do Zagreba. Tu su nas iz logora u predjelu Maksimira pustili kući.

Brat i ja tražili smo roditelje na adresi u Rabskoj ulici. Tu su se nalazili nepoznati ljudi, partizani koji su se vrtili i nisu nam htjeli ništa reći. No, jedna je susjeda rekla, da misli kako je majka kod znanaca u Šenoinoj ulici. Zaista, mamu smo našli kod poznate nam obitelji Husnjak, koja ju je prihvatile. Mama je dobila izgon iz stanice i nije mogla sa sobom uzeti ništa. Tata je također otišao, povlačio se put Slovenije i nikada nismo ništa o njemu doznaли.

Pokušali smo naći neki posao, odlazili u Rabsku ulicu, da nam daju nešto od naših stvari, ali uz prijatelje, da će nas dati zatvoriti ako još dodemo, nismo se više usudili vraćati se. Javili smo se u Crveni križ,

dobili nešto hrane i odjeće, mama je imala nešto točkica za prehranu, ali kroz koji dan, dobili smo kao povratnici iz logora izgon iz Zagreba, zajedno s mamom. U roku 24 sata, morali smo napustiti Zagreb. Otišli smo u očeve rodno selo Žarovnicu, vlakom do Varaždina i pješice dalje. Drugi dan smo se morali prijaviti u Ivancu - OZNI. Oduzeli su nam dokumente, otpusnicu i voznu kartu od Bjelovara, a i odjela, koja smo dobili po odlasku iz logora. Morali smo im se javljati svaka dva dana. Niti školu nismo smjeli, a niti mogli nastaviti.

Počeo je civilni život. U selu nismo mogli dugo ostati, jer je i tamo bilo malo hrane. Jedva smo našli posao u Lepoglavi i jednu osobu. Brat je dobio posao u tvornici "Lepa", a ja u kamenolomu "Borje", gdje sam tovario kamen na vagonete i zajedno s drugima gurao ih na željezničku stanicu. Ali to je ipak bila "sloboda"...

Zijad Duraković

MAKOVI

*Poljem se prostiru divlji makovi
Raskošne tepihe obzorom steru
Stablima tankim trag sunca beru
Krvlju sazdani crveni makovi.*

*Samoniknuti duž praznih drumova
Uz trave posutih tajnih znakova
Skupljaju snagu do vječnih putova
Bojaka svojim, što dolaze iz snova.*

*Slijede vjetrom zemljino gibanje
Prašeći peludom polja nerodna
Žarki cvat donosi ravnicu neplodna
Što željom slijedi prekinute sanje.*

*Ponosna, plamteća, bezvremena slika
Prekriva humke nebeskih znakova
Ponosnim sjajem crvenih makova
Nad glavama palih hrvatskih ratnika.*

BRUNO ZORIĆ: "SVJETLO I SJENE"

(Zadar, 2001., Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, Podružnica Zadar)

U izdanju Podružnice HDPZ u Zadru, u veljači 2001., izašla je druga knjiga poezije prof. Bruna Zorića, predsjednika zadranske podružnice HDPZ-a. Urednik je sveuč. prof. Ivan Zelić, glavni recenzent dr. Ivan Matijević, recenzent Domagoj Zorić, a lekturu je sačinio sam autor.

Druga zbirka pjesama Bruna Zorića podijeljena je u nekoliko ciklusa pjesama po tematiki, kako slijedi: Ulice djetinjstva samiju, Rijeka teče rasplakano, Kad nas zaboli vrijeme, Iz naših luka, Sivo vrijeme, Na izvorima života hrvatskim, Snovimo snove sanjive, U krvavom paklu, te Luda vremena.

Za naše prilike, ova je zbirka opširna zbirka pjesama. Ima preko 231 stranicu, te osim pregovora koji je napisao Domagoj Zorić, te pogovora dr. Ivana Matijevića, sadrži ukupno 179 pjesama razne tematike, od duboko misaonih, ljubavnih, domoljubnih i slično. Pjesme su nastale od 1971. do naših dana i možemo vremenski pratiti kako se razvijala pjesnička riječ Bruna Zorića. Sve pjesme nisu iste vrijednosti, ali jedno je sigurno, sve su one duboko proživljene i izraz su jedne iskrene pjesničke duše, nastale u dahu. U cijeloj zbirci ima i ponekih duboko misaonih pjesama: "Možda ću postati mornar", "Crne subbine", "Prozori u mojoj duši miruju", "Objavljujem mir svojim pospanim koracima", te mnoge druge.

Pjesnik se tako često i tako postojano, s ljubavlju vraća svome djetinjstvu, pa i njegov grad Zadar dobiva u njegovim razmišljanjima i sjećanjima posebno mjesto, on mu se obraća tako nježno, kao bratu, najdražoj osobi, kojeg tako postojano ljubi.

U ovom ciklusu osobito se ističu pjesme: "Na trgu ovom zadarskom", "Djetinjstvo u Zadru", "Nad katedralom kišna kabanica", "Osjećam dodire svoga grada", "Na tornju", "Ja i moj grad" i druge.

Njegova pjesnička riječ dolazi do najsnajnijeg uspona u ciklusu "Na izvorima

Piše:

Tomislav ZORIĆ

života hrvatskim", u kojem se ističe istoimeni pjesma, zatim pjesma "Moja draga zemljo", "Riječ hrvatska", "Moja topla grudo hrvatska", "Slika moje domovine", "Kamen do kamena stoji grad", "Žele nam oduzeti riječ", "Trag našeg postojanja",

prozoru", "Ona s bijelim vlasima", "Moje zjenice na tvojim koljenima" i druge.

O vremenu sadašnjem bremenitom svakojakim ljudskim i nacionalnim problemima, pjesnik Zorić je progovorio u ciklusu pjesama "Luda vremena", a u kojem se osobito ističu slijedeće pjesme: "Lepoglavna spava", "Treba voljeti ptice", "Možda smo negdje trebali stati", "Sve moje staze", "Moja nada", "Stradanje", "Robi-jaši s Gologa" i druge.

Mnoge pjesme koje se objavljaju u ovoj zbirici, već su objavljene u raznim časopisima i listovima, kao u "Maruliću", "Hrvatskom slovu", "Našim ognjištima", "Političkom zatvoreniku", godišnjaku "Bujština" i drugima. Na kraju knjige nalaze se i mišljenja književnih kritičara Žarka Milenića, Davora Piskića, Gorana Bujica i drugih, a odnose se na pjesnikovu prvu zbirku pjesama "Izgubljeno vrijeme".

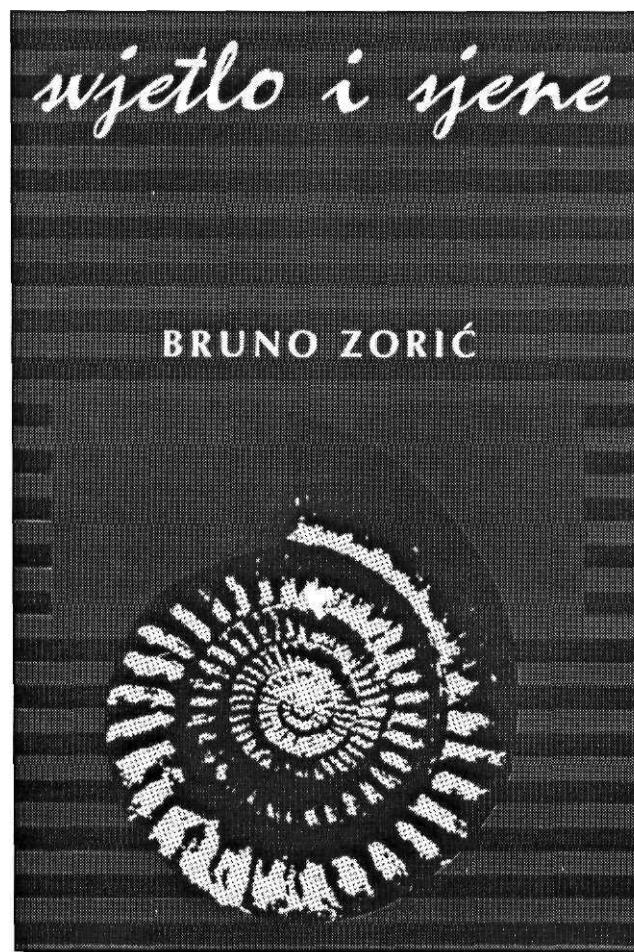
Zbirka pjesama Bruna Zorić "Svetlo i sjene", značajno je književno ostvarenje, koji plijeni bogatstvom svojih poruka, dubokih misli i jednostavnošću izraza (pjesme su kratke u većini slučajeva, eliptične, s puno metaforike, ajezik je osjećajan, konkretan ijezgovit).

Ako prihvativimo mišljenje da su pjesme općenito nastale iz duše pjesnikove, duboko proživljene i u posebnim trenucima raspoloženja, onda bismo to mogli reći za pjesničvo Bruna Zorića, da je iskreno doživljeno i nastalo u trenucima posebnog nadahnuća.

Zorić je ujedno i politički hrvatski zatvorenik, sudionik domovinskoga rata, pa i to vrijeme ima snažnog odjeka u njegovom pjesničkom stvaranju.

Zbirku valja pročitati i u trenucima životnog klonuća, poraza i sumnji, opet joj se vraćati i ponovo čitati, jer u njoj nalazimo rješenja za naše životne ciljeve.

A pjesnikov cilj za koji valja živjeti jesu tri njegove velike ljubavi: obitelj, grad i domovina.

"Ti, Hrvatsko, suzo moja neisplakana",
"Uzavrela zemlja" i druge.

Pjesnik Bruno Zorić, svoju domovinu ljubi na svoj poseban način, snažno i iskreno.

U ciklusu pjesama "Snovimo snove sanjive", pjesnik se prepusta i svojim intimnim željama i nadama, kao u pjesmi "Modra rijeka u tvojim očima", "Žene znaju biti ljepe", "Crnokosa", "Zelene oči", "Na

CIZEKOVA BORBA ZA ISTINU I SLOBODU

Djelo i sudbina **Vjenceslava Čižeka** (1929.-2000.) rječit su primjer tragičnih posjedica neslobode jednoga malog naroda. Nakon višegodišnje prve tamnice on odlazi u emigraciju, ne zato što čezne za njom: *"Emigracija me nikada nije privlačila niti oduševljavala. Moj a progona u domovini nisu uslijedila kao odmazda za moje buntovništvo. Ja sam tih i radin čovjek koji ima samo jednu strašnu manu: hoće raspravu, dokaze, istinu. To sam tražio, ništa više. I nisam se čudio onima koji istinu nisu znali, nego onima koji se nje stide, a znaju!"*

Koliko ga je Jugoslavija držala opasnim, govori činjenica daje 11. studenoga 1977. otet, a 12. kolovoza 1978. u Sarajevu osuđen na dvanaest godina robije, tijekom koje je posve oslijepio. Kao zatvorenika savjesti organizacije *amnesty international*, na intervenciju njemačke vlade Jugoslavija ga pušta na slobodu krajem srpnja 1988. Odlazi u Njemačku, gdje će u prosincu 2000. i umrijeti od raka.

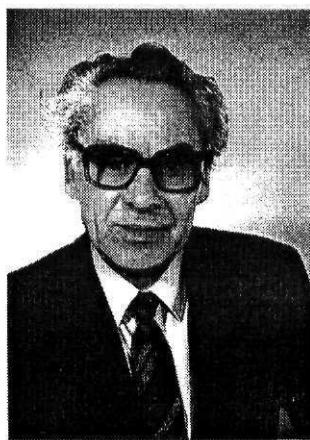
Svega dva mjeseca nakon smrti, njegova stranka, u iseljeništvu 1951. osnovana kao Hrvatska republikanska stranka, a u domovini 1990. registrirana pod nazivom **Hrvatska republikanska zajednica**, odužuje mu se knjigom njegovih izabranih političkih eseja, skrećući na taj način pozornost hrvatske javnosti na ovoga nepravedno zapostavljanog književnika, političkog borca i mislioca, koji je i u tamnici i na slobodi ostao jednak čvrst, jednak duhovit, jednak bodar i jednak neslomljiv. Unatoč svim životnim nedaćama, prožet dubokom vjerom, dobro je znao da ga je - kao što se izrazio u razgovoru za *Politički zatvorenik* početkom 1997. — "sloboda htjela za ortaka".

U knjizi *Borba za istinu* (72 str.), pored predgovora **Marija Ostojića** i uvodne rasprave **dr. Ive Korskog**, objavljeno je šest izabranih Čižekovih eseja: *Domovina i tudićina*, *Domovina i sloboda*, *Državni ateizam*, *Političke ustanove u komunističkom političkom "sustavu"*, *Fenomen političkog otuđenja u uvjetima komunističke diktature*, te *Moje tamovanje*. Svi su ti tekstovi ranije objavljivani u republikanskim publikacijama, a posljednji smo, umjesto nekrologa piscu, nedavno prenijeli i u ovom mjesečniku.

Piše:

Tomislav JONJIĆ

Svaki od navedenih eseja zasebno, i svи oni kao cjelina, zorno svjedoče o širini Čižekova interesa, vatrenosti njegova domoljublja i dubini njegove misli. Za nj je pojam Hrvatske neodvojiv od pojma slobode: borba za Hrvatsku ima smisla upravo radi toga što predstavlja borbu za slobodu. A "smisao života nije u borbi za ži-

Vjenceslav Čižek

BORBA ZA ISTINU

vot nego u borbi za slobodu", jer je "sloboda temeljni uvjet ljudskosti". Za taj cilj svaka je cijena premalena. Prepreke na putu prema slobodi ne dolaze samo s Istoka: "Internacionalizam kapitala i internacionilizam ideologije, ista su prašina za oči slobode." Tankocutni pjesnik istodobno zna da "narod koji nema države ne zna što je sloboda", pa taj svoj okvir slobode mora, ako je nužno, ostvariti i oružanom borbom. Jer, kako Čižek 1973., kadje i domovinu i emigraciju preplavila letargija i defetizam, nakon sloma Hrvatskog proleća i neuspjeha Bugojanaca piše: "prava narodna žrtva je samo ona koja se čini pod oružjem. Valja priznati daje takvih žrtava u novijoj povijesti hrvatski narod premalo dao. Premalo za sebe, za svoju državu. Jer prava naša krv nije prolivena ni na Kobridu, ni na Waterloo, ni pod Peštom, ni pod Staljingradom... Mi još nismo ni imali

prave hrvatske fronte. Pa, prema tome - ni države."

Propovijedajući primjerom, Čižek je pokazao spremnost na bezuvjetnu borbu. Platio juje tamnicom, gubitkom vida i, na posljeku, života. Nu, dočekao je hrvatsku državu. Nedovršenu i nesavršenu, takvu u kojoj se nisu čutjeli mirisi njegove Boke, ali ipak - državu. I nema sumnje, da je umro sretan i zadovoljan, ispunjen osjećajem časti i dostojanstva. Jer, samo tako je mogao umrijeti čovjek koji je po izlasku s dugogodišnje robije kazao:

" / sada vam moram reći daje za mene zatvor doista bio čast. Znam da zapadni svijet na zatvorenike u komunističkim zemljama gleda kao na patnike, kao na mučenike. Oni to doista jedu. Ali to je, draga braćo, čast. Menje bila ukazana visoka čast, jer nešto suprotno, dakle sramota, bilo bi stanje pasivnosti, stanje pomirenja i iščekivanja. Buna je pravi čin i zato kažem da sva moja muka i sve moje patnje, sve što sam morao podnijeti, predstavlja visoku čast za mene. nema časnije zgodne ni prilike nego kad pred pojedincem stane čitava država sa svojim cjelokupnim nasilničkim aparatom, kad vas želi poniziti, zdrobiti, uništiti, a vi stojite mirno i samo-uvjereni. To je doista čast. Nekoliko puta pokušavao sam sebe ispitati, dokučivati otkud u meni ta silna snaga, otkud ta postojanost, i zaključio sam daje temelj moja uvjerenost da se borim za istinu i da sam dužan boriti se za istinu. To je dakle bilo i ostaje moje duhovno poslanje. Za tu istinu, a to je sloboda čovjeka i naroda, svakoga čovjeka i svakoga naroda, spreman sam bio i spreman sam i sada podnijeti svaku žrtvu. I toga je neprijatelj bio svjestan. Zatvor je pravo mjesto za susret s državom. Tu ste oboje goli, i ona prema vama i vi prema njoj. Samo što je moja golotinja doista golotinja, a oni goli utoliko što iznose pred vas golu silu: oružje, represiju, teror, podmuklost. Kad država osjeti da ima pred sobom pojedinca koji od nje ništa ne traži, niti je za što moli, niti joj se žali ni tuži, kad od nje ne očekuje nikakvu pomoć, kad se osjeća samostalnim, tada ona ustukne..."

Upravo primjer Vjenceslava Čižeka pokazuje kolika je snaga pojedinca, i kako je na poraz osuđena ona država, koja je spremna navijestiti rat istini i slobodi...

IVANA PAVICIC: "SJEĆANJE NA MLADOST"

Piše: Kaja PEREKOVIC

Ovo je kratak osvrt na knjigu koja je topli dah ljubavi i vjernosti odabraniku i suprugu. Kako je ovo četvrta knjiga pjesama ove lirske pjesnikinje sa širokih polja slavonskih, njezini su stihovi zvonka radost koja ispunjuje srce plemenitošću i potiče da se zamislimo, kako iznad ove sive svakodnevice lebdi vjera u beskonačnost, kamo mora biti usmjeren naš pogled. Čujmo neke stihove:

Brod ljubavi

*Moj brod ne plovi bez kompasa
Njegova putanja je ljubav.
Ti si prvi kapetan, moj Bože,
I vodiš ga u luku spasa.*

Susret

*Da nije bilo ovog susreta
ne bi bilo ni noći bez sna.
Ne bi bilo toliko pjesama,
sreće i tuge
za izgubljenom mladošću
da nije bilo ovog susreta.*

*Kad Ivana osjeća samoću, vraća se u
mladost gdje bruji;*

Čežnja

*Čežnja u zraku, u mom dvorištu,
u svakoj travki, krošnji marelice.*

*Čežnja u crvenoj ruži, na zidu moje sobe,
u Tvojoj slici, u mojoj pjesmi čežnja.*

A tako toplo zvuče riječi kad Ivana veli:

Zovi me

*Gladna sam tvoje ljubavi
i žedna vode
sa tvog izvora.
U žudnji
sjedim zgrčena
pred zidom
kojeg ne mogu
preskočiti.
Zovi me!
Da se pridignem.*

Mladost. U Novoj Gradiški, zajedno sa suprugom, radila sam u školi Ljudevit Gaj i provela 40 godina, gdje živim i danas. Pisanjem sam se intenzivno počela baviti u mirovini da bih prenijela svoje životno iskustvo koje sam željela darovati mладима i svima onima koji se osjećaju mладима. Svoje pjesme čitam na Katoličkom radiju u emisiji 'Svjetla u noći', u emisiji za pomorce Radio Pule i na radiju Brod."

Kao završetak, evo ove njezine misli: "Hodam uzdignite glave jer nisam učinila ništa čega bih se morala stidjeti." Knjigu toplo preporučamo, nabavite je i čitajte. Adresa izdavača je: Ivana Pavičić, Preradovićeva 38, 35400 Nova Gradiška, tel. 035/362-136.

Ankica KALE

KARTE SU PODIJELJENE PRIJE

*Kažu da je bio loše sreće
i da ga nije "htjelo" vrijeme
kažu i da promašio je život
i teme
i da su uvijek neke lude dileme
mučile samo njega
i čudna ta sprega mučila druge je ljudi
i samo lude nisu znale
da tako je moralno biti,
karte su podijeljene prije
i možeš plakat' il' piti,
srkati pelin il' med,
karte su podijeljene prije
igrati,
na tebi je red.*

Narod

GLASILO ZA DEMOGRAFSKU OBNOVU I DUHOVNI PREPOROD, TE DOMOLJUBNI I DRŽAVOTVORNI ODGOJ HRVATA

Danas se na hrvatskim kioscima prodaje više stotina listova, časopisa, tjednika i mjeseca koji pišu o temama sadašnje Hrvatske. Jedni pišu poštano u duhu novinarske etike, a drugi pišu tako kao da im je jedini cilj uništiti Hrvatsku i izluditi Hrvate.

Nikada Hrvatima nisu bile toliko potrebne novine kao što je "Narod"

"NAROD" je • glasilo za demografsku obnovu Hrvata!

• mjesecnik za duhovni preporod i katoličku akciju!

• glasilo za domoljubnu i državotvornu edukaciju Hrvata!

• mjesecnik koji ujedinjuje tri Hrvatske:

današnju hrvatsku državu,

povijesnu Hrvatsku (BiH) i

Iseljenu Hrvatsku!

Teško je danas zamisliti jednog javnog djelatnika; političara, pisca, novinara, svećenika, profesora, učitelja, gospodarstvenika ili domoljubnog Hrvata kojega ne bi zanimalo teme o kojima piše "Narod". List "NAROD" je mjesecnik koji donosi podatke i informacije koje ne donose niti jedne druge novine. Nažalost, ne možemo prihvati okrutne uvjete i "Narod" prodavati po kioscima. Stoga, ako želite čitati "Narod" - najsigurnije je pretplatiti se da Vam novine dolaze poštom.

Ako ne znate kakve su novine "Narod" - pitajte one koji ga čitaju.

Čitatelji "Naroda" puni su pohvala o "Narodu", čak i previše!

"NAROD" su novine koje pišu o hrvatskoj populacijskoj politici, te donose rješenja kako današnju STARACKU HRVATSKU preobraziti u MLADU HRVATSKU 21. STOLJEĆA.

S "NARODOM" bit ćemo bliži narodu!

S "NARODOM" upoznat ćemo bolje stanje, rane i pobjede Hrvata!

S "NARODOM" radit ćemo više i moliti se bolje za budućnost Hrvata!

"NAROD" ide u narod!

Pozdravlja Vas i očekuje Vašu narudžbu

i zabvaljuje Vam ako nam nadete kojega novog pretplatnika!

don Anto Baković,
glavni urednik "Naroda" sa suradnicima

N A R U D Ž B E N I C A

kojom se pretplaćujem na _____ primjeraka "NARODA". Godišnja pretplata za Hrvatsku (i BiH) je **100** kuna.

U taj iznoš je uračunata poštarnica i otpremnina.

Ime i prezime ili naziv: .....

Ulica i broj: ..... Tel./Faks: .....

Broj pošte: ..... Mjesto: .....

Potpis: .....

Vašu narudžbu možete poslati na našu adresu, a pretplatu uplatiti ili na naš Žiro račun:

br. Žiro računa: 30101-678-107362, ZAP-Zagreb, ili poštanskom uplatnicom na našu adresu:

Hrvatski populacijski pokret, Ulica grada Vukovara 226 E, 10000 Zagreb

Vašu narudžbu možete obaviti i putem telefona br: 01/61-58-691 ili faks: 01/61-58-687

IN MEMORIAM

U SPOMEN

DRAGUTIN TOPOLOVEC

rođen 29. 11. 1920.
preminuo 17. 2. 2001.

Laka mu hrvatska zemlja.

HDPZ PODRUŽNICA KRAPINSKO - ZAGORSKA

U SPOMEN

VLADIMIR ŠKLOPAN

preminuo 14.03.2001

u 79. godini života nakon kratke i teške bolesti.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

EUGEN BAJLO

Rođen 16.11.1929. u Zadru,
preminuo 9.3.2001.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ - Podružnica ZADAR

U SPOMEN

IVAN GALIAN

blago u Gospodinu preminuo 14.03.2001.

u 82. godini života nakon kratke i teške bolesti.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MIJAT ZURAK

Rođen 11. veljače 1920. u Bjelini, Benkovac,
preminuo u ožujku 2001.

Neka mu je laka hrvatska zemlja!

HDPZ - Podružnica ZADAR

U SPOMEN

DOBRILA DRAGAŠ rođ. Kutleša

iznenada nakon kratke i teške bolesti,
blago u Gospodinu preminula
17. 03. 2001. u 78. godini.

Laka joj bila hrvatska zemlja!

IN THIS ISSUE

Medieval Croatian money: Slavonian "banica"

The picture on the cover page portrays American President **Ronald Reagan** who then as the governor of the State of California on 4 April 1969, signed a decision by which the 10th April was proclaimed Croatian Independence Day. This of course refers to the day when the Croatian nation in 1941 attempted - under the patronage of the Axis Powers - to establish its own independent, national state. Despite later events, this act represented an expression of the permanent yearning of Croats - for their country to appear on the international scene as a subject and not an object without any rights. It is a fact that even today, this date provokes memories of Croatia's battle for independence and freedom which by no means sympathising with the policies of the Axis Powers of the time - and for that matter—some moves made by the then Croatian government. It is simply traditionally recalling the continual struggle for statehood and freedom. Aware of this dimension, Governor Reagan called on the population of California to support the efforts of all those people struggling for their national independence and human liberty.

* * *

As the least numerous nation in Bosnia-Herzegovina, the Croats feel threatened in that country. Their political representatives, elected at democratic, general, elections by secret ballot were later removed from office and in other ways thwarted from participating in political life. With his actions, High Representative of the international community, **Wolfgang Petritsch**, violated the provisions set by the Washington and Dayton accords and at the same time provoked negative reactions resulting in the destabilisation of political circumstances in that country already tormented by the recent war. The Croatian National Sabor (Assembly), which attracts all those elected Croatian politicians, has

taken steps to proclaim self-government in Bosnia-Herzegovina without interfering with the entirety of the country. In its endeavours, the Croatian National Sabor has received support from high-ranking Church officials. In this issue, we publish the meaningful and significant, welcome speech given in Mostar, 3 March 2001, by Mostar Bishop **Ratko Perić**. In addition we publish an appeal by the president of the Croatian Association of Political Prisoner, Mrs. Kaja Pereković, which reminds us of the moral, national and constitutional obligation towards all Croats and to use all legal means to support the struggle of our compatriots in B-H for their survival and equality.

* * *

Just two months after his death, the Croatian Republican Community has released a collection of political essays written by one of their most deserved members - writer and philosopher - **Prof. Vjenceslav Čižek**. Čižek (1929 - 2000), served two prison terms during the Yugoslav, Communist regime, serving almost eleven years. He emigrated following his first term but the Yugoslav secret service kidnapped him in Italy and once again sentenced him in a secret trial. While in jail, he went completely blind and *Amnesty International* in 1978 proclaimed him a prisoner of conscience. He was released in 1988, with the intercession of the German government. He died in Germany in December 2000.

IN DIESEM HEFT

Mittelalterliches kroatisches Geld: Dinar des Nikola Ilocki (15. Jh.)

Das Titelbild zeigt den ehemaligen amerikanischen Präsidenten **Roland Reagan**, als damaligen Gouverneur des Staates Kalifornien, der am 4. April 1969 eine Urkunde unterzeichnet, mit der er den 10. April zum Tag der Kroatischen Unabhängigkeit erklärt. Bei diesem Datum handelt sich um den Tag, als das kroatische Volk 1941, notwendigerweise unter der Obhut der Achsenmächte, den Versuch, seinen unabhängigen nationalen Staat zu errichten, machte. Trotz späterer Ereignisse stellt dieser Akt den Ausdruck des ständigen Strebens der Kroaten, in der internationalen Gemeinschaft als Subjekt und nicht als rechtloses Objekt aufzutreten, dar. Die Tatsache, dass dieses Datum heute noch Erinnerungen an den kroatischen Kampf für Unabhängigkeit und Freiheit hervorruft, bedeutet weder eine Neigung zur damaligen Politik der Achsenmächte, noch mit einigen Zügen damaligen kroatischen Regierung. Es handelt sich einfach um die traditionelle Erinnerung an die Kontinuität des Kampfes um Staatlichkeit und Freiheit. Der Bedeutung dieser Tat bewußt, rief Gouverneur Reagan die Bevölkerung Kaliforniens auf, das Bemühen alljener, die für nationale Unabhängigkeit und Menschenrechte kämpfen, zu unterstützen.

***

Die Kroaten, als das kleinste Volk in Bosnien und Herzegowina, fühlen sich bedroht. Seine Vertreter wurden auf demokratischen, öffentlichen, geheimen und direkten Wahlen gewählt. Danach hat man sie abgesetzt und oder auf andere Art und Weise in der Ausübung politischer Tätigkeit gehindert. Dadurch hat der Hohe Vertreter der internationalen Gemeinschaft **Wolfgang Petritsch**, Bestimmungen der Washingtoner- und Daytonerverträge verletzt und zugleich negative Reaktionen und destabilisierende politische Zustände, in diesem durch Krieg

gequältem Land, hervorgerufen. Die Kroatische Volksversammlung, die alle gewählte kroatische Vertreter versammelt, unternahm erste Schritte zur Verkündung der kroatischen Selbstverwaltung in Bosnien und Herzegowina, ohne an der Integrität des Staates zu rühren. In diesem Streben genießt die Kroatische Volksversammlung die Unterstützung hoher kirchlicher Würdenträger. In diesem Heft veröffentlichen wir die inhaltsreiche und wichtige Begrüßungsrede, die der katholische Bischof von Mostar **Dr. Ratko Perić** am 3. März 2001 in Mostar, hielt. Neben seiner Rede veröffentlichen wir auch den Appell der Präsidentin der Kroatischen Gesellschaft ehemaliger politischer Häftlinge, Frau **Kaja Pereković** in dem sie auf die moralische und nationale Verfassungspflicht aller Kroaten, mit allen gesetzlichen Mitteln den Kampf unserer Landsleute für das Überleben und Gleichberechtigung in Bosnien und Herzegowina zu unterstützen, erinnert.

***

Lediglich zwei Monate nach seinem Tod, veröffentlicht die Kroatische Republikanische Gemeinschaft ein Buch politischer Essay ihres verdienten Mitglieds, Schriftstellers und Philosophen, **Prof. Vjenceslav Čižek**. Im jugoslawischen kommunistischen Kerker verbrachte Čižek (1929 - 2000) insgesamt über elf Jahre. Nach seiner ersten Verhaftung emigrierte er nach Deutschland aber die jugoslawische Geheimpolizei entführte ihn aus Italien und verurteilte ihn auf einem geheimen Prozeß. Im Gefängnis erblindete er wegen Untersagung ärztlicher Hilfe völlig und Amnesty International erklärte ihn 1978 als Gefangenen des Gewissens. Nach Einsetzen der Deutschen Regierung wurde er erst 1988 freigelassen. Er starb im Dezember 2000 in Deutschland.

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA
NARODNI ODBOR KOTARA ZAGREB
NARODNI ODBOR OPĆINE REMETINEC

Općinska arbitraža za odlučivanje
o otkazima

Broj: 905/57.

Remetinec, dne 23.II. 1957.

Povodom žalbe Budimir Ivana, radnika poduzeća "Metal" na otkaz dobiven od istog poduzeća, Vijeće općinske arbitraže, donijelo je nakon održane rasprave dne 23.II. 1957. god. temeljem čl. 10 Uredbe o postupku otkazivanja radnog odnosa radnicima i službenicima privrednih organizacija slijedeće

R J E Š E N J E

Žalba se odbija.

Rješenje o otkazu službe Budimir Ivanu broj 441/57. od 29.I. 1957. godine ostaje na snazi:
Ovo je rješenje konačno, te protiv njega nema mesta žalbi.

O b r a z l o ž e n j e:

Od strane uprave poduzeća "Metal" putem kriminalističke uprave u Zagrebu utvrđeno je, da je Budimir Ivan kažnjen sa 3 i pol godine zatvora i 1 godinu gubitka gradjanskih prava, što je imenovani prilikom zasnivanja radnog odnosa prikrio. Na osnovu toga kao i drugih nedostataka poduzeće je imenovanom dalo otkaz.

Žalitelj Budimir Ivan navodi, da ga prilikom stupanja u posao nitko nije pitao, da li je kažnjavan, a da nije smatrao potrebnim da to iznosi. Ovi se navodi nisu mogli uzeti u obzir.

Vijeće općinske arbitraže, razmatrajući rješenje o otkazu, žalbu, i kao i izjave suprotnih stranaka prilikom održane usmene rasprave, utvrdilo je, da je otkaz osnovan na zakonu i to u smislu čl. 25. toč. 3. propisa o zasnivanju i prestanku radnih odnosa i čl. 11. uvodno spomenute uredbe, pa je stoga donijeto rješenje, kako je u dispozitivnom dijelu citirano.

O tom obavijest:

1. Budimir Ivan, poduzeće "Metal"
2. Poduzeće "Metal" Remetinec
3. Općinsko sind. vijeće - ovdje
4. Arhiva, ovdje.-

Smrt fascizma je dobroda narodu!

Zamjenik predsjednika
vijeća:

Pleterščak